

36 propostes per a la millora de la condició professional en el món de la cultura

Informes CoNCA
IC5 (2014)

compositors creadors musicals intèrprets
regidors tècnics so llum escriptors guionistes
traductors actors directors teatre cinema
ballarins coreògrafs professionals circ
escenògrafs fotògrafs il·lustradors pintors
escultors performers videocreadors
creació visual comissaris crítics art

**Generalitat
de Catalunya**

Co NC A

Consell Nacional
de la Cultura i de les Arts

Consell Nacional de la Cultura i de les Arts (Catalunya)

36 propostes per a la millora de la condició professional en el món de la cultura. – (Informes CoNCA ; 5)

I. Catalunya. Generalitat II. Títol III. Títol: Trenta-sis propostes per a la millora de la condició professional en el món de la cultura IV. Col·lecció: Informes CoNCA ; 5

1. Artistes – Situació legal, lleis, etc. – Catalunya 2. Gestors culturals – Situació legal, lleis, etc. – Catalunya 7.071(467.1)

El document “36 Propostes per a la millora de la condició professional en el món de la cultura” ha estat elaborat pel Consell Nacional de la Cultura i de les Arts (CoNCA) amb l'assessorament jurídic de Brun i Guiu Advocats.

Document aprovat pel Plenari del CoNCA el 20 de juny de 2014.

Agraïm la col·laboració de tots els artistes, creadors i professionals del sector cultural que varen contestar l'enquesta que sobre la condició dels treballadors de la cultura va realitzar el CoNCA a la tardor del 2013. Les seves respostes han estat fonamentals per detectar les problemàtiques a les que s'enfronten els professionals de la cultura en el desenvolupament de la seva professió.

Per a l'elaboració d'aquest document ha estat essencial la implicació i la col·laboració de les associacions representatives dels diferents sectors culturals que han participat en les taules de treball i que han aportat les seves reflexions i punts de vista sobre les peculiaritats del treball dels seus representats. A tots ells agraïm la seva predisposició i interès:

Associació Professional de Músics de Catalunya (MUSICAT)
Associació de Músics de Jazz i Música Moderna de Catalunya (AMJM)
Associació de Músics de Tarragona (AMT)
Associació d'Actors i Directors Professionals de Catalunya (AADPC)
Associació d'Escenògrafs de Catalunya (AdEC)
Associació de Professionals de la Dansa de Catalunya (APDC)
Associació de Companyies Professionals de Dansa de Catalunya (ACPDPC)
Associació de Professionals de Circ de Catalunya (APCC)
Associació de Regidoria de l'Espectacle de Catalunya (AREC)
Associació de Tècnics i Tècniques de l'Espectacle de Catalunya (AteCat)
Associació Col·legial d'Escriptors de Catalunya (ACEC)
Associació d'Escriptors en Llengua Catalana (AELC)
Guionistes Associats de Catalunya (GAC)
Asociación de Fotógrafos Profesionales de España (AFP)
Associació Professional d'Il·lustradors de Catalunya (APIC)
Associació d'Artistes Visuals de Catalunya (AAVC)
Foment de les Arts i del Disseny (FAD)
Associació Catalana de Crítics d'Art (ACCA)
Associació de Professionals de la Gestió Cultural de Catalunya (APGCC)

Agraïm molt especialment el treball realitzat per Lluís Brun, Josep Guiu, Mariona Sardà i Joan Antoni Borrell.

El document “36 Propostes per a la millora de la condició professional en el món de la cultura” editat per l'Àrea de Coneixement del Consell Nacional de la Cultura i de les Arts (CoNCA) està subjecte a una llicència de Reconeixement-NoComercial 4.0 Internacional de Creative Commons. Se'n permet la còpia, la distribució i la comunicació pública sense ús comercial, sempre que se'n citi la font.

Barcelona, 20 de juny de 2014

Dipòsit legal: B 15795-2014

Disseny i maquetació: Entitat Autònoma del Diari Oficial i de Publicacions

SUMARI

I. INTRODUCCIÓ	5
II. DEFINICIONS I METODOLOGIA	11
III. DIAGNOSI DE LA SITUACIÓ PROFESSIONAL DE L'ARTISTA, DEL CREADOR I DEL PROFESSIONAL D'OFICIS CONNEXOS AMB EL MÓN DE LA CULTURA	19
A. Àmbit tributari	20
B. Àmbit laboral	31
C. Àmbit contractual	36
D. Àmbit formatiu	42
IV. L'ARTISTA I EL CREADOR EN EL DRET COMPARAT	53
A. Àmbit tributari	54
B. Àmbit laboral	59
C. Marcs legals de protecció dels professionals de la cultura	61
V. PROPOSTES	63
A. Propostes en l'àmbit tributari	64
B. Propostes en l'àmbit laboral	74
C. Propostes en l'àmbit contractual	81
D. Propostes en l'àmbit formatiu	86

compositors creadors musicals intèrpre
regidors tecnicos so llum creadors gran
traducompositors creadors musicals intèrpre
regidors tecnicos so llum escriptors
regidors traductors actors directors teatre
compositors ballarins coreografs professionals
regidors tecnicos escenografadors creadors
traductors composidors regidors tecnicos so
ballarins coreografs traductors actors di
scenografadors traductors ballarins coreografs
scultors ballarins coreografs escenografadors
creacio visual escultors performers
escultors ballarins coreografs escultors performers
creacio visual escultors performers
escultors ballarins coreografs escultors performers
creacio visual escultors performers
escultors performers video
creacio visual comisaris

I. INTRODUCCIÓ

Introducció

La Conferència General de l'Organització de les Nacions Unides per a l'Educació, la Ciència i la Cultura (UNESCO), reunida a Belgrad del 23 de setembre al 28 d'octubre de 1980, va aprovar la "Recomanació relativa a la condició de l'artista",¹ on es recull com a principi inspirador d'aquesta Resolució el fet que les arts, en la seva accepció més àmplia i completa, són part integrant de la vida, i que és del tot necessari i convenient que els governs contribueixin a crear i a mantenir no només un clima propici a la llibertat d'expressió artística, sinó també les condicions materials que facilitin la manifestació d'aquest talent creador.

Atesa la importància de l'artista i del creador en el fet cultural i en el desenvolupament de la societat, la UNESCO recomana als seus estats membres que facilitin les condicions necessàries perquè aquests puguin exercir les seves responsabilitats en igualtat de condicions amb tots els altres ciutadans, i preservar al mateix temps la seva inspiració creadora i la seva llibertat d'expressió.

Per tot això, la UNESCO recomana que els poders públics promoguin:

- El dret de tot artista i creador a ser considerat, si així ho desitja, com un treballador cultural i a poder accedir a tots els avantatges jurídics, socials i econòmics corresponents a aquesta condició de treballador, tenint en compte les particularitats de la seva condició d'artista.
- La possibilitat que els artistes i els creadors tinguin accés als mitjans necessaris perquè puguin tenir els drets atorgats a un grup comparable de la població activa per la legislació nacional i internacional en matèria d'ocupació i de condicions de vida i de treball.
- Les condicions necessàries perquè l'artista i el creador puguin tenir, dintre dels límits raonables, la protecció suficient en matèria d'ingressos i de seguretat social.
- La millora de les condicions de treball i de seguretat social i les disposicions fiscals relatives a l'artista, sigui o no assalariat, tenint en compte la seva contribució al desenvolupament cultural.
- Les condicions per assegurar a l'artista i al creador el dret a constituir organitzacions professionals i sindicals i a afiliar-s'hi, i que aquestes organitzacions participin en l'elaboració de les polítiques culturals i laborals (inclosa la formació professional dels artistes), així com en la determinació de les seves condicions de treball.
- El foment a les escoles de les mesures necessàries perquè els infants i els joves sàpiguin valorar la creació artística, així com el descobriment i l'afirmació de les vocacions artístiques.

1. <http://unesdoc.unesco.org/images/0011/001140/114029s.pdf#page=153>

I és, precisament, aquest respecte a la condició de l'artista i del creador el que ha fet que el sector cultural hagi reivindicat, històricament, l'establiment d'un marc legal que assegurí les condicions necessàries per al desenvolupament de la seva activitat, perquè es puguin assolir les garanties econòmiques i laborals a què tenen dret com a treballadors culturals.

De fet, des de l'any 2006, s'ha anat fent tot un procés de treball entre els artistes, els creadors i els professionals del món de la cultura, en què els diferents sectors han posat en comú les seves inquietuds, han redactat documents de treball i han elaborat propostes de solució que han fet arribar a l'Administració. En són representatives les fites següents:

- L'any 2007 el Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació, a través de l'Entitat Autònoma de Difusió Cultural (EADC), elabora una proposta de document de l'Estatut de l'artista centrat, fonamentalment, en la modificació de la regulació en matèria laboral i de seguretat social i l'autoregulació del sector.

Després d'aquest primer treball es detecta que, a causa de la complexitat de les negociacions i de la quantitat d'administracions competents que estan implicades en l'aprovació de l'Estatut de l'artista, és més pràctic plantejar-lo com una solució a llarg termini i, mentrestant, establir pautes d'actuació mitjançant els codis de bones pràctiques que, tot i no ser documents amb força vinculant, sí que poden ser emprats pel sector com a documents referents dels principis inspiradors en les seves relacions laborals i contractuals.

- L'any 2008 es presenta el primer *Pla integral del circ*,² que recull les necessitats de dotar la professió d'un marc legal adaptat a totes les seves necessitats específiques. Així mateix, aquest mateix any l'Associació d'Artistes Visuals de Catalunya (AAVC) publica el *Codi de bones pràctiques professionals a les arts visuals*.
- L'any 2009 es posa en marxa el Consell Nacional de la Cultura i de les Arts (CoNCA), que hereta el treball dut a terme per l'EADC en relació amb l'Estatut de l'artista.

Aquest mateix any 2009 es presenta el *Pla integral de la dansa*³ i es fa la primera trobada a Madrid de les federacions professionals pro-Estatut de l'artista i el creador d'àmbit espanyol (que després es denominarà PECA), on participen activament les següents associacions catalanes: Associació d'Actors i Directors Professionals de Catalunya (AADPC), Associació d'Escenògrafs de Catalunya (AdEC), Associació de Professionals de la Dansa de Catalunya (APDC), Associació de Professionals de Circ de Catalunya (APCC), Associació d'Escriptors en Llengua Catalana (AELC), Asociación de Fotógrafos Profesionales de España (AFP), Associació Professional d'Il·lustradors de Catalunya (APIC) i Associació d'Artistes Visuals de Catalunya (AAVC).

- L'any 2010 es publica el *Codi de bones pràctiques* en l'àmbit de la creació i de les interpretacions musicals, així com el *Pla integral de les arts escèniques i musicals per a tots els públics*,⁴ i s'inicia l'elaboració de codis de bones pràctiques en l'àmbit de les arts escèniques i musicals per a infants i joves.⁵ Així mateix, el CoNCA, en el seu primer Informe anual sobre l'estat de la cultura i de les arts,⁶ fa referència a la necessitat d'un estatut de l'artista.

2. <http://www.conca.cat/ca/publicacions/publicacio/PlaintegraldelCirc>

3. <http://www.conca.cat/ca/publicacions/publicacio/PlaintegraldelaDansa>

4. <http://www.conca.cat/ca/publicacions/publicacio/PlaintegraldArtsEsceniquesiMusicalsperatotselsPublics>

5. <http://www.conca.cat/ca/publicacions/publicacio/Codidebonespractiquesprofessionalsalesartsesceniquesimusicalsperainfantsijoves>

6. <http://www.conca.cat/ca/publicacions/publicacio/InformeannualsobrelestatdelaCulturaidelesArtsaCatalunya2010>

Aquest mateix any 2010 també neix SindicART, una organització sindical independent que agrupa els principals sindicats professionals del sector de l'espectacle i de l'audiovisual de Catalunya, formada per l'Associació d'Actors i Directors Professionals de Catalunya (AADPC), l'Associació d'Escenògrafs de Catalunya (AdEC), l'Associació de Professionals de Dansa de Catalunya (APDC), l'Associació de Regidoria de l'Espectacle de Catalunya (AREC), l'Associació de Tècnics i Tècniques de l'Espectacle de Catalunya (ATECat) i el Sindicat de Guionistes de Catalunya (SIGC). I també durant el 2010 es fa la segona trobada de la Plataforma Estatal de Creadores y Artistas (PECA).

- L'any 2011 es presenta el *Codi de bones pràctiques professionals a les arts escèniques i musicals per a infants i joves* i el plenari del CoNCA aprova l'11 de maig de 2011 el *Pla estratègic CoNCA 2011-2015*, on destaca com una de les necessitats del nostre sistema artístic i cultural l'Estatut de l'artista. Així mateix, publica l'*Informe anual sobre l'estat de la cultura i de les arts a Catalunya 2011*.
- L'any 2012 es presenta el II Pla integral del circ. El CoNCA es reuneix amb les principals associacions professionals de les arts escèniques, musicals, literàries i audiovisuals, que li lliuren un document on es recullen les seves principals problemàtiques i necessitats ("Documents sectorials d'anàlisi de la situació i propostes de millora"). La Comissió de Cultura i Llengua del Parlament de Catalunya aprova el 2 de maig de 2012 una proposta de resolució de l'elaboració d'un cens de professionals adscrits als sectors de SindicART.
- L'any 2013 el CoNCA presenta l'Informe anual sobre l'estat de la cultura i de les arts de Catalunya 2013, titulat "Crisi/incerteses/sinergies. Estat de la cultura i de les arts 01-2013",⁷ en què, entre els compromisos assumits pel CoNCA, es troba el de promoure la redacció d'un Estatut de l'artista.

És precisament en aquest context que s'evidencia la necessitat de disposar d'un document que, per una banda, reculli la diagnosi del sector i la seva problemàtica actual i que, per l'altra, faci un seguit de propostes amb l'objectiu que la normativa del sector tingui en compte la seva veritable realitat amb el convenciment, en paraules de la UNESCO, que **"l'acció dels poders públics és necessària i urgent per posar remei a la situació preocupant dels artistes que s'ha comprovat que es produeix en molts estats membres, en particular des del punt de vista dels drets humans i de les condicions econòmiques, socials i d'ocupació, perquè els artistes puguin gaudir de les condicions necessàries per al desenvolupament i la plena expressió del seu talent, i perquè puguin desenvolupar el seu paper en la concepció i l'aplicació de les polítiques i de l'animació cultural de les col·lectivitats i els països i en la millora de la seva qualitat de vida"**.

A més, no hem d'oblidar la dimensió econòmica que té la cultura com a font de riquesa d'un país. En aquest sentit, són molt il·lustratives les dades facilitades pel Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya,⁸ en l'estudi publicat a l'octubre de 2013 en el número 28 d'*Estudis. Full de Cultura* amb el títol "Determinació de les principals magnituds econòmiques i ocupacionals dels sectors culturals i creatius de l'economia catalana. Anys 2008-2010" on s'indica que el valor afegit brut generat l'any 2010, pel total de les activitats culturals i creatives a Catalunya, representa 7.100 milions d'euros, un 3,9 - del valor afegit brut del conjunt de l'economia catalana, fet que converteix el sector cultural en un dels principals generadors de riquesa i ocupació a

7. <http://www.conca.cat/ca/publicacions/publicacio/INFORMEANUAL2012>

8. Pàgina web del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya: <http://www20.gencat.cat/portal/site/msi-cultura/menuitem.d93e5a5c4dc7d9da411cb318b0c0e1a0/?vgnextoid=86fb1bb33acef310VgnVCM1000008d0c1e0aRCRD&vgnextchannel=86fb1bb33acef310VgnVCM1000008d0c1e0aRCRD&vgnextfmt=default>

Catalunya, ja que dona feina a 164.300 treballadors, el 5,2% del conjunt de persones ocupades a Catalunya.

Segons la mateixa font, el volum de negoci que generen les 49.149 empreses que conformen la indústria cultural catalana ocupa el tercer lloc amb una producció de 17.000 milions d'euros, superada només per la de la indústria alimentària, amb 22.000 milions d'euros, i la indústria turística, amb 21.000 milions d'euros.

En l'àmbit estatal, segons el mateix estudi, el pes econòmic del sector de la cultura i la creació és del 3,7% del valor afegit brut estatal. El sector cultural dona feina en tot l'Estat a 857.964 persones, el 4,6% del total de la població ocupada, i s'hi comptabilitzen 241.626 empreses que desenvolupen la seva activitat econòmica principal en el sector cultural.

En l'àmbit europeu, l'últim estudi disponible és el que ha fet la consultoria KEA European Affairs⁹ per encàrrec de la Comissió Europea, on s'indica que la contribució del sector de la cultura al producte interior brut de la Unió Europea fou del 2,6%, per sobre de sectors com l'immobiliari, que representa el 2,1% del PIB; l'alimentació, begudes i tabac, amb l'1,9%, o la indústria tèxtil, amb un 0,5%.

En conclusió, la cultura no només té una dimensió individual i social que incideix en el desenvolupament de la persona i de les societats, sinó que també aporta una dimensió econòmica que contribueix a incrementar la riquesa dels ciutadans d'un país. Així doncs, es fa evident que els poders públics han de fer tot el possible per generar el clima propici perquè es pugui desenvolupar, amb totes les garanties, la llibertat d'expressió artística alhora que es contribueix a fer que l'artista i el creador gaudeixin de les condicions materials necessàries per manifestar el seu talent. D'altra banda, l'artista i el creador no han d'oblidar el paper que la societat espera d'ells i han de convertir-se en els principals valedors dels seus drets alhora que han de mostrar un respecte absolut a les seves obligacions.

9. 2 "Estudi sobre l'economia de la cultura a Europa fet per la consultoria KEA European Affairs" l'any 2006 per a la Comissió Europea. www.keanet.eu

sitors creadors musicals intèrprets
rs tecnicos so llum escriptors guionistes
mpositors creadors musicals intèrprets
gidors tecnicos so llum escriptors guionistes
aductors actors directors teatre cinema
allorins coreografs professionals escultors
cenografs actors tecnicos so llum escriptors guion
aductors actors directors teatre cinema
ballarins coreografs professionals compos
escenografs fotografs il·lustradors traduct
compositors creadors musicals intèrprets
regidors tecnicos so llum escriptors ballarins
traductors actors directors teatre esceno
ballarins coreografs professionals escultors
escenografs fotografs il·lustradors creacio
escultors performers videocreadors
creacio visual comissaris critics art

II. DEFINICIONS I METODOLOGIA

Definicions i metodologia

En el context descrit en el capítol anterior és on pren sentit la redacció d'un document que reculli el marc legal de l'artista i del creador ja que, tot i ser protagonista indispensable del fet cultural, la seva activitat professional no sempre està ben recollida per la norma i garantida per les polítiques culturals. De fet, l'artista, el creador i el professional d'oficis connexos amb el món cultural es troben moltes vegades en una situació de precarietat econòmica i laboral preocupant.

La condició de protagonista de la creació cultural, les peculiaritats del treball en aquest sector i el reconeixement per part de les institucions de caràcter supranacional de la condició dels treballadors culturals, justifica plenament que l'Estat contribueixi a afavorir el desenvolupament i la millora de les condicions de treball amb l'objectiu que els professionals d'aquest sector puguin exercir la seva activitat en igualtat de condicions que la resta de treballadors, alhora que es preserva la inspiració creadora i la llibertat d'expressió.

Aquesta reclamació no és gratuïta, ja que amb motiu d'aquest treball s'ha fet una enquesta en la qual han participat més de 1.164 artistes, creadors i professionals del món de la cultura amb l'objectiu de determinar els problemes principals en el desenvolupament de l'activitat professional i validar l'anàlisi que sobre l'estatus de l'artista s'havia fet prèviament amb les aportacions de les associacions representatives del sector. Els resultats que han proporcionat, tot i no tenir un valor demoscòpic plenament científic,¹⁰ sí que mostren unes tendències sobre la fotografia del sector que són preocupants.

Segons els resultats d'aquesta enquesta, el perfil sociodemogràfic de l'artista, el creador i el professional del món de la cultura es podria resumir en:

- El 67% dels artistes creadors i professionals de la cultura són homes i el 33%, dones.
- El 45% tenen entre 36 i 50 anys; el 29%, entre 21 i 35 anys; el 20%, entre 51 i 65 anys; el 5%, més de 65 anys, i només l'1% té menys de 21 anys.
- Pel que fa al nivell d'ingressos bruts anuals,¹¹ el 33% percep entre 12.000 euros i 25.000 euros; el 27%, de 6.000 a 12.000 euros; el 25%, menys de 6.000 euros, i el 16%, més de 25.000 euros.

10. La població objecte d'estudi són els professionals de la cultura i de les arts de Catalunya tant si estan en actiu com si no ho estan, i independentment de si estan ocupats o a l'atur. Com que no hi ha un univers clarament identificable, s'ha optat per contactar amb les associacions representatives dels interessos dels artistes, creadors i treballadors de la cultura i demanar la seva col·laboració. Un total de 17 associacions han col·laborat demanant als seus associats que responguessin el qüestionari. En conjunt, les 17 associacions tenen un total de 9.900 socis. En total es varen rebre 1.248 qüestionaris, dels quals se'n va considerar vàlids 1.164, la qual cosa suposa un nivell de resposta del 12% de la població d'interès.

11. Prenent com a referència l'exercici 2012.

- Cal matisar que aquests ingressos són globals per la seva activitat professional, sigui vinculada o no a una activitat artística. La major part de professionals de la cultura compaginen la seva activitat creativa/artística amb altres feines. Un 45% revelen que menys de la meitat dels seus ingressos bruts anuals són generats per l'activitat artística. Només un 39% indica que el total dels seus ingressos provenen de la seva activitat artística. D'aquests últims, un 51% perceben uns ingressos superiors als 12.000 euros bruts anuals i només el 13% en percep més de 25.000 bruts anuals.

En definitiva, l'artista, el creador i el professional del món de la cultura està en una situació precària que, en part, podria millorar amb determinats canvis legislatius. Efectivament, tot i ser cert que la crisi actual afecta tota la societat i que l'artista no n'és una excepció, no és menys cert que la realitat que viuen la majoria d'artistes i creadors pot ser millorada amb un dret que impulsi el contingut just de les seves normes, la qual cosa implica l'adequació de les lleis al temps actual i que, lògicament, l'artista, el creador i el professional del món de la cultura les coneguin i les sàpiguen aplicar.

Aquest treball, doncs, neix amb un doble objectiu: intentar fer la fotografia més fidel possible de la situació fiscal, laboral, contractual, de protecció de drets d'autor i de formació de l'artista, el creador i el professional dels oficis connexos amb el món de la cultura, i intentar plantejar alternatives per intentar donar resposta a situacions anòmales del sector tant en un àmbit normatiu, com de gestió i que en el futur es puguin concretar en l'Estatut de l'artista.

A fi i efecte de poder harmonitzar conceptes i evitar problemes d'interpretació, a continuació es detallaran **les definicions** dels termes essencials que apareixen en aquest document:

- **Artista i creador:**¹² tota persona que crea o que participa, per a la seva interpretació, en la creació o recreació d'obres d'art, que considera la seva creació artística com un element essencial de la seva vida, que contribueix així a desenvolupar l'art i la cultura i que és reconeguda o demana que se la reconegui com a artista, hagi entrat o no en una relació de treball o altra forma d'associació.
- **Condicció:**¹³ designa, per una banda, la posició que en el pla moral es reconeix en la societat als artistes i creadors abans definits, sobre la base de la importància atribuïda a la funció que hauran de desenvolupar i, per altra banda, el reconeixement de les seves llibertats i dels seus drets, inclosos els drets morals, econòmics i socials, en especial, en matèries d'ingressos i de seguretat social.
- **Obra:**¹⁴ fa referència a totes les creacions originals literàries i artístiques expressades per qualsevol mitjà o suport, tangible o intangible, actualment conegut o que s'inventi en el futur, englobant entre aquestes les següents:

12. Aquesta definició fou aprovada a la "Recomanació relativa a la condició de l'artista", aprovada per la UNESCO el 27 d'octubre de 1980.

13. Aquesta definició fou aprovada a la "Recomanació relativa a la condició de l'artista", aprovada per la UNESCO el 27 d'octubre de 1980.

14. Aquesta definició correspon a l'article 10 de la Llei de propietat intel·lectual, RD 1/1996, de 12 d'abril, afegint-hi formats d'obra d'art apareguts amb posterioritat a l'aprovació de l'LPI. En aquesta relació no s'inclouen obres que tenen la protecció de l'LPI, però que no entren dintre de l'àmbit d'aquest treball, com ara els programes d'ordinador o els plànols de les obres arquitectòniques. En tot cas, s'aconsella que des del sector es treballi en una definició de l'obra d'art i del seu catàleg.

1. Els llibres, fullets, impresos, epistolaris, escrits, discursos, al·locucions, conferències, informes, explicacions de càtedra i qualsevol altra obra de la mateixa naturalesa.
2. Les composicions musicals, amb lletra o sense lletra.
3. Les obres dramàtiques i dramaticomusicals, les coreografies, les obres d'escenografia, les pantomimes i, en general, les obres teatrals.
4. Les obres cinematogràfiques, el guió, la videocreació, les obres d'art electrònic, l'art en xarxa (*net art*) i qualsevol altra obra audiovisual així com les instal·lacions i les accions artístiques o *performances*.
5. Les escultures i les obres de pintura, dibuix, gravat, litografia, il·lustracions i les historietes gràfiques, còmics, així com els seus assaigs o esbossos i la resta d'obres plàstiques, siguin o no aplicades.
6. Les obres fotogràfiques i les expressades per un procediment anàleg a la fotografia.

Així mateix, són també objecte de propietat intel·lectual les traduccions i adaptacions, revisions, actualitzacions i anotacions, els compendis, resums i extractes, els arranjaments musicals i qualsevol transformació d'una obra literària o artística.

- **Professions connexes:**¹⁵ el conjunt d'oficis o professions que ajuden l'artista o el creador en el seu procés creatiu i que tenen una intervenció directa en aquest procés.

A tall d'exemple, les professions que, per la seva intervenció en el procés creatiu, s'han de tenir en compte són els regidors, tècnics i tècniques de l'espectacle, ajudants d'escenògrafs, gestors culturals, comissaris, auxiliars de fotògrafs, càmeres... Aquestes professions, si bé no tenen reconeguda en la seva pràctica totalitat la protecció del dret de propietat intel·lectual, sí que s'ha de procurar que tinguin una protecció de les seves condicions fiscals, laborals, contractuals i de formació anàloga als artistes i creadors, atesa l'estreta relació que tenen amb aquests i amb el fet creatiu.

La metodologia utilitzada per fer aquest treball ha variat a mesura que han avançat les fases d'elaboració:

a) Fase de diagnosi

En aquesta fase s'ha intentat aprofundir en quina és la situació real dels artistes, dels creadors i dels professionals dels oficis connexos amb el món de la cultura, en els diferents sectors i activitats de la cultura on intervenen.

15. Aquest concepte apareix en altres normes internacionals, com ara, la Ley núm. 18.384 de l'Uruguai, que aprova l'Estatuto del artista y oficios conexos, i que en el seu article 1 defineix l'artista, intèrpret o executant com "todo aquel que represente un papel, cante, recite, declame, interprete o ejecute en cualquier forma una obra artística, la dirija o realice cualquier actividad similar a las mencionadas, sea en vivo o registrada en cualquier tipo de soporte para su exhibición pública o privada" i els oficis connexos com "aquellas actividades derivadas de las definidas en el inciso anterior y que impliquen un proceso creativo."

Per motius metodològics s'ha treballat amb una classificació dels diferents sectors culturals basada en la que s'utilitza per a diferents estadístiques culturals, com és el cas de l'Oficina Estadística de la Unió Europea (EUROSTAT) o el compte satèl·lit de la cultura del Ministeri d'Educació, Cultura i Esport, modificant-la segons els objectius del treball. En conseqüència, s'han diferenciat quatre sectors:

- Arts musicals, on s'inclouen compositors, creadors musicals, intèrprets, regidors i tècnics de so i llum.
- Arts literàries, que engloba escriptors, guionistes i traductors.
- Arts escèniques, que inclouen actors i directors de teatre i cinema, ballarins, coreògrafs, professionals del circ, escenògrafs, regidors i tècnics de so i llum.
- Arts visuals i plàstiques, que recullen fotògrafs, il·lustradors, pintors, escultors, *performers*, videocreadors i altres artistes vinculats a la creació visual, així com comissaris i crítics d'art.

Cal indicar que la relació d'artistes i creadors no és exhaustiva, sinó que es fa a títol exemplificatiu. Així mateix, en cada sector, hem fet la diagnosi en els àmbits següents:

- Àmbit tributari
- Àmbit laboral
- Àmbit contractual i de propietat intel·lectual
- Àmbit formatiu

El treball de camp fet per intentar obtenir la diagnosi més fidel dels diferents sectors culturals ha estat el següent:

1. Recull de documents de treball, fet pels mateixos artistes, creadors i professionals del món de la cultura, així com per les seves associacions.
2. Reunions amb les associacions representatives dels sectors de la cultura a Catalunya:
 1. Associació Professional de Músics de Catalunya (MUSICAT)
 2. Associació de Músics de Jazz i Música Moderna de Catalunya (AMJM)
 3. Associació de Músics de Tarragona (AMT)
 4. Associació d'Actors i Directors Professionals de Catalunya (AADPC)
 5. Associació d'Escenògrafs de Catalunya (AdEC)
 6. Associació de Professionals de la Dansa de Catalunya (APDC)
 7. Associació de Companyies Professionals de Dansa de Catalunya (ACPDG)
 8. Associació de Professionals de Circ de Catalunya (APCC)

9. Associació de Regidoria de l'Espectacle de Catalunya (AREC)
10. Associació de Tècnics i Tècniques de l'Espectacle de Catalunya (AteCat)
11. Associació Col·legial d'Escriptors de Catalunya (ACEC)
12. Associació d'Escriptors en Llengua Catalana (AELC)
13. Guionistes Associats de Catalunya (GAC)
14. Asociación de Fotógrafos Profesionales de España (AFP)
15. Associació Professional d'Il·lustradors de Catalunya (APIC)
16. Associació d'Artistes Visuals de Catalunya (AAVC)
17. Foment de les Arts i del Disseny (FAD)
18. Associació Catalana de Crítics d'Art (ACCA)
19. Associació de Professionals de la Gestió Cultural de Catalunya (APGCC),

així com reunions amb especialistes en la matèria i amb l'Administració.

3. Estudi de les respostes de les enquestes contestades durant els mesos de setembre i octubre de 2013 per 1.164 artistes, creadors i professionals del món de la cultura a Catalunya sobre la seva situació professional i formativa. Aquestes enquestes, tot i no tenir un valor demoscòpic com ja s'ha indicat anteriorment, mostren unes tendències del sector que confirmen les conclusions extretes dels documents de treball de les associacions, així com de la problemàtica plantejada per les mateixes associacions en les reunions que s'hi han mantingut.
4. Redacció de la diagnosi dels diferents sectors.

b) Fase de plantejament de propostes i reunions amb el sector

Un cop detectades les problemàtiques s'analitzen quines haurien de ser les propostes que, segons la legislació actual, poden millorar la situació establerta. Es defineixen un total de 36 propostes que requereixen diferents nivells d'actuació. Hi ha propostes basades en l'aplicació de bones pràctiques o l'impuls d'acords sectorials, d'altres que posen l'accent en l'aplicació correcta de la legislació vigent, hi ha propostes de canvis des del punt de vista de funcionament administratiu i, quan ha estat necessari, també s'incideix en propostes que impliquen modificacions legislatives.

El document resultant amb les 36 propostes es va posar a la consideració de les organitzacions sectorials esmentades anteriorment per validar l'adequació a la seva realitat concreta.

c) Fase de redacció final de les propostes

Un cop validades amb les associacions representatives, es va procedir a donar forma a les propostes de millora de la condició dels professionals de la cultura incorporant-hi les aportacions recollides de les associacions. El document final és una relació de propostes derivades de la diagnosi amb indicació de l'acció concreta que cal fer. En cap moment s'ha perseguit la redacció d'un text legal articulat, que es podria considerar com l'Estatut de l'artista que reguli el marc jurídic de l'artista, el creador i el professional cultural, perquè atesa la complexitat de la temàtica i la diversitat d'agents que hi estan implicats, es prefereix assolir fites de manera gradual; per aquest motiu, s'ha estimat més oportú treballar amb propostes concretes que es poden afrontar independentment de l'oportunitat del moment i de l'interlocutor a qui es dirigeix la proposta.

[illegible]

III. DIAGNOSI DE LA SITUACIÓ PROFESSIONAL DE L'ARTISTA, DEL CREADOR I DEL PROFESSIONAL D'OFICIS CONNEXOS AMB EL MÓN DE LA CULTURA

Diagnosi de la situació professional de l'artista, del creador i del professional d'oficis connexos amb el món de la cultura

Seguint l'estructura definida en la metodologia d'aquest treball, tant la diagnosi com les propostes finals s'ordenaran en quatre àmbits d'actuació: tributari, laboral, contractual i de propietat intel·lectual, i formatiu.

A.

Àmbit tributari

Les problemàtiques detectades en l'àmbit tributari afecten de forma similar tots els sectors de la cultura, però, entre aquestes, cal destacar un problema general, que afecta principalment músics, guionistes, actors, directors, escenògrafs, artistes de circ, ballarins i coreògrafs, que té un impacte transcendent en l'activitat de les professions artístiques i, en especial, en el tractament fiscal de l'activitat d'aquests artistes i creadors. Es tracta de l'encobriment d'una relació laboral de caràcter especial sota una relació mercantil.

Efectivament, en aquesta situació d'imposició, l'empresari o persona que contracta l'artista o el creador, per tal d'evitar l'assumpció de les obligacions pròpies de la relació laboral, obliga el contractat a mantenir una relació de caire mercantil, amb tot el que això comporta: donar-se d'alta en el règim especial d'autònoms dins de la Seguretat Social, assumir les obligacions tributàries pròpies d'un professional que treballa per compte propi, donar-se d'alta en el cens d'empresaris, emetre factures, presentar declaracions trimestrals, portar llibres de registre, etc.

Un cop assenyalada aquesta premissa general, descriurem els principals problemes dins l'àmbit tributari que s'han detectat, desglossats pels impostos que afecten de manera més significativa els artistes i creadors, descrivint la problemàtica de caire fiscal que es dona a partir del fet o la situació descrita, a tenor de la legislació vigent i/o dels criteris de l'Administració.

Impost sobre la renda de les persones físiques (IRPF)

→ *Irregularitat dels ingressos que es tradueix, sovint, en un desfasament entre la seva obtenció efectiva i l'obligació de tributar per aquests ingressos*

En relació amb els ingressos i la forma d'obtenir-los, es detecta no només escassetat sinó també irregularitat en l'obtenció. Aquesta irregularitat es tradueix, sovint, en un desfasament entre l'obtenció efectiva dels ingressos, és a dir el cobrament i l'obligació de tributar per aquests ingressos.

Aquesta irregularitat també es manifesta en aquells sectors on un projecte es pot perllongar en el temps, com és el cas dels artistes visuals. En aquests supòsits, es pot donar la situació d'haver de tributar en un sol exercici la totalitat dels ingressos que, en realitat, s'han generat al llarg de més d'un exercici. En canvi, en el cas d'actors, músics, escenògrafs, directors, ballarins o professionals del circ, la irregularitat pot derivar-se de la intermitència en la contractació o en els projectes.

La normativa que regula la tributació de les rendes de les persones físiques, la Llei 35/2006, de 28 de novembre, de l'impost sobre la renda de les persones físiques i de modificació parcial de les lleis dels impostos sobre societats, sobre la renda de no residents i sobre el patrimoni (LIRPF)¹⁶ disposa en el seu article 28¹⁷ que, per a la determinació del rendiment net de les activitats econòmiques, se seguiran les normes establertes en l'impost de societats (IS) que, pel que aquí ens interessa, implica que la regla general és que el professional haurà de declarar l'ingrés en el seu IRPF quan hagi prestat el servei, aplicable en el cas de músics, actors, directors, ballarins o professionals del circ, o quan hagi fet el lliurament d'obra, per al cas dels fotògrafs, artistes visuals, escriptors, al marge de quan es produeixi el cobrament efectiu.

Tal i com ja s'ha dit, en els casos en què el projecte es perllonga més enllà d'un exercici fiscal o de dos, també en general, es produeix la tributació per la totalitat de l'ingrés a la finalització del projecte en qüestió, que, normalment, és quan s'emetrà la factura i que, malauradament, no sol coincidir amb el moment de cobrar-la, ja que això sol ser més tard.

En aquest sentit, tot i que la normativa fiscal¹⁸ té en compte la possibilitat que un ingrés s'obtingui al final d'un període de generació de més de dos anys aplicant una reducció en la declaració dels ingressos d'un 40%, el que és cert és que a l'hora de la veritat, difícilment es pot aplicar aquesta reducció.

Tal com s'ha pronunciat la Direcció General de Tributs (DGT),¹⁹ la reducció no és aplicable a ingressos que, tot i generar-se en un llarg període de temps (més de dos anys), no es poden considerar com a extraordinaris si aquesta circumstància, un període llarg de generació de l'ingrés, és pròpia de l'activitat.

En definitiva, la problemàtica de l'artista i el creador és doble. Per una banda, el fet d'haver de tributar quan fa el servei, que acostuma a coincidir amb el moment d'emissió de la factura, que normalment no coincideix amb el moment del seu cobrament, i per una altra, l'impacte tributari que representa l'obligació de tributar en un sol exercici la totalitat d'un ingrés que ha estat generat en un període més llarg de temps.

16. La LIRP disposa en el seu article 28 que, per a la determinació del rendiment net derivat de l'exercici d'activitats econòmiques, se seguiran les normes establertes en l'impost de societats, si bé amb determinades especialitats.

17. Article 28 de la LIRPF. Regles generals de càlcul del rendiment net:

"1. El rendiment net de les activitats econòmiques es determinarà segons les normes de l'impost de societats, sense perjudici de les regles especials contingudes en aquest article, en l'article 30 d'aquesta Llei per a l'estimació directa, i en l'article 31 d'aquesta Llei per a l'estimació objectiva."

Aquest article ens porta a l'article 19 del Reial decret legislatiu 4/2004, de 5 de març, pel qual s'aprova el Text refós de la Llei de l'impost de societats el qual assenyala que:

"Els ingressos i despeses s'imputaran en el període impositiu en què es reportin, atenent al corrent real de béns i serveis que els mateixos representen, amb independència del moment en què es produeixi el corrent monetari o financer, respectant la deguda correlació entre els uns i els altres."

18. L'article 32 de la LIRPF estableix que "els rendiments nets amb un període de generació superior a dos anys, així com aquells que es qualifiquin reglamentàriament com a obtinguts de forma notòriament irregular en el temps, es reduiran en un 40 per cent [...] No resultarà d'aplicació aquesta reducció a aquells rendiments que, encara que individualment puguin derivar d'actuacions desenvolupades al llarg d'un període que compleixi els requisits anteriorment indicats, procedeixen de l'exercici d'una activitat econòmica que de forma regular o habitual obtingui aquest tipus de rendiments".

19. En aquest sentit es va pronunciar la DGT en la seva resolució a la consulta vinculant núm. V0008-00.

→ **Obligació de practicar una retenció sobre els ingressos obtinguts que suposa un impacte excessiu sobre la liquiditat en uns ingressos moltes vegades escassos**

L'artista, el creador i el professional d'oficis connexos amb el món de la cultura, quan emet una factura, ja sigui a un altre professional o a una entitat pública o privada, aquests darrers li hauran de practicar una retenció que tenen l'obligació d'ingressar a hisenda, que en termes generals és del 21%²⁰ sobre els seus honoraris. En els casos en què l'emissor de la factura pateixi d'escassetat d'ingressos, la retenció practicada suposarà un greu impacte en la seva liquiditat i sovint es produirà la paradoxa que l'Administració li haurà de retornar part d'aquesta retenció un cop hagi presentat la declaració de la renda.

Cal recordar que l'enquesta feta paral·lelament amb aquest estudi indica que el 52% dels professionals del sector obtenen uns ingressos inferiors als 12.000 euros, la qual cosa vol dir que aquests professionals queden exclosos de tributació. L'obligació, però, de practicar sempre retencions, amb independència dels ingressos obtinguts, genera importants problemes de tresoreria als artistes, creadors i professionals d'oficis connexos amb rendiments econòmics baixos.

→ **Manca d'una regulació clara per al tractament de les despeses: la normativa actual és complicada i sense uns criteris o límits ben definits**

La dificultat per determinar quines són les despeses que es poden deduir dels seus ingressos els artistes, els creadors i els professionals d'un ofici connex és un problema que té conseqüències fiscals per a aquests treballadors de la cultura. Les regles de determinació de les despeses deduintes de l'activitat econòmica de l'artista i el creador són les que recull el Pla general de comptabilitat,²¹ que marca la pauta per determinar quines són les que es poden deduir dels ingressos obtinguts.

La regla general és que només són deduintes aquelles despeses necessàries per a l'obtenció dels ingressos. L'aplicació d'aquest principi genera una situació peculiar en vincular la deducció de les despeses avançades per a la realització d'un projecte al moment de l'obtenció de l'ingrés que es produeix per la venda del producte obtingut. Per exemple, quan els artistes visuals adquireixen un material per produir la seva activitat artística, el cost d'aquest no pot ser deduït fins que venguin l'obra artística resultant. L'Administració entén que el material emprat forma part de la seva obra, per tant, no és despesa si no part del "producte" acabat i, mentre no venguin l'obra, els materials formen part de l'actiu que suposa la seva obra per a l'artista visual. En aquest sentit, el procés pel qual les despeses passen a ser part de l'obra objecte de venda es defineix com a activació de les despeses.

20. "Article 101 Import dels pagaments a compte [...]"

Els percentatges de les retencions i ingressos a compte sobre els rendiments derivats d'activitats econòmiques seran:

a) El 19 per cent, en el cas dels rendiments d'activitats professionals establerts en via reglamentària.

No obstant això, s'aplicarà el percentatge del 9 per cent sobre els rendiments d'activitats professionals que s'estableixin reglamentàriament.

Disposició addicional trenta-cinquena

Gravamen complementari a la quota íntegra estatal per a la reducció del dèficit públic en els exercicis 2012 i 2013 [...]

4. En els períodes impositius 2012 i 2013, els percentatges de pagaments a compte del 19 per cent previstos en l'article 101 d'aquesta Llei i el percentatge de l'ingrés a compte a què es refereix l'article 92.8 d'aquesta Llei, s'elevan al 21 per cent."

21. El Pla general de comptabilitat, en el seu principi 2.6, diu que "El resultat de l'exercici estarà constituït pels ingressos d'aquest període menys les despeses realitzades per a l'obtenció dels ingressos esmentats." (El terme exercici pot ser perfectament substituït pel d'activitat).

L'efecte immediat d'aquest procés és que, en un exercici en què l'artista estima haver tingut unes pèrdues determinades, aquestes es redueixen en la part que les despeses han estat activades fins a poder arribar a declarar beneficis, amb l'obligació consegüent de pagar l'IRPF que li correspongui.

Un altre aspecte a tenir en compte és poder delimitar d'una forma més clara el caràcter deduïble de determinades despeses, com poden ser les relacionades amb la compra i/o ús d'un vehicle, els desplaçaments, les dietes o el consum de subministraments en els casos en què l'habitatge i l'estudi es troben en el mateix lloc o, també, altres despeses com viatges professionals, despeses de formació o reciclatge.

L'Administració, quan examina el caràcter deduïble de les despeses, entén que cal atènyer-se a cada cas concret i ho redueix, normalment, a una qüestió de prova,²² i és molt restrictiva a l'hora d'admetre la deducció de determinades despeses com en el cas de les despeses relatives als vehicles propis i les derivades del seu ús.

En relació amb les despeses que es produeixen com a conseqüència de compartir en un mateix espai l'estudi i l'habitatge habitual, cal indicar que la DGT en la consulta vinculant número V0801-07 ha establert una sèrie de normes interpretatives que afecten tots els agents econòmics que es troben en aquesta situació. En aquesta consulta s'indica el tipus de despeses deduïbles i la proporcionalitat d'imputació a l'activitat professional,²³ però la seva comprensió difícil, de ben segur, obliga a artistes i creadors a cercar assessorament d'experts per determinar l'abast de la deducció en cada cas concret, fet que complica i encareix la gestió dels impostos.

Diferent, però no menys important, és el cas de les despeses deduïbles que es reclamen des d'alguns sectors concrets de la cultura, com és el cas dels músics, els professionals del circ o els tècnics de l'espectacle. Els músics han plantejat històricament que es puguin desgravar els imports destinats a l'adquisició d'instruments i materials complementaris utilitzats en les seves actuacions. Aquesta reclamació es fa, fins i tot, en aquells casos en què la relació és laboral i no mercantil. Aquesta reivindicació fóra d'aplicació també als professionals del circ, tècnics de l'espectacle i altres professionals que necessitin per fer la seva activitat aquest tipus d'aparells o materials complementaris.

La desgravació del cost d'adquisició d'aquests instruments topa amb la consideració que tenen de béns immobilitzats i no de despesa corrent ja que es tracta de béns de tipus durador que perduren en l'activitat més enllà d'un exercici econòmic concret i, per tant, constitueix una inversió permanent.

Aquest tipus de béns no són, en general, desgravables de cop, sinó que s'imputen a l'activitat de forma progressiva a mesura que es deterioren mitjançant el sistema denominat d'amortitza-

22. Per a tenir clara la postura actual de l'Administració en aquest punt citarem de nou una resolució de la DGT a la consulta vinculant núm. 0008-00 en què s'examina la deduïbilitat de diverses despeses.

23. Consulta vinculant núm. V0801-07, on es determinen els criteris per deduir aquest tipus de despeses. Afirmar que "Esta afectación parcial supondrá que podrán deducirse proporcionalmente a la parte de la misma afectada en relación con la totalidad de la vivienda, los gastos derivados de la titularidad de la vivienda, como pueden ser amortizaciones, IBI, comunidad de propietarios, etc. Ahora bien, los gastos derivados de los suministros (agua, luz, gas, teléfono, etc.) solamente serán deducibles cuando los mismos se destinen exclusivamente al ejercicio de la actividad, no pudiendo aplicarse, en este caso, la misma regla de prorrateo que se aplicará a los gastos derivados de la titularidad de la vivienda." Por último, la deducibilidad de los citados gastos está condicionada, además, a que queden convenientemente justificados mediante el original de la factura o documento equivalente y registrados en los libros-registro que, con carácter obligatorio, deben llevar los contribuyentes que desarrollen actividades económicas, siempre que determinen el rendimiento neto de las mismas en el régimen de estimación directa, en cualquiera de sus modalidades."

cions, que consisteix, en termes generals, a poder deduir un percentatge en cada exercici del cost d'adquisició del bé en qüestió.

Un cop analitzades les qüestions principals que afecten les despeses, resulta que la principal problemàtica observada és que la regulació és complicada i que es regeix per uns criteris que, en massa ocasions, no tenen unes delimitacions clares. En aquest sentit, fóra d'interès que el tractament de la despesa des del punt de vista fiscal millorés en la definició de quines despeses es poden considerar deduïbles i en la vinculació temporal de la deducció de la despesa, i que es canviés el criteri d'aplicació del moment de l'obtenció de l'ingrés al del moment en què es produeix efectivament la despesa.

Impost sobre el valor afegit (IVA)

→ La normativa de l'IVA és confusa

La falta d'adequació de la norma de l'IVA a la realitat del sector és un fet evident. Per una banda, hi ha exempció d'IVA en la prestació de serveis professionals, però aquesta exempció no s'aplica per a tothom, així la prestació de serveis del guionista estarà exempta, però no l'actuació d'un ballari. Per una altra banda, la regulació està poc adequada a la realitat del sector i ha sofert canvis constants en els darrers temps, un exemple és el lliurament d'obres d'art, que va passar d'un tipus reduït (8%) al tipus general (21%), degut a la modificació de la Llei de l'IVA de l'any 2012, mentre que la darrera modificació normativa del 2014 ha fixat un nou tipus del 10%.²⁴

La Llei 37/1992, de 28 de desembre, de l'impost sobre el valor afegit (LIVA) regula els supòsits d'exempció d'IVA. Així, l'article 20.1.26) de la LIVA disposa que estan exempts "Els serveis professionals, inclosos aquells la contraprestació dels quals consisteixi en drets d'autor, prestats per artistes plàstics, escriptors, col·laboradors literaris, gràfics i fotogràfics de periòdics i revistes, compositors musicals, autors d'obres teatrals i d'argument, adaptació, guió i diàlegs de les obres audiovisuals, traductors i adaptadors".

D'aquest article es desprèn que una part dels professionals del sector cultural està exempta de repercutir l'IVA a les factures que emeti en l'exercici de la seva activitat. Ara bé, els professionals de la cultura escèniques i professions connexes, entre altres, no queden inclosos dintre d'aquesta exempció. A grans trets es pot dir que els professionals inclosos dins de l'exempció són els artistes plàstics, escriptors, il·lustradors, fotògrafs, guionistes i compositors, mentre que els actors, directors, ballarins, professionals del circ, intèrprets musicals, regidors i tècnics d'espectacle estan obligats a repercutir aquest impost en les seves factures. De la relació de professionals inclosos en la definició, sembla que es desprèn que només s'han detallat aquells que el legislador ha considerat que podien generar drets d'autor.

24. El 24 de gener de 2014 s'ha modificat l'article 91.4, 5 de la Llei 37/1992, de 28 de desembre, de l'IVA, que fixa el tipus del 10% a:

"4. Las importaciones de objetos de arte, antigüedades y objetos de colección, cualquiera que sea el importador de los mismos, y las entregas de objetos de arte realizadas por las siguientes personas:

1º. Por sus autores o derechohabientes.

2º. Por empresarios o profesionales distintos de los revendedores de objetos de arte a que se refiere el artículo 136 de esta Ley, cuando tengan derecho a deducir íntegramente el Impuesto soportado por repercusión directa o satisfecho en la adquisición o importación del mismo bien.

5. Las adquisiciones intracomunitarias de objetos de arte cuando el proveedor de los mismos sea cualquiera de las personas a que se refieren los números 1º y 2º del número 4 precedente."

Queden en “terra de ningú” altres professionals com poden ser els escenògrafs o els crítics d’art, als quals l’impost els pot afectar, segons la consideració que es faci del seu treball: en la hipòtesi que l’escenògraf fos considerat com un “artista plàstic”, les prestacions de serveis professionals podrien quedar exonerades d’aquesta tributació, en el cas que la seva feina tingués una consideració diferent hauria de repercutir l’IVA a les seves factures.

Els crítics d’art, per la seva banda, en tant que usuaris del llenguatge escrit, susceptibles de ser considerats escriptors o que poden actuar com a col·laboradors literaris, podrien defensar l’exempció de l’IVA quan actuen com a col·laboradors literaris d’un diari o d’una revista. D’altra manera, haurien de repercutir aquest impost en el cas que la col·laboració fos, per exemple, per a una pàgina web especialitzada en art, com s’indica en alguna sentència que ha creat jurisprudència sobre això.²⁵ Aquesta mateixa situació és aplicable a fotògrafs i il·lustradors.

Per altra banda ens trobem que, en l’actualitat, tot lliurament d’obra està sotmès a tributació per l’IVA. Aquest fet implica que la situació encara sigui més confusa. Per exemple, l’artista visual haurà de tributar l’IVA per la venda d’obra, però en canvi, per la prestació de serveis no ha de repercutir aquest impost.

Un altre problema detectat és el fet que les arts escèniques, així com altres sectors de l’art, hagin vist incrementat el tipus impositiu de l’IVA en modificar-se la redacció de l’article 91, apartat 1.2, número 4 de la LIVA, que determinava l’aplicació del tipus impositiu del 8% als serveis prestats per intèrprets, artistes, directors i tècnics que siguin persones físiques, als productors de pel·lícules cinematogràfiques susceptibles de ser exhibides en sales d’espectacles i als organitzadors d’obres teatrals i musicals.

En conclusió, la problemàtica amb què ens trobem consisteix en una regulació confusa de l’IVA, deguda a:

1. Un mal plantejament de la relació de professionals que haurien d’estar inclosos dins de l’exempció (deixant al marge el fet que una exempció no és necessàriament beneficiosa, com es veurà en l’apartat següent).
2. El fet que, per part d’alguns professionals coexisteix l’obligació de tributar en IVA amb l’exempció d’IVA en funció del tipus de tasca que estigui desenvolupant, segons sigui considerada lliurament d’obra o prestació de serveis (exemple de les arts visuals) o, fins i tot, en funció del destinatari de la prestació de servei (exemple del crític d’art extensible a altres professionals).

25. El Tribunal Superior de Justicia de Madrid, en la seva Sentència de 25/10/2007, afirma: “Pues bien, como ya ha proclamado esta Sección en anteriores sentencias, la mencionada exención se limita a los servicios prestados a “periódicos y revistas”, requisito que aquí no concurre toda vez que la Inspección se ha limitado a exigir las cuotas devengadas por los servicios profesionales prestados por el actor a otras empresas, excluyendo expresamente de la liquidación la actividad realizada en prensa escrita. El actor pretende ampliar la indicada exención tributaria, lo que no permite el art. 23.3 de la Ley General Tributaria, a cuyo tenor no cabe extender el ámbito de las exenciones más allá de sus estrictos términos, no pudiendo olvidarse, por último, que la argumentación invocada en la demanda entra en colisión con los propios actos del sujeto pasivo, que repercutió el IVA en las facturas que expidió por la prestación de sus servicios y no ingresó posteriormente esas cuotas en el Tesoro.”

→ **Impossibilitat de deduir l'IVA suportat en determinades situacions**

Un altre fet que afegeix inconvenients a la situació dels artistes i creadors, i que incrementa la confusió de la regulació en matèria d'IVA és que, atesa l'exempció de la prestació de serveis professionals, es dona la impossibilitat de deduir l'IVA suportat, almenys en part.

Efectivament, l'IVA que se suporta només pot ser deduït si en l'exercici de l'activitat es repercuteix l'impost meritat.²⁶ Per tant, si les operacions que es fan es troben subjectes i no exemptes d'IVA (per exemple en vendre una obra d'art), es podrà deduir l'IVA que se suporti, i tindrà un efecte neutre. Si, per contra, les operacions en qüestió no estan subjectes o estan exemptes d'IVA (per exemple prestacions de serveis) no es podran deduir les quotes suportades.

La conseqüència immediata d'aquest fet és l'encariment de qualsevol bé o servei adquirit o contractat pel creador o l'artista en l'import de l'IVA que s'hagi suportat.

Ara bé, què passa en els casos en què es fan operacions subjectes i no exemptes, juntament amb altres de no subjectes o exemptes? La resposta és que, per aplicabilitat de la LIVA, només es podrà deduir una part de les quotes de l'IVA suportat, que coincidirà amb la proporció de quotes repercutides en l'activitat. Dit d'una altra manera, si un artista o un creador, sobre una facturació de 1.000 unitats monetàries, ha repercutit un 30% de l'IVA d'aquesta facturació, només es podrà deduir l'IVA suportat en la mateixa proporció del 30%. És l'anomenada Regla de la prorrata.²⁷

Així doncs, vista la regulació, la problemàtica que se'n deriva és la següent:

- Encariment de qualsevol servei o producte adquirit en cas de no poder aplicar deducció per IVA, ja sigui tot l'IVA suportat o una part.
- Complicació en el compliment de les obligacions fiscals derivada de la necessitat d'aplicar la regla de la prorrata en cas que es facin tant operacions sotmeses a IVA com no sotmeses a aquest tribut.

→ **Manca d'una definició d'obra d'art que estigui acord amb el temps actual**

La definició que conté la LIVA, molt allunyada de la realitat creativa i artística dels temps actuals, és la següent:

“2n. Objectes d'art, els béns esmentats a continuació:

a) Quadres, *collages* i quadres de mida petita similars, pintures i dibuixos, realitzats totalment a mà per l'artista, llevat dels plànols d'arquitectura i enginyeria i altres dibuixos industrials, comercials, topogràfics o similars, dels articles manufacturats decorats a mà, dels llenços pintats per a decorats de teatre, fons d'estudi o usos anàlegs (codi NC 9701).

b) Gravats, estampes i litografies originals de tirades limitades a 200 exemplars, en blanc i negre o en color, que procedeixin directament d'una o diverses planxes totalment execu-

26. Article 94. Operacions la realització de les quals origina el dret a la deducció:

“U. Els subjectes passius a què es refereix l'apartat u de l'article anterior poden deduir les quotes de l'impost sobre el valor afegit compreses en l'article 92 en la mesura que els béns o serveis, l'adquisició dels quals o importació determinin el dret a la deducció, els utilitzi el subjecte passiu en la realització de les operacions següents:

1r. Les efectuades en l'àmbit espacial d'aplicació de l'impost que s'indiquen a continuació:

a) Els lliuraments de béns i prestacions de serveis subjectes i no exemptes de l'impost sobre el valor afegit.”

27. Article 102 de la Llei de l'IVA. “U. La regla de prorrata és aplicable si el subjecte passiu, en l'exercici de la seva activitat empresarial o professional, efectua conjuntament lliuraments de béns o prestacions de serveis que originen el dret a la deducció i altres operacions de naturalesa anàloga que no habiliten per a l'exercici d'aquest dret”.

tades a mà per l'artista, sigui quina sigui la tècnica o la matèria utilitzada, llevat dels mitjans mecànics o fotomecànics (codi NC 9702 00 00).

c) Escultures originals i estàtues de qualsevol matèria, sempre que hagin estat realitzades totalment per l'artista; buidatges d'escultures, de tirada limitada a vuit exemplars i controlada per l'artista o els seus drethavents (codi NC 9703 00 00).

d) Tapisseries (codi NC 5805 00 00) i tèxtils murals (codi NC 6304 00 00) teixits a mà sobre la base de cartrons originals realitzats per artistes, amb la condició que no hi hagi més de vuit exemplars de cada un d'aquests.

e) Exemplars únics de ceràmica, realitzats totalment per l'artista i signats per ell.

f) Esmalts sobre coure realitzats totalment a mà, amb un límit de vuit exemplars numerats i en els quals aparegui la signatura de l'artista o del taller, llevat dels articles de bijuteria, orfebreria i joieria.

g) Fotografies fetes per l'artista i revelades i impreses per l'autor o sota el seu control, signades i numerades amb un límit de trenta exemplars en total, siguin quins siguin els formats i suports.”

Com es pot observar, la definició té una concepció molt tradicional del que s'entén per obra d'art i, tot i incloure la pintura, l'escultura, la fotografia o el dibuix, deixa de banda altres manifestacions artístiques com podrien ser les instal·lacions, la videoocreació o l'art en xarxa, entre altres.

A més, les manifestacions incloses en la definició tenen límits que no s'entenen, com pot ser la tirada o l'exigència que l'obra estigui totalment feta a mà per l'artista.

En aquest cas, la problemàtica que es planteja no és tan actual sinó de futur en relació amb la regulació de l'IVA, atès que s'hauria d'ampliar el concepte d'obra d'art i adaptar-lo als nostres temps, i no trobar-hi límits per una definició caduca.

→ **Definició deficient de l'artista, del creador i del professional d'oficis connexos amb el món de la cultura**

Tot i el risc de caure en reiteracions, és convenient insistir que part de la confusió actual en la regulació de l'IVA es deriva de la definició de l'artista, del creador i del professional d'oficis connexos amb el món de la cultura, ja que no és inclusiva de tots els professionals fins ara no tinguts en compte, com ara determinats creadors pròpiament dits (es tenen en compte els compositors, però no els intèrprets musicals o els artistes de circ o dansa) o membres de professions connexes (regidors o tècnics de l'espectacle, per exemple).

Per tant, ens remetem al que s'ha dit en l'apartat 1, si bé cal especificar que la problemàtica que provoca aquesta situació és la regulació deficient de l'exempció, perquè no és homogènia amb tots els sectors de la cultura (deixant, de nou, al marge, el fet que una exempció en IVA no és necessàriament beneficiosa).

Impost d'activitats econòmiques (IAE)

→ **Deficient regulació dels epígrafs de l'IAE**

Els epígrafs de l'IAE es divideixen en tres categories d'activitats: empresarials, professionals i artístiques. Les activitats relacionades amb la cultura que recull la regulació actual dels diferents epígrafs de l'IAE són les següents:

Dins de la secció primera d'activitats empresarials, s'hi troba:

"Epígraf 961.3. Decoracions escèniques per a pel·lícules o cintes cinematogràfiques, sempre que no les efectui l'empresa productora."

"Epígraf 966.9. Altres serveis culturals no classificats en altres bandes."

"Epígraf 973.1. Serveis fotogràfics."

[...]

Notes:

1a. Aquest epígraf comprèn la producció de retrats fotogràfics, la producció de fotografies comercials, els serveis de fotografia tècnica, els serveis de revelatge, impressió i ampliació de fotografies, així com els serveis combinats de vídeo i fotografia.

2a. Els subjectes passius classificats en aquest epígraf queden facultats per a la recepció de rodets fotogràfics i posterior lliurament de les corresponents fotografies revelades per un laboratori aliè.

3a. Els subjectes passius classificats en aquest epígraf podran, incrementant un 25 per 100 la quota assenyalada al mateix epígraf, realitzar, amb caràcter accessori, la venda de petit material fotogràfic, com rodets, piles, portafotos, àlbums i màquines compactes."

Dins de la secció segona d'activitats professionals, s'hi troba:

"Epígraf 861. Pintors, escultors, ceramistes, artesans, gravadors i artistes similars."

Agrupació 86. Professions liberals, artístiques i literàries."

I, finalment, dins de la secció tercera d'activitats artístiques, hi trobem:

"Grup 011. Directors de cinema i teatre."

Nota: Es troben també compresos en aquest grup els directors artístics i d'escena."

"Grup 012. Ajudants de direcció."

"Grup 013. Actors de cinema i teatre."

Nota: En aquest grup s'inclouen els actors, protagonistes o no, així com els actors de varietats i de doblatge."

"Grup 015. Operadors de càmeres de cinema, de televisió i vídeo."

"Grup 018. Artistes de circ."

"Grup 019. Altres activitats relacionades amb el cinema, el teatre i el circ, no classificades en altres bandes."

"Grup 022. Ballarins."

"Grup 029. Altres activitats relacionades amb el ball no classificades en altres bandes."

"Grup 031. Mestres i directors de música."

"Grup 032. Intèrprets d'instruments musicals."

"Grup 033. Cantants."

"Grup 039. Altres activitats relacionades amb la música no classificades en altres bandes."

És fàcil entendre, veient les activitats relacionades anteriorment, la reivindicació de més d'un col·lectiu dins del sector de la cultura.

Les arts escèniques, en general, estan ben representades. Ara bé, no té gaire lògica que es reculli com a epígraf específic el de càmera de televisió i que els regidors o la resta de tècnics d'espectacle hagin estat exclosos.

Tampoc no té sentit la definició que es fa de serveis fotogràfics ja que, segons el tenor literal de l'epígraf, no sembla que se'n pugui extreure una referència clara a la fotografia artística, d'encàrrec o periodística.

Per altra banda, l'epígraf 861 actua com a "calaix de sastre" on tothom que es consideri professional liberal artístic o literari s'hi hauria d'incloure, com per exemple els escenògrafs, escriptors,

guionistes o crítics d'art. Aquests són alguns exemples de la “polivalència” d'aquest epígraf on s'inclouen professions tan reconegudes com les indicades anteriorment, però que no disposen d'un epígraf propi. La inclusió d'aquestes professions ha estat ratificada per diverses consultes fetes a la DGT.^{28 29}

En definitiva, ens trobem amb la problemàtica d'una regulació deficient en no abastar totes les professions artístiques o connexes que, de cara a l'aplicabilitat de determinats aspectes tributaris que requereixen una ubicació determinada en els epígrafs de l'IAE, podria generar exclusions injustes.

Obligacions tributàries

→ Obligacions tributàries complicades

En l'actualitat, les obligacions de caire tributari més importants són les següents:

Obligació	Periodicitat	Calendari
Declaració censal	Esporàdica	X
Declaració de renda	Anual	De l'1 de maig al 30 de juny
Retencions i ingressos a compte de l'IRPF (Models 111, 115)	Trimestral	De l'1 al 20 d'abril, juliol, octubre i de l'1 al 20 gener de l'any següent
Pagaments fraccionats de l'IRPF i l'IVA (models 130 i 303)	Trimestral	De l'1 al 20 d'abril, juliol, octubre i de l'1 al 30 gener de l'any següent
Resums IVA i IRPF (models 180, 190 i 390)	Anual	De l'1 al 30 gener
Declaració d'operacions amb tercers (model 347)	Anual	De l'1 al 28 febrer

A les obligacions esmentades en el quadre anterior s'han d'afegir les obligacions formals relatives a emetre factures i portar els llibres de registre de compres i despeses, de vendes i ingressos, de béns d'inversió i de provisions de fons i bestretes.

28. Consulta vinculant núm. V0677/05 en relació amb els escriptors en afirmar: “Así pues, de lo anteriormente expuesto se desprende que la actividad de escritor de libros, realizada por el consultante, aunque sea de forma esporádica y no exista regularidad en su ejecución, constituye el hecho imponible del impuesto sobre actividades económicas y, por tanto, está sujeta al citado impuesto, encontrándose clasificada en el Grupo 861 de la Sección Segunda, ‘Pintores, escultores, ceramistas, artesanos, grabadores y artistas similares’, encuadrado en la agrupación 86, ‘Profesiones liberales, artísticas y literarias’, de las tarifas del impuesto, aprobadas junto a la Instrucción para la aplicación de las mismas por el Real Decreto Legislativo 1175/1990, de 28 de septiembre. Por otra parte, hay que señalar que en la letra c) del apartado 1 del artículo 82 del TRLRHL se establece, entre otras, la exención a aquellos sujetos pasivos por el impuesto sobre actividades económicas que sean personas físicas.”

29. En la mateixa línia, pel que fa als guionistes que també fan de crítics i assessors en la matèria, cal veure la Consulta vinculant núm. 2078/07 que diu: “Por tanto, de lo hasta aquí expuesto y de los limitados datos que se aportan en el escrito de consulta correspondiente, se desprende que, si el consultante persona física realiza la actividad de escritor o autor de guiones literarios o de guiones para obras cinematográficas, teatro, televisión y similares, deberá darse de alta en el grupo 861 de la Sección Segunda ‘Pintores, escultores, ceramistas, artesanos, grabadores y artistas y similares’. Si, además de dicha actividad, el consultante realiza la actividad de crítico o asesor de obras literarias o guiones de cine, teatro y televisión, analizando y determinando la calidad, posibilidades de adaptación, interés y rentabilidad de obras y guiones ajenos, deberá darse de alta, además, en el grupo 899 ‘Otros profesionales relacionados con los servicios a que se refiere esta división’.”

Aquestes dades evidencien la necessitat de simplificar de forma significativa les obligacions tributàries, actualment molt feixugues i especialment complicades per als que no tenen un coneixement profund d'aquesta matèria. Així doncs, resulta fàcil definir la problemàtica derivada de l'excés d'obligacions:

- Dificultats en el compliment de les obligacions tributàries amb el risc de les possibles sancions tributàries que una presentació incorrecta pot representar. A més, té un cost afegit per al professional que, atesa l'escassetat dels ingressos, sovint no es pot permetre la contractació d'una persona que l'assessori en aquestes matèries.
- Per altra banda, les dificultats de gestió de les obligacions tributàries també impliquen que regularment es recorri a pràctiques il·legals per intentar evitar de donar-se d'alta o d'haver de declarar l'IVA, com s'ha indicat anteriorment amb l'exemple de facturar com a activitat docent el desenvolupament d'una activitat artística.

Millora de la Llei del mecenatge per afavorir la inversió privada en béns culturals

Resulta innegable que un dels sectors més perjudicats per la crisi econòmica és el de la cultura. Una evidència molt directa dels efectes de la crisi han estat les retallades en els ajuts públics, que han representat un descens dels recursos de finançament del sector cultural que, per altra banda, no s'ha pogut compensar per altres fórmules de finançament ja que la crisi ha afectat tots els sectors de la societat.

A més, la pujada de l'IVA al 21% (tot i la darrera modificació que ha suposat una reducció del tipus al 10% per a la venda d'obres d'art sempre que es compleixin determinats requisits) combinat amb el fet evident que les famílies també han vist disminuïts els seus ingressos, ha creat un clima completament contrari al consum de productes culturals, que afecta tot el món creatiu i artístic, els seus professionals i els de les professions connexes.

Aquesta situació, de ben segur, no seria tan greu si s'hagués disposat d'una legislació que apostés per incentivar el mecenatge com l'autèntica alternativa al finançament públic de la cultura.

Ara bé, és més que evident que la Llei actual no compleix les expectatives i que, després de més de deu anys de vigència, s'ha vist que no és l'instrument eficaç per a la captació de fons privats destinats a la cultura, principalment per tres motius:

- Percentatges de deducció tant en l'impost de societats —35% com a deducció general—, com en l'IRPF —25% com a deducció general—, clarament insuficients perquè resulti un incentiu fiscal veritable.
- Falta d'inclusió de noves fórmules de captació de fons privats.
- Ventall de beneficiaris restringit bàsicament a fundacions i associacions declarades d'utilitat pública.

B.

Àmbit laboral

→ *Aplicació de la contractació mercantil en casos en què es contracten artistes per compte aliè*

Tal i com es deia en la introducció del capítol sobre l'àmbit tributari, una problemàtica detectada de forma generalitzada és l'encobriment d'una relació laboral de caràcter especial sota una relació mercantil. Aquest tema afecta sobretot músics, guionistes, actors, directors, escenògrafs, artistes de circ, ballarins, coreògrafs i la resta de professionals de les arts escèniques.

Quan s'estableix una relació d'aquest tipus, en lloc de formalitzar el contracte laboral corresponent, tal com estableix la normativa laboral,³⁰ les empreses contractants imposen una relació mercantil amb l'objectiu d'estalviar-se costos i gestions. El que succeeix és que aquests costos i gestions es traslladen a l'artista, que es troba amb la necessitat d'assumir una sèrie de tràmits burocràtics i d'afrontar unes despeses que no es correspondrien amb la naturalesa de la relació establerta. Les despeses i gestions que la part contractant s'estalvia i traspasa al treballador amb aquesta pràctica són les següents:

- Tramitació d'altres i baixes de treballadors davant la Tresoreria General de la Seguretat Social.³¹
- Formalització de contractes de treball.³²
- Formalització de fulls de salaris per als treballadors contractats (en el cas que hi hagi un conveni col·lectiu que reguli els salaris per als treballadors, l'empresa s'hauria de sotmetre a les taules salarials establertes en el text legal; en cas que no hi hagi conveni, els mínims salarials estarien fixats a partir del salari mínim interprofessional).
- Pagament de les cotitzacions a la Seguretat Social derivades dels salaris i segons el període efectivament treballat, tal com estableix la Llei general de la Seguretat Social.³³
- Compliment de reglamentació en tema de riscos laborals i vigilància de la salut amb la contractació d'un servei de prevenció que faci tant la valoració prèvia com el manteniment posterior (Llei 31/1995).
- Necessitat de tenir uns assessors professionals que gestionin adequadament totes aquestes obligacions i un sistema de control precís que vetlli pel compliment de tots els aspectes legals necessaris per a qualsevol empresa.

30. L'article 2.1 de l'Estatut dels treballadors diu: "Se considerarán relaciones laborales de carácter especial [...] e) La de los artistas en espectáculos públicos" i el Reial Decret 1435/1985, regulador de la relació laboral especial dels artistes en espectacles públics, estableix a l'article 1: "El presente Real Decreto regula la relación especial de trabajo de los artistas en espectáculos públicos, a la que se refiere el artículo segundo, número uno, apartado e), del Estatuto de los Trabajadores".

31. Regulació pel Reial decret 84/1996, de 26 de gener, que aprova el Reglament general sobre inscripció d'empreses i afiliació, altres i baixes i variació de dades de treballadors a la Seguretat Social.

32. El Reial decret 1435/1985 regula tant aquesta obligació com els tipus de contractació que es poden establir i les seves particularitats: durada, període de prova, prorroques, salari.

33. I, més específicament, el Reial decret 335/2004, de 27 de febrer, que modifica el Reglament general sobre cotització i liquidació d'altres drets de la seguretat social. El Reial decret 2621/1986 regula el càlcul dels dies efectivament cotitzats pels artistes un cop es fa la regularització anual dividint la cotització global de tot l'exercici entre els dies naturals de l'any, cosa que dona uns dies resultants com a dies d'alta.

→ ***La formalització dels contractes entre l'artista, el creador o el professional del món de l'art i entitats públiques o privades mitjançant contractes mercantils genera una sèrie d'obligacions cap als artistes que no haurien d'assumir***

D'altra banda, quan les empreses o, fins i tot, els ens públics imposen als artistes el contracte mercantil en lloc del contracte laboral com correspondria, això comporta que les obligacions legals que hauria d'assumir l'empresa contractant es traslladen als artistes que han de fer seves una sèrie d'obligacions burocràtiques i legals que no els corresponen:

- Tramitació d'alta com a professional davant la Tresoreria General de la Seguretat Social (règim especial de treballadors autònoms - RETA), prèvia tramitació davant l'Agència Tributària de la seva alta censal com a artista, tal com estableix la Llei general de la Seguretat Social i la Llei 20/2007, que aprova l'Estatut del treball autònom.
- Obligació del pagament de les quotes derivades de la cotització del règim especial de treballadors autònoms (RETA) per part dels artistes. A diferència del règim general de cotització a la Seguretat Social, el RETA comporta el pagament únic mensual d'una quota que es determina en el moment de tramitar l'alta davant la Tresoreria (és a dir, no es cotitza pel nombre de dies treballats realment sinó que es paga el mateix tant si es treballa un dia com si es treballa els trenta dies del mes).
- El punt anterior comporta moltes vegades el fet que l'artista no es doni d'alta com a autònom a la Seguretat Social de manera continuada, sinó que es tramiti una alta per un període curt de temps (per exemple, un mes l'any) i durant aquest període emeti diverses factures per les diferents feines fetes durant l'any. Aquesta qüestió "soluciona" un problema de manca d'ingressos de l'artista, del creador o del professional del món de la cultura que li dificulta l'obligació de complir amb el pagament mensual de les quotes del RETA, però, a la llarga, es transforma en un problema greu a causa dels curts períodes d'afiliació que ha tingut al llarg de la seva vida laboral i l'absència d'unes prestacions futures.
- Totes aquestes obligacions comporten la necessitat que l'artista contracti un professional que s'ocupi tant de l'assessorament legal com de portar a bon terme les gestions corresponents.

→ ***Falta d'adequació de la normativa laboral a la realitat pràctica del sector***

En els pocs casos en què sí que es formalitzen les relacions laborals com a contractes de treball, amb el compliment de les obligacions corresponents per part de les empreses contractants, hi ha unes pràctiques molt habituals que resulten perjudicials per als artistes i que es poden resumir en:

- Períodes curts d'afiliació a la Seguretat Social: la determinació del temps treballat no recull moltes vegades períodes de feina com podrien ser els dies d'assaig, el temps de desplaçaments, els actes de promoció o els anuncis.
- Ús abusiu de la contractació a temps parcial a causa de la definició deficient del temps de treball que es requereix per part de l'artista.
- Bases de cotització molt baixes, que comporten unes prestacions resultants molt precàries.

- Incompliment dels límits salarials establerts mitjançant conveni col·lectiu o mitjançant el salari mínim interprofessional fixat anualment.

Malauradament, no és habitual el cas d'un artista o creador que durant una part important de la seva vida laboral està donat d'alta de manera més o menys continuada per la seva activitat artística i amb unes bases de cotització que li permetin assolir una pensió digna.

→ **Inflexibilitat, per part de la Tresoreria General de la Seguretat Social, en el seu sistema de recaptació de les cotitzacions derivades del RETA**

Els artistes o creadors, treballadors per compte propi, tenen l'obligació de tramitar la seva alta com a autònoms, la qual cosa comporta una obligació de pagament mensual de la quota corresponent amb independència dels ingressos que aquests generin.

La quota es fixa de manera voluntària (dintre d'uns límits) per part de l'autònom en el moment de tramitar la seva alta.³⁴ Lògicament, a major quota de pagament, majors seran les prestacions que rebrà en el futur.

Les peculiaritats del sector artístic fan que sigui molt difícil el compliment puntual de les obligacions que es generen a partir de la situació d'alta a la Seguretat Social d'un artista o creador, ja que:

- Els ingressos dels artistes són esporàdics i irregulars en el temps, en canvi, la recaptació per part de la Seguretat Social és del tot rígida i constant, la qual cosa dificulta el compliment del pagament regular de les quotes. A més, no hi ha la possibilitat d'ajornar el pagament de la quota sense que això comporti un recàrrec en les quotes de pagament.
- Aquesta rigidesa fa que l'artista o creador es doni d'alta amb la base mínima de cotització o, fins i tot, que tramiti altes i baixes en moments determinats per tal d'evitar el pagament mensual de la quota.
- La inseguretat de l'artista o creador en relació amb els seus ingressos fa que, per una raó de prudència, limiti la seva obligació de pagament a la quota mínima. Si bé això pot ajudar a complir el pagament mensual, acaba derivant en una pensió futura també mínima. S'ha de tenir en compte que les pensions es calculen a partir de les aportacions fetes durant l'activitat laboral i, en els casos dels artistes, creadors o professionals del món de la cultura que han optat per tenir una base de cotització mínima, la prestació que es generi a partir d'aquestes aportacions serà difícil que arribi a un import digne.

A més, si l'artista es va donant d'alta i de baixa per evitar el pagament mensual inflexible de la quota d'autònoms, encara empitjora més la seva situació per cobrar unes prestacions futures ja que, no solament cotitza per la base mínima, sinó que, en retallar els períodes d'afiliació a la Seguretat Social, tindrà més dificultats per accedir a una futura prestació per part d'aquest organisme.³⁵

34. RD 1415/2004, d'11 de juliol, que aprova el Reglament general de recaptació de la Seguretat Social.

35. La regulació del sistema de prestacions de la Seguretat Social l'estableix la Llei general de la Seguretat Social i la darrera modificació del sistema de càlcul i requisits per accedir a la pensió de jubilació està regulada a la Llei 27/2011, d'1 d'agost, sobre actualització, adequació i modernització del sistema de seguretat social (aquesta modificació recull una aplicació progressiva en el temps que ha començat aquest any 2013 i finalitza l'any 2027).

→ **Manca de representativitat sindical o organitzativa del sector per negociar convenis col·lectius sectorials**

La protecció dels treballadors en l'àmbit laboral prové, de forma molt important, de la regulació sectorial dels convenis col·lectius, que constitueixen uns textos legals específics per a cada sector econòmic pactats entre la part empresarial i el treballador.

Aquest sistema de regulació és molt útil, perquè cada sector econòmic coneix les seves necessitats i els aspectes que cal regular de manera més acurada per tal que cada conveni col·lectiu serveixi per organitzar, des d'un punt de vista laboral, els contractes de treball. El fet que el sector dels artistes tingui un Reial decret regulador de les seves relacions laborals ha suposat, de fet, un perjudici per al sector, ja que aquest Reial decret 1435/1985 no supleix, en absolut, la regulació d'un conveni col·lectiu. Tot plegat fa que una de les peticions més reiterades dels diferents sectors de la cultura sigui la possibilitat d'aconseguir una representació sindical o equivalent.

Actualment, per culpa de les exigències que marca la Llei orgànica de llibertat sindical (LOLS) per accedir a un sistema de representativitat per als treballadors i de les peculiaritats del treball dels artistes, es fa molt difícil que es pugui assolir una representació vàlida als efectes de negociació col·lectiva.

Bàsicament, la normativa de la LOLS parteix del fet que la representativitat dels treballadors s'estableix a partir del moment en què un sindicat aconsegueix un important nombre de representants dins d'un sector econòmic, i aquest nombre de representants neix dins de cada empresa en el moment en què es fan les eleccions a representants dels treballadors. Aleshores, un cop els sindicats tenen el reconeixement de "majoritaris" per part del seu nombre de representants dins d'un sector (metall, construcció, oficines i despatxos...) poden negociar amb els representants empresarials els seus convenis col·lectius i els pactes o acords que es puguin signar entre les parts. Doncs bé, aquesta regulació de la LOLS que determina les actuacions dels representants dels treballadors per tal de regular d'acord amb les peculiaritats de cada sector econòmic és del tot inaplicable en el sector dels artistes i creadors, ja que les eleccions sindicals que es fan dins de cada empresa ja obliguen, per complir amb els drets del sufragi actiu i passiu, a unes antiguitats mínimes (només es pot ser candidat a representant dels treballadors a partir d'una antiguitat de sis mesos dins de l'empresa, fet molt difícil dins del sector que ens ocupa), i aquesta situació impedeix que es pugui assolir una representació que ajudaria a millorar els drets laborals dels treballadors per compte aliè.

→ **En el sector de la música ens trobem amb una particularitat normativa diferent segons si l'artista és un compositor o un intèrpret musical**

En el cas del compositor, gairebé sempre es parla d'un treballador per compte propi (autònom) i, en el cas de l'intèrpret, tant podrà donar-se una relació laboral de caràcter especial com una relació de tipus mercantil. Volem fer esment d'aquesta situació (que es pot donar dins d'altres activitats creatives o culturals) per tractar el problema següent: és molt freqüent que un treballador que està donat d'alta com a autònom (per exemple, un compositor), quan se'l contracta com a treballador per compte aliè (per exemple, el mateix compositor quan és contractat per fer un concert), s'aprofita el fet de la seva situació d'alta dins del RETA per tal que facturi una feina que hauria de ser retribuïda amb el corresponent full de salari i hauria de comportar l'alta del treballador a la Seguretat Social dins del règim general.

Aquesta dualitat de cotitzacions en dos règims diferents de la Seguretat Social és perfectament possible, però es dona molts pocs cops a la pràctica, i s'ha de tenir en compte que l'artista que està donat d'alta dins del RETA té la cobertura de la Seguretat Social només per l'activitat declarada quan es va donar d'alta, i no per altres activitats que estiguin fora del que ha declarat com a professió.

→ ***En el sector de les arts escèniques també es donen particularitats de caire laboral que s'han de tenir en compte***

Al marge de les qüestions tractades, hi ha dues problemàtiques específiques que afecten sobretot els ballarins, els coreògrafs i els artistes de circ:

- En primer lloc, la curta durada de la vida professional d'aquests artistes, ateses les condicions físiques que requereix la seva pràctica artística, comporta un problema de curt període d'afiliació a la Seguretat Social ja que molts d'ells no poden allargar la seva vida professional més enllà dels 30 o 35 anys d'edat.
- Un altre aspecte que cal tenir en compte és la situació d'inexistència d'afiliació a la Seguretat Social d'un ballarí conjugada amb el risc evident de lesió pel tipus d'activitat que fan. Qualsevol activitat professional requereix un sistema mínim de protecció per als casos d'impossibilitat de portar a terme la feina per motius de salut. Evidentment, si la Seguretat Social és qui ha de vetllar per la cobertura dels artistes, hi ha d'haver un compliment mínim amb aquesta entitat gestora per tal que es pugui ocupar de les situacions de baixa de ballarins i professionals del circ.

→ ***Problemàtica per compaginar una situació de jubilació amb el fet de continuar rebent ingressos de l'activitat artística***

En aquests moments, la legislació de la Seguretat Social permet la compatibilitat entre la jubilació i una activitat per compte propi sempre que aquesta activitat no comporti uns ingressos superiors al salari mínim interprofessional, que per a l'any 2013 està marcat en 9.034,20 euros anuals. Segons aquesta norma, només fer una activitat per compte propi amb uns ingressos per sota d'aquesta quantia seria compatible amb la situació de jubilació.

Com que la majoria de les activitats dels artistes i creadors es poden continuar desenvolupant arribada la jubilació, es donen situacions d'incompatibilitat per poder cobrar la pensió i percebre rendiments per l'activitat artística.

C.

Àmbit contractual

La problemàtica detectada en aquest àmbit és sensiblement diferent en funció dels sectors. Per una banda ens trobem amb les arts musicals, escèniques i literàries, on és habitual que hi hagi contractes escrits tot i que hi ha la pràctica generalitzada d'incloure clàusules amb pactes abusius com per exemple la cessió forçosa de drets. Per altra banda, en les arts visuals hi ha la regla general d'utilitzar pactes verbals que no es traslladen a un document escrit; aquesta pràctica és habitual amb els artistes plàstics, tot i que la Llei de propietat intel·lectual (LPI)³⁶ estableix la formalització per escrit de les cessions de drets.

Així mateix, l'altra peculiaritat general és que, tot i que la LPI és molt tuitiva, no sempre s'aplica com correspon, bé per pressió de la persona física o jurídica contractant, bé per la mateixa ignorància dels drets propis que l'autor té reconeguts a la norma.

S'ha de fer un comentari sobre la irrupció d'un nou sistema de gestió dels drets d'autor com és el denominat Creative Commons que permet a l'artista dissenyar a mida l'explotació i el reconeixement que vol per a la seva obra a partir de sis combinacions possibles que sorgeixen de l'elecció de les condicions dissenyades pel sistema establert per Creative Commons.³⁷ Tot i la seva utilitat, les reunions sectorials i el resultat de les enquestes ens diuen que aquesta modalitat de protecció dels drets d'autoria d'una obra els autors i creadors no la coneixen suficientment.

→ ***Necessitat d'estendre a totes les relacions professionals els contractes per escrit***

En aquest àmbit hi ha una pràctica contractual molt desigual ja que ens trobem amb sectors que sí que regulen, habitualment, la seva relació per mitjà del contracte per escrit (músics, guionistes, il·lustradors, actors, directors...), però també ens trobem amb altres sectors (fonamentalment les arts visuals, a excepció de quan es contracten amb editorials o empreses de publicitat), on són habituals els pactes verbals.

Davant d'incompliments contractuals l'artista visual es troba amb un problema de prova, ja que li és difícil acreditar allò que demana, per exemple els terminis en el pagament d'una obra, i poder defensar els seus drets davant dels jutjats. En el cas de pintors, videocreadors i escultors aquesta manca de contracte escrit en algunes ocasions genera situacions conflictives amb els seus marxants, representants o galeristes, atès que no queda clar qui assumeix el cost de producció d'una obra, o com es recupera aquest cost de la venda de l'obra en fer la liquidació.

Una altra problemàtica d'aquests artistes és aconseguir que sigui reconegut el dret a rebre una contraprestació econòmica quan un espai d'art exhibeixi la seva obra, excepte quan aquest dret d'exhibició l'exercita el seu marxant o galerista. No té cap sentit que en una exposició cobrin tots els agents que hi intervenen (tècnics que fan la instal·lació de l'exposició, empresa de transport,

36. L'article 45 del Reial decret legislatiu 1/1996, de 12 d'abril, pel qual s'aprova el Text refós de la Llei de propietat intel·lectual estableix que "Toda cesión deberá formalizarse por escrito. Si, previo requerimiento fehaciente, el cesionario incumpliere esta exigencia, el autor podrá optar por la resolución del contrato".

37. <http://es.creativecommons.org/blog/licencias/>

personal del centre on s'exhibeixen les obres, les empreses subministradores, el personal de seguretat...) menys l'artista, que és, de fet, l'autor de les obres exhibides.

Per tot això, una de les fites recollides en el Codi de bones pràctiques dels artistes visuals és la formalització de contractes per escrit en les relacions professionals que recullin tots aquests aspectes.

Per acabar, una reivindicació històrica del sector de les arts visuals és la supressió de l'article 56.2³⁸ de la LPI, que és on es regula la cessió implícita del dret de comunicació pública en l'acte d'adquisició d'una obra d'art plàstica o fotogràfica. És a dir, amb la compra d'una obra plàstica o d'una obra fotogràfica, l'adquirent no només passa a ser propietari del seu suport físic sinó que, a més, passa a ser titular del dret d'exposició pública, això obliga l'autor a excloure expressament, en el contracte de compravenda, aquesta cessió implícita si vol evitar-la. Aquest article ja va ser molt criticat per la doctrina jurídica majoritària quan va ser aprovat l'any 1987, perquè, de fet, va invertir la presumpció que establí l'article 9 de la Llei de propietat intel·lectual de 1879³⁹ quan declarava tot el contrari, és a dir, la no-cessió d'aquest dret pel fet de la compravenda de l'obra. No sembla, doncs, que tingui gaire sentit mantenir aquesta norma.

→ **Problemàtica en els sectors professionals on sí que es regula la relació professional amb contractes escrits**

Per una qüestió de metodologia se separa la problemàtica general per a tots els sectors de la problemàtica específica en funció dels diferents sectors culturals.

Problemàtica general en els contractes escrits

Les principals problemàtiques detectades quan músics, escriptors, guionistes, professionals de les arts escèniques i artistes visuals signen contractes, es poden resumir en els punts següents:

- **Els contractes solen ser de caràcter adhesiu, és a dir, sense marge de negociació.** El motiu és que, quan l'artista o el creador negocia en aquests àmbits, normalment es troba a l'altra banda de la taula amb una part contractualment forta (indústria editorial o cinematogràfica, productors, promotors, grans corporacions, Administració...) que, normalment, "proposa" el contracte a signar, i això fa molt difícil negociar determinats aspectes contractuals. En aquests casos, en ser l'artista o el creador la part més feble, es troba comminat a signar el contracte si no vol perdre oportunitats de feina.
- **En els contractes se sol establir la cessió forçosa de drets d'autor.** A la pràctica contractual, l'artista o el creador es troba que els contractes que proposa l'empresari o

38. "Artículo 56. Transmisión de derechos a los propietarios de ciertos soportes materiales.

1. El adquirente de la propiedad del soporte al que se haya incorporado la obra no tendrá, por este solo título, ningún derecho de explotación sobre esta última.

2. No obstante, el propietario del original de una obra de artes plásticas o de una obra fotográfica tendrá el derecho de exposición pública de la obra, aunque ésta no haya sido divulgada, salvo que el autor hubiera excluido expresamente este derecho en el acto de enajenación del original. En todo caso, el autor podrá oponerse al ejercicio de este derecho, mediante la aplicación, en su caso, de las medidas cautelares previstas en esta Ley, cuando la exposición se realice en condiciones que perjudiquen su honor o reputación profesional."

39. "Artículo 9º. La enajenación de una obra de arte, salvo pacto en contrario, no lleva consigo la enajenación del derecho de reproducción, ni del de exposición pública de la misma obra, los cuales permanecen reservados al autor o a su derechohabiente."

mediador inclouen un pacte de cessió forçosa dels drets d'autor, en virtut del qual se cedeixen tots els drets patrimonials, per a tot el món, per a totes les llengües (en cas dels escriptors) i per a totes les modalitats d'explotació amb el màxim de temps que estableix la legislació.

Això comporta que la part forta de la relació contractual pretén obtenir tots els drets tot i que en la majoria d'ocasions no s'arriben a exercir mai, i això provoca que l'artista o creador no tingui marge de maniobra amb la seva obra ni pugui recuperar-la mai per a cap altre ús.

- **La inclusió en el contracte d'un pacte on, a canvi d'uns honoraris, es paguen tant la prestació de serveis contractada o l'adquisició de l'obra com els drets d'autor o d'imatge que se cedeixen.** Aquesta pràctica implica que en pactar les qüestions econòmiques no es té en compte de diferenciar l'obra dels drets d'autor que genera l'obra esmentada, tot i tractar-se de dues coses absolutament diferents, d'aquí l'existència de la propietat intel·lectual. Així doncs, l'autor a canvi d'uns honoraris es compromet a lliurar l'obra o a fer la prestació de servei contractada, alhora que cedeix els seus drets patrimonials sobre la seva obra.

No és cap casualitat que l'article 46⁴⁰ de la LPI estableixi un sistema de remuneració per la cessió de drets d'autor absolutament desvinculat del preu de venda de l'obra o de la prestació del servei. També és habitual que en aquest contracte s'incloguin clàusules de marxandatge sense contraprestació, ja que s'entén que aquestes cessions concretes ja estan incloses en el preu global pactat.

- **Cessions a tercers que no són comunicades ni posades en coneixement de l'artista.** En la pràctica ens trobem també com una clàusula habitual la possibilitat que, sense cap tipus de contraprestació, el cessionari d'un dret pugui, al seu torn, cedir-lo a tercers sense l'autorització de l'artista o el creador. Aquesta clàusula a la pràctica suposa que l'artista o el creador no pugui tenir un control sobre la seva obra, amb tot el que això implica, fins i tot, per la dificultat d'exercitar determinats drets morals.
- **La congelació i rebaixa de tarifes i drets d'autor (royalties), així com la reutilització de continguts cedits per un determinat mitjà a un altre mitjà sense que l'artista rebi cap remuneració proporcional.** La congelació i rebaixa de tarifes és cada dia més freqüent, així com la reutilització de continguts cedits per un determinat mitjà a un altre mitjà (per exemple Internet) sense que l'artista ni el creador puguin rebre cap remuneració proporcional.
- **Problemàtica amb l'accés i la protecció de les obres en format digital.** És evident que els formats digitals de les obres artístiques (sobretot en el sector literari, el musical i el de les arts visuals) són essencials, i malgrat que s'entén que el dret de comunicació pública és el que permet que les obres siguin exposades per Internet, sigui en el format que sigui, es plantegen problemes concrets que haurien de ser tractats degudament, per exemple,

40. L'article 46 de la Llei de propietat intel·lectual sota la llegenda "Remuneración proporcional y a tanto alzado" estableix que: "1. La cesión otorgada por el autor a título oneroso le confiere una participación proporcional en los ingresos de la explotación, en la cuantía convenida con el cesionario. 2. Podrá estipularse, no obstante, una remuneración a tanto alzado para el autor en los siguientes casos: a) Cuando, atendida la modalidad de la explotación, exista dificultad grave en la determinación de los ingresos o su comprobación sea imposible o de un coste desproporcionado con la eventual retribución. b) Cuando la utilización de la obra tenga carácter accesorio respecto de la actividad o del objeto material a los que se destinen. c) Cuando la obra, utilizada con otras, no constituya un elemento esencial de la creación intelectual en la que se integre. d) En el caso de la primera o única edición de las siguientes obras no divulgadas previamente: 1.º Diccionarios, antologías y enciclopedias, 2.º Prólogos, anotaciones, introducciones y presentaciones, 3.º Obras científicas, 4.º Trabajos de ilustración de una obra, 5.º Traducciones, 6.º Ediciones populares a precios reducidos."

el càlcul dels drets d'autor o el control de les liquidacions per descàrregues i el control de les modificacions de l'obra. En aquest punt, també hi ha una queixa molt sentida del sector sobre el greu problema de la pirateria de les obres artístiques.

- **Falta de claredat en les liquidacions dels percentatges o drets d'autor.** Una problemàtica manifestada per la major part de creadors, especialment escriptors, il·lustradors, fotògrafs i músics, són les dificultats per contrastar les liquidacions de drets d'autor i la pràctica impossibilitat de controlar la veracitat d'aquestes liquidacions.
- **Problemes de transparència amb les entitats de gestió, sobretot pel que fa a la forma en què reparteixen els imports que recapten.** Des de determinats sectors artístics, sobretot de les arts visuals i de la música, es generalitza la queixa de la rigidesa de les entitats de gestió que produeix situacions de conflicte entre la voluntat de l'autor i les directrius de l'entitat de gestió, que recapta sovint d'una manera indiscriminada sense validar la voluntat del creador.
- **Inaplicació de la normativa vigent en matèria de propietat intel·lectual.** La majoria de problemes amb els drets d'autor vénen, no de la normativa vigent, sinó de la seva aplicació. L'LPI és una llei molt proteccionista dels drets d'autor, però el problema rau, com en la majoria de casos, en la seva aplicació.

Especificitat de problemes contractuals i de drets d'autor per especialitats

- **Problemàtiques amb l'obra col·lectiva.** Els escriptors manifesten una problemàtica molt específica pel que fa a la inscripció de l'ISBN de les obres a nom de l'editor o d'un hipotètic "equip editorial", així com la dificultat per controlar el tiratge d'exemplars, la remuneració equitativa i el fet que, de vegades, es qualifiqui d'obres col·lectives obres que no tenen les característiques essencials per ser-ho, cosa que afecta greument els drets morals i patrimonials de l'escriptor.
- **Els guionistes demanen un contracte tipificat com el d'edició per tal d'evitar la posició de debilitat davant del productor que, en aquest cas, és qui rep els drets dels guionistes.** A més, amb els guionistes es dona una altra problemàtica específica derivada de l'explotació i la distribució dels seus drets: el guionista no percep retribució, si no és que s'hagi pactat expressament en el contracte, ni els drets d'autor que li corresponen per la venda i distribució dels suports en què hi ha reproduïda la seva obra, sobretot quan es tracta de sèries de TV.

Així mateix els guionistes reivindiquen que el guió sigui reconegut, expressament, com una obra protegida inclosa en l'article 10 de la LPI.

- **Problemes de reconeixement de l'autoria sobretot en els traductors i guionistes.** Tot i que en l'LPI les traduccions són objecte de propietat intel·lectual i que, per tant, els traductors tenen els mateixos drets que els escriptors, moltes vegades aquests queden relegats a un segon pla i, en ocasions, no se'ls reconeix l'autoria de la seva feina. La inclusió del nom del traductor en la portada del llibre hauria de poder ser exigida.

També als guionistes se'ls vulnera el dret que el seu nom com a autor figurei en l'obra. A la televisió, al cine o en ressenyes, als crèdits no hi figuren correctament, fins i tot en ocasions, hi ha problemes amb els productors ja que aquests volen apropiarse de l'autoria dels guions.

- **En els col·lectius d'actors, ballarins i professionals del circ, problemes per la no-separació de les contribucions econòmiques per la feina feta i la cessió de drets.** Malgrat la protecció dels drets en l'LPI, aquests artistes es veuen obligats en general a acceptar cessions abusives de drets.

En els contractes signats per aquests col·lectius, la contraprestació econòmica inclou tant la feina contractada com la cessió de drets (d'autor i/o d'imatge). En aquest sector, habitualment, no es generen drets d'autor, a excepció dels directors, escenògrafs i coreògrafs.

En moltes ocasions hi ha impossibilitat de negociar el contracte, que sol ser un contracte "tipus" o d'adhesió, imposat per la part contractant i amb clàusules amb cessió forçosa de drets. També succeeix que s'inclouen clàusules de marxandatge en el mateix contracte de l'actuació, sense contraprestació ni condicions pactades, quan s'haurien de pactar en contracte a mida i a part.

És important —i no és habitual que es faci— que la cessió dels seus drets d'imatge quedi clara i ben delimitada; contràriament al que s'hauria de fer, aquesta cessió s'incorpora de forma irregular en el mateix contracte que regula l'actuació.

S'ha de reflectir en un contracte la cessió dels drets d'imatge i els drets sobre les interpretacions per part dels titulars corresponents, en especial dels ballarins, els actors i els professionals del circ, per tal de fer viable l'exhibició, l'explotació, la promoció i la publicitat de l'espectacle.

La relació entre el creador de dansa i qualsevol dels mediadors o els agents que s'interessen per la seva obra es fonamenta en el tracte professional. I per tot això és imprescindible un bon contracte de cessió de drets, contracte que manca massa sovint.

Així mateix, els coreògrafs, com a autors i creadors de coreografies, tenen dret a exercir els drets d'explotació de la seva obra en qualsevol forma, en especial, els drets de reproducció, distribució, comunicació pública i transformació, que no poden ser explotats sense la seva autorització, excepte en els casos que preveu la LPI.

El coreògraf ha de col·laborar amb els agents mediadors, programadors o gestors culturals per poder aconseguir la difusió màxima i la comunicació correcta de la seva obra.

Aquests compromisos s'han de preveure contractualment per poder-los exigir i per poder-ne reclamar el compliment; per tant, s'han d'incloure expressament en un contracte les obligacions i els drets de cada part pel que fa a la difusió.

Finalment, tot i que la reciprocitat i la transparència formen part de la bona fe contractual, per evitar problemes futurs es recomana que qualsevol compromís entre les parts estigui previst contractualment.

- **Cessió forçosa de drets per part del director al productor audiovisual.** Els articles 86 i següents de l'LPI regulen les obres cinematogràfiques i les obres audiovisuals, i assenyalen que s'han de considerar autors, a tots els efectes, els directors-realitzadors. Tot i així, a la pràctica moltes vegades succeeix que se cedeixen, de forma forçosa, tots els drets als productors de les obres.

- **Falta de reconeixement explícit per part de la LPI de la condició d'autor als escenògrafs.** L'escenografia és una obra que no està reconeguda expressament en l'article 10 de la LPI, encara que a la pràctica es reconegui els escenògrafs com a coautors d'una obra en col·laboració, com a responsables de dissenyar l'escena, el vestuari i/o la il·luminació d'una obra dramàtica, coreogràfica, musical o audiovisual.

Els escenògrafs expressen que, com que l'LPI no reconeix expressament l'escenogràfica com una obra d'art, tenen moltes dificultats perquè siguin reconeguts els seus drets d'autor en plenitud.

- **La problemàtica de l'il·lustrador o el fotògraf en el sector de la publicitat.** Aquest sector es troba que, de vegades, quan negocia amb el món publicitari, no es proposen contractes i l'il·lustrador i el fotògraf acaben suplint l'obligatorietat que la cessió de drets sigui expressa i per escrit, posant les condicions d'aquesta cessió dels seus drets a la factura. És aquest l'últim mecanisme que els queda per tal de poder detallar i establir com ha de ser la cessió dels drets i quin abast ha de tenir.
- **La problemàtica de l'il·lustrador o el fotògraf davant de la imposició de l'editor de qualificar, de vegades, la seva obra com una obra col·lectiva.** Es produeix també a l'hora de contractar o treballar amb el fotògraf i l'il·lustrador el plantejament com a obra col·lectiva d'una feina que en cap cas es pot entendre com a tal.

Es plantegen contractes d'obra col·lectiva ficticis, de tal manera que l'editor, el publicista o l'agent cultural utilitzen i apliquen indegudament l'article 8 de l'LPI.⁴¹ I això implica que es produeix una cessió automàtica i sense límits al cessionari o a qui ha rebut els drets.

- **La congelació de les tarifes i els preus dels il·lustradors i fotògrafs en els contractes concertats amb el món editorial, premsa i publicitat.** La congelació i rebaixa de tarifes i drets d'autor, sobretot en contractes amb editorials, premsa i publicitat, és cada dia més freqüent, així com la reutilització de continguts cedits per un determinat mitjà a un altre mitjà (per exemple Internet) sense que l'artista o el creador pugui rebre cap remuneració proporcional. O bé, la reutilització de les obres, per exemple en altres publicacions d'una mateixa editorial, sense que es liquidi o que s'avisí l'autor.

El problema rau, com en la majoria de casos, en l'aplicació de la normativa vigent, més que en la mateixa norma.

Com a exemple d'aquesta falta d'aplicació de la LPI cal dir que la remuneració econòmica de l'il·lustrador o el fotògraf depèn, en la seva major part, dels ingressos obtinguts pels drets d'explotació de les seves imatges i il·lustracions, ingressos que es poden formalitzar a través d'una retribució a tant alçat (establint una remuneració econòmica fixa) o bé per drets d'autor (pactant una participació econòmica en les vendes del producte).

Per poder pactar un tant alçat, l'LPI, en el seu article 46, fixa uns *numerus clausus* i estableix aquest tipus de remuneració com una excepció, mentre que la participació proporcional en els ingressos de l'explotació hauria de ser la norma general que s'ha d'aplicar a

41. L'article 8 de l'LPI estableix que "Se considera obra colectiva la creada por la iniciativa y bajo la coordinación de una persona natural o jurídica que la edita y divulga bajo su nombre y está constituida por la reunión de aportaciones de diferentes autores cuya contribución personal se funde en una creación única y autónoma, para lo cual haya sido concebida sin que sea posible atribuir separadamente a cualquiera de ellos un derecho sobre el conjunto de la obra realizada. Salvo pacto en contrario los derechos sobre la obra colectiva corresponden a la persona que la edita y divulga bajo su nombre."

un contracte de cessió de drets. Tanmateix, quan les editorials han de fer les liquidacions dels percentatges o drets d'autor a l'artista o al creador, resulta molt difícil contrastar-les. Per tant, la relació de confiança amb el liquidador de drets ha de ser total.

La realitat és que, bé per comoditat, o bé per conveniència econòmica, en moltes ocasions la proposta de contracte de cessió de drets és a tant alçat, fins i tot en supòsits en què la mateixa LPI no els recull. Actualment, i a causa de la depreciació constant del valor de la fotografia i de la il·lustració, i de les —en moltes ocasions— abusives condicions contractuals que es proposen, tant les tarifes com els percentatges pactats per la cessió de drets d'autor són baixos i precaris, i això provoca que molts professionals no puguin viure de la fotografia o la il·lustració com a única activitat econòmica.

- **La problemàtica de l'il·lustrador o el fotògraf respecte de la falta de reconeixement de l'autoria:** Aquests professionals es troben, sobretot en l'àmbit de la publicitat i de l'obra audiovisual, que l'autoria en col·laboració que es produeix en aquests àmbits fa que la seva participació quedi diluïda indegudament i, per tant, que passi el mateix amb el reconeixement de la seva autoria.

D.

Àmbit formatiu

Amb aquest apartat es persegueix, en primer lloc, analitzar breument els continguts artístics de tots els nivells de l'ensenyament a Catalunya amb el benentès que, de la seva qualitat i eficàcia, en dependrà la generació de públics culturalment competents. En segon lloc, i novament, de la qualitat i l'eficàcia del sistema educatiu, en dependrà l'aparició de generacions d'artistes i creadors bones i competents. Aquesta anàlisi de l'entramat educatiu intentarà oferir una tercera lectura en paral·lel: la participació de l'artista i creador en la docència. Per acabar, s'abordarà la formació ocupacional i contínua de l'artista i el creador.

→ *Les arts en l'educació secundària obligatòria*

En l'actual disseny curricular de l'educació secundària obligatòria (ESO) s'atorga una importància especial als crèdits instrumentals i tecnològics i es releguen a un segon terme els continguts humanístics. Matèries com la música, la dansa, les arts dramàtiques, l'expressió plàstica i visual o el coneixement de la història i la contemporaneïtat de les arts queden sistemàticament marginades o absents.

La Llei orgànica 8/2013, de 9 de desembre, per a la millora de la qualitat educativa (LOMCE) manté l'ensenyament d'aquestes disciplines com una assignatura dins dels crèdits opcionals depenent de la voluntat i iniciativa del cos docent de cada centre i, en general, quan s'inclouen aquestes matèries, es fa des d'una perspectiva formal, evitant una lectura conceptual de la cultura artística. Una altra mancança generalitzada de les escoles és que aquestes no disposen d'aules de música o d'arts visuals amb les instal·lacions adequades i amb els recursos i materials que són necessaris per a aquests ensenyaments. La història de les arts contemporànies és la gran absent del programa de l'ESO.

Tot i que a l'ESO es reconeix la figura del professor especialista, no sempre el docent té titulació en l'àmbit artístic que ensenya. La música o l'expressió plàstica i visual no disposen de

professorat especialista i, sovint, són impartides per un docent sense preparació específica. Cal esmentar que el professorat, en aquests nivells de l'ensenyament obligatori, prové de l'àmbit universitari (graduats en educació primària —antic Magisteri—, en musicologia o pedagogia pel que fa a l'educació primària obligatòria, i graduats en educació secundària i/o graduats o llicenciats universitaris pel que fa a l'ESO).

→ **El batxillerat d'arts**

Implantat en el curs 2008/2009, el batxillerat artístic es presenta en dues branques o vies: el batxillerat en arts plàstiques, imatge i disseny, i el batxillerat d'arts escèniques, música i dansa. La seva durada és de quatre anys (entre els 16 i els 18 anys), amb dos cicles de dos anys. El batxillerat també es pot estudiar simultàniament amb els ensenyaments de música o dansa en centres integrats. Cal tenir en compte, però, que per accedir a aquests centres s'ha de superar una prova d'aptituds artístiques. Els experts consultats valoren positivament la implantació dels batxillerats artístics, que ha millorat substancialment el nivell de l'alumnat que accedeix als estudis artístics superiors.

→ **Els ensenyaments artístics elementals i de grau professional**

Els ensenyaments artístics de nivell elemental, fins als 12 anys, poden ser musicals o de dansa, però no estan reglats i l'alumne que els completa no obté cap mena de titulació, tot i que algunes matèries, sempre que siguin impartides per escoles autoritzades, es poden convalidar per als estudis d'ESO i batxillerat. En qualsevol cas, preparen l'alumne per accedir al nivell següent.

Els estudis de grau professional, de 12 a 18 anys, estan reglats i s'imparteixen en dues modalitats: música i dansa. Lògicament, s'han de compaginar amb l'ESO, fins als 16 anys, i es poden compaginar amb el batxillerat.

→ **Els ensenyaments artístics superiors**

Els ensenyaments artístics superiors de règim especial, no universitari, estan regulats pel Reial decret 1614/2009, de 26 d'octubre, sota la competència del Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya, i tenen validesa oficial.

El seu objectiu és la formació de professionals qualificats en les diverses vessants de les arts i de la creació. En teoria formen part de l'espai europeu d'educació superior, ja que són equivalents o assimilats als estudis universitaris. Tenen una durada de quatre anys, comprenen 240 crèdits (ECTS o Sistema europeu de transferència de crèdits) i s'ofereixen en cinc modalitats: art dramàtic, conservació i restauració de béns culturals, dansa, disseny i música.

La sentència recent del Tribunal Suprem, de 12 de gener de 2012, en un contenciós instat per la Facultat de Belles Arts de Granada, ha disposat que les escoles superiors d'ensenyaments artístics no poden oferir títols de grau, i que aquests títols queden reservats, exclusivament, a les universitats. Així, doncs, la titulació d'ensenyaments artístics superiors és "equivalent" o "assimilada" a la titulació universitària. Hi ha diverses interpretacions d'aquesta sentència i allò que, per a alguns, és un mer canvi de nom i una qüestió de "nomenclatura" sense més conse-

qüències pràctiques,⁴² per a altres, la limitació d'una equivalència o assimilació dels títols pot comportar greus conseqüències, com:

- Excloure de les places de treball de l'Administració pública o de qualsevol altre àmbit que exigeixi una titulació superior.
- Fer que els interins amb aquestes titulacions del Departament d'Ensenyament no puguin puntuar per a la docència a ESO i batxillerat.
- Impossibilitar l'homologació amb l'àmbit únic europeu d'educació.
- Impedir la mobilitat d'alumnat i docents en l'àmbit universitari i europeu.
- Fer que es pugui denegar l'accés a les biblioteques universitàries a les persones que tenen aquestes titulacions.
- Fer que no es pugui accedir a estudis de doctorat.

Els primers alumnes amb la nova titulació apareixeran a finals de l'actual curs lectiu (2013/2014) i algunes escoles superiors es plantegen l'adscripció a una universitat com a alternativa a aquesta situació.

En aquest punt, convé posar de manifest alguns posicionaments crítics que generen consens entre els experts i professionals consultats, que coincideixen en:

- Una progressiva disminució de l'alumnat matriculat en els darrers anys.
- Continguts allunyats de la realitat i la pràctica professional de l'actor, el músic o el ballarí.
- Manca de contacte amb l'escena en viu i amb la indústria cultural.
- Absència total de matèries que afecten el futur professional, com ara fiscalitat, àmbit laboral, propietat intel·lectual, contractació, etc.

Si bé una bona part del cos docent està format per professionals en actiu (aspecte valorat positivament), la crisi actual converteix el treball en precari i tendeix a substituir la relació laboral fixa (contracte) pel docent autònom que factura com a extern.

→ **Els estudis universitaris**

El Pla Bolonya (2009) ha modificat les antigues diplomatures i llicenciatures universitàries pels actuals graus i postgraus o màsters, amb el propòsit de crear i homologar l'espai educatiu europeu, afavorir la mobilitat de l'alumnat i preparar-lo de manera més eficaç per a la inserció en el mercat laboral. Tot i això, algunes veus crítiques del sector consideren que:

- La hiperespecialització dels continguts ha limitat la transversalitat necessària del coneixement.

42. Com s'informa en el comunicat conjunt de la CEA (Confederación de Escuelas de Arte Plástico) i ACESEA (Asociación Española de Centros de Enseñanzas Superiores Artísticas) <http://www.escuelasdearte.es/news/comunicado.pdf>

- Es posa en qüestió la preparació acadèmica o professional de postgraus i màsters a favor d'un interès curricular relatiu.
- La manca de recursos redueix de manera dràstica la contractació del professorat associat, que és una figura referent a les universitats artístiques internacionals.
- Persisteixen els plans d'estudis i continguts historicistes de tipus teòric.
- Hi ha absència de matèries que preparin el futur professional en la seva inserció a l'escena artística i la indústria cultural.
- La progressiva disminució de recursos per a la recerca és un altre handicap en la generació de coneixement.
- La combinació de tots aquests factors rebaixa el nivell d'excel·lència de les universitats, que perden posicions en els rànquings internacionals.

Els estudis universitaris associats a les arts són: belles arts, disseny, arquitectura, història de l'art i filologia.

→ **La formació contínua dels treballadors i professionals de la cultura**

Els artistes, creadors i altres professionals de la cultura se situen en un marc social i laboral molt indeterminat i sota diversos perfils: treballadors autònoms, autònoms dependents, assalariats intermitents, assalariats, autoempresaris, petits i mitjans empresaris, etc.

A diverses branques de les arts i la creació no es detecta la clàssica estructura patronal (empresaris) vs sindicat (treballadors) i sí, en canvi, relacions interprofessionals, d'intermediació, d'agències i comissionistes, etc. Potser això explica que la defensa dels drets i interessos professionals dels artistes mai no hagi interessat els sindicats representatius. Bona part de les organitzacions sindicals i professionals de les arts i la cultura apareixen al final de la dictadura, a l'escalf de les recentment inaugurades llibertats sindicals i d'associació, amb una clara funció de vertebració sectorial i desvinculades de les principals centrals sindicals. És el cas, per posar alguns exemples, de l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana (1977), de la Federació Sindical d'Artistes Plàstics de Catalunya (1978 i després AAVC), de l'Associació d'Actors i Directors Professionals de Catalunya (1981), etc.

Potser aquesta és l'explicació al fet que les prestacions socials bàsiques que es dirigeixen a activar processos de millora sectorial a través de la formació ocupacional o contínua, tradicionalment no han arribat al sector artístic o, si més no, no han esdevingut plenament efectives en no tenir en compte, en el seu disseny, les especificitats de les seves condicions laborals i professionals. La formació contínua és un instrument per a la millora socioeconòmica d'un sector productiu o professional que garanteix el dret a la formació al llarg de la vida laboral o professional, així com l'adaptació i la capacitat del treballador als canvis en els processos productius o, fins i tot, de reconversió sectorial. L'actual regulació d'aquest àmbit en el nostre país es fa a través del Consorci de Formació Contínua de Catalunya (CFCC).

El CFCC neix l'any 2004 en el marc del Servei d'Ocupació de Catalunya i està integrat —com expliquen els seus estatuts— “per la Generalitat de Catalunya, a través del Departament de Treball, i per les organitzacions sindicals i empresarials que tenen la consideració de més representatives a l'àmbit de Catalunya”. El seu objectiu principal és la generació d'un sistema de

formació ocupacional i contínua i la seva primera i més important font de finançament són “les transferències consignades en els pressupostos de l'Administració general de l'Estat provinents, entre d'altres, de l'ingrés de les quotes de formació professional contínua d'empreses i treballadors en l'àmbit de Catalunya” (estatuts del CFCC).

Tot i que, com ja s'ha dit, algunes de les associacions professionals dels artistes i creadors estan constituïdes a l'empara de la Llei de llibertat sindical, l'actual regulació a la pràctica les deixa al marge de la gestió i els recursos del Consorci.

En aquest sentit, algunes associacions han intentat un apropament a les centrals sindicals. L'AAVC va coorganitzar, juntament amb TRADE, de Comissions Obreres, la primera edició del seu programa de formació contínua (2007). Una experiència pilot que va obtenir finançament puntual i de forma excepcional del Departament de Treball. L'Associació de Professionals de la Dansa de Catalunya ho va intentar amb la UGT, però sembla que les converses no van obtenir un resultat concret.

No hi ha, doncs, oferta pública de formació ocupacional o formació contínua per a aquells professionals que necessiten o desitgen reciclar-se i obtenir nous coneixements i eines, i les úniques experiències que s'han donat en aquest terreny han estat impulsades per algunes associacions professionals amb el finançament del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya i/o, en menor mesura, de les entitats de gestió de drets d'autor respectives.

Es detecta, en canvi, la necessitat d'oferta en camps com ara:

- El contracte de l'artista/creador. Models de contracte de l'artista/creador
- Drets morals de l'autor. Drets econòmics de l'autor. Gestió dels drets d'autor (individual, col·lectiva, *copyright*, Creative Commons)
- Gestió fiscal i econòmica de la pràctica artística
- L'artista i el règim especial de treballadors autònoms. L'adscripció de l'artista al règim general de la Seguretat Social
- Riscos laborals i prevenció d'accidents
- Orientació per a l'inici de la carrera artística professional
- Comunicació i presentació de la trajectòria professional artística
- Preproducció i producció dels processos artístics (de la idea al producte)
- Incorporació de les TIC als processos creatius
- Construcció de la identitat digital del professionals de la cultura

→ La formació per sectors

Sector de la creació i la interpretació musical

La música forma part de l'educació general obligatòria (primària i secundària). No obstant això, en els darrers anys s'ha anul·lat una de les dues hores lectives setmanals i ha passat a ser una matèria optativa (a criteri del centre docent), la qual cosa s'interpreta com un empobriment de l'oferta educativa dels infants. En aquest sentit, la LOMCE deixa les coses com estaven.

Tot i que la figura del professor especialista a l'educació primària obligatòria (EPO) i a l'educació secundària obligatòria (ESO) està reconeguda, s'ha detectat que no sempre el docent és titulat en l'àmbit musical i no sempre és músic. El professorat en aquests nivells de l'ensenyament obligatori prové de l'àmbit universitari (graduats en educació primària, en musicologia o pedagogia) i el designa el Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya.

Els continguts curriculars s'han revisat darrerament, sobretot pel que fa als coneixements teòrics, però fins als 12 anys s'imparteix molt poca pràctica, una edat massa tardana per agafar un instrument. L'ensenyament d'un instrument és car atès que és individualitzat.

De fet, la normativa preveu les escoles integrades (que incorporen la música en el seu pla docent com a eix transversal), però a Catalunya només n'hi ha dues: l'escola de l'Escolania de Montserrat (música) i l'Escola Oriol Martorell (música i dansa).

Paral·lelament a l'ensenyament de règim general obligatori hi ha les escoles de música (ensenyament voluntari). A principis dels anys noranta es produeix una eclosió de les escoles municipals de música finançades, a terços, pels ajuntaments, la Generalitat i les matrícules de l'alumnat. El pla d'escoles de música de l'Ajuntament de Barcelona de l'any 2000, per posar un exemple, preveu una escola per districte. En els darrers anys, la Generalitat n'ha reduït el finançament, factor que, juntament amb les dificultats econòmiques dels ajuntaments, ha abocat la seva gestió a l'externalització o, fins i tot, a la privatització directa.

Els estudis superiors en música no tenen reconeixement universitari o, dit d'una altra manera, els ensenyaments artístics no estan vinculats a la universitat i depenen, en el cas de Catalunya, del Departament d'Ensenyament de la Generalitat. Qui els cursa, per tant, mai no podrà assolir el nivell de doctorat, màxim nivell universitari. Els estudis superiors de música a Catalunya s'imparteixen, segons informació consultada a la pàgina web de la Generalitat de Catalunya, en tres centres docents a Barcelona: l'Escola Superior de Música de Catalunya, el Centre Autoritzat de Grau Superior de Música Liceu i el Centre Autoritzat de Grau Superior de Música Taller de Músics. Els estudis tenen una durada de quatre anys i sumen 240 crèdits.

Alguns interlocutors sostenen que els estudis musicals tenen un enfocament massa teòric, poc pràctic i que hi ha poc contacte amb la música en viu. Els combos (des d'un duet a una orquestra simfònica) són escassos i s'hauria d'afavorir una formació professional que capaciti l'alumne per a l'actuació en viu o que li proporcioni eines per al futur desenvolupament en àmbits com contractació, drets d'autor, fiscalitat, etc.

Els titulats ho són amb el nivell de grau —que té convalidació a escala europea—, però es tracta d'un títol “assimilat” als estudis universitaris, condició imposada —com s'ha dit anteriorment— pel recurs que va guanyar al Tribunal Suprem la Facultat de Belles Arts de Granada davant el Consell d'Universitats, que impedeix la plena equivalència dels ensenyaments superiors de les arts escèniques en l'àmbit universitari.

Els antics llicenciats en magisteri (fins a l'any 2009) ara són graduats en educació primària. El Departament d'Ensenyament dota les escoles de primària de professors especialistes en música, però no cal ser músic per dedicar-s'hi i amb un grau com el de musicologia i pedagogia és suficient per impartir docència d'aquesta matèria. En aquest sentit, l'absència de músics en el professorat rebaixa la qualitat de l'ensenyament a l'EPO i a l'ESO.

El músic en actiu s'està formant constantment, fet que no exclou la necessitat d'una formació contínua, sobretot en aquells aspectes oblidats pels ensenyaments artístics com poden ser el coneixement dels drets d'autor i la seva protecció, o la docència i la pedagogia musical. Actualment, aquests buits els cobreix, parcialment, el Servei de Desenvolupament Empresarial de l'ICEC.

Sector de les arts escèniques: dansa

La dansa no forma part de l'educació de règim general obligatòria. Segons el col·lectiu professional, aquesta pot ser una de les causes de la baixa validació social i del, ara per ara, públic minoritari dels espectacles de dansa. No obstant això, darrerament apareixen iniciatives d'integració de la dansa en matèries properes com l'educació física i, fins i tot, les matemàtiques, en funció del projecte docent del centre educatiu i/o del professorat. De la mateixa manera, s'incrementa l'interès de les associacions de mares i pares (les AMPA) a programar aquests tipus d'activitats extraescolars.

La dansa apareix dins del batxillerat d'arts escèniques, música i dansa, a través de dues matèries teòriques, anatomia aplicada a la dansa i història de la dansa, que normalment no són impartides per professionals de la dansa ni titulats superiors, ja que els estudis de dansa no reconeixen puntuació per a la docència. Paral·lelament hi ha els ensenyaments artístics de règim especial: l'ensenyament elemental (fins als 11 anys) i la dansa de grau professional (dels 12 als 18 anys). Els estudis d'un alumne en una escola elemental o professional reconeguda es poden convalidar amb matèries (educació física) a l'ESO i al batxillerat.

Aparentment, la LOMCE no modifica ni els batxillerats ni els ensenyaments artístics i atorga, en canvi, més autonomia als centres i als governs autònoms competents en aquestes matèries, la qual cosa pot obrir noves oportunitats de millora.

L'ensenyament superior de dansa o grau/titulació superior en dansa (pedagogia i coreografia i interpretació) a Catalunya es pot cursar al Conservatori Superior de Dansa de l'Institut del Teatre. El seu títol és "equivalent" a l'universitari, però, en canvi, no puntua en diversos casos. Recentment, ha aparegut l'Institute of the Arts Barcelona, a Sitges, que ofereix titulació de grau i postgrau (reconeguda per la Universitat de Norwich del Regne Unit) a les arts escèniques en general.

Des del moment que s'implanta la LOGSE (1990), els títols de dansa obtinguts anteriorment queden invalidats. Des d'aquella data, el Ministeri d'Educació ofereix l'equivalència en la modalitat de pedagogia o coreografia i tècniques de la interpretació als titulats abans de la LOGSE, però només a efectes de docència, i no es reconeix com a títol superior. La limitació que presenta l'equivalència té, segons el sector, conseqüències com l'exclusió de les places de treball de l'Administració pública o de qualsevol altre àmbit que exigeixi una titulació superior, la manca de reconeixement de l'homologació amb l'àmbit únic europeu i la impossibilitat de fer un doctorat a partir d'aquests estudis.

Les associacions del sector (APDC i ACPDC) reconeixen que la majoria de professionals s'ha format i es forma a escoles privades, del país o a l'estranger, sense efectes de titulació acadèmica, però amb un prestigi reconegut.

La xarxa d'escoles de dansa a Catalunya, més de 350, configura una oferta de qualitat desigual tot i que ofereix una base important d'iniciació professional i preparació per als estudis superiors. Una seixantena d'aquestes escoles han obtingut l'autorització del Departament d'Ensenyament de la Generalitat, la qual cosa permet convalidar, com ja s'ha explicat, alguna matèria.

Per últim, no hi ha oferta pública de formació ocupacional o formació contínua per a aquells professionals que necessiten o desitgen reciclar-se i obtenir nous coneixements i eines. Anteriorment, les grans companyies de dansa es preocupaven de la formació dels seus ballarins, però això ja no es dona. L'APDC va obrir converses amb la UGT per integrar la seva oferta formativa als programes de formació contínua d'aquesta central sindical, però sembla que no va prosperar. Per cobrir o pal·liar aquest buit, aquesta organització ofereix cursos de gestió de projectes, entre altres, que són finançats pels ajuts públics i les matrícules dels inscrits.

Sector de les arts escèniques: interpretació

A diferència de la dansa o la música, la interpretació està exclosa de l'educació obligatòria (primària i secundària) ja que no hi ha escoles elementals ni professionals de titularitat pública.

La docència al batxillerat d'arts escèniques no recau sobre titulats especialistes sinó en professorat d'altres matèries poc o gens relacionades, la qual cosa repercuteix en la qualitat de l'ensenyament.

De la mateixa manera, es detecta una manca de regulació formal de les escoles de teatre, doblatge i cinema similars a les de música i dansa.

Sector de les arts literàries: escriptura

La trajectòria professional de l'escriptor té els seus inicis en l'etapa formativa; la majoria afirma que va començar abans dels 25 anys d'edat. No obstant això, la major part de professionals es consideren autodidactes i són molt pocs els que atribueixen la seva formació d'escriptor o escriptora als seus estudis universitaris. Hi ha tallers i cursos d'escriptura que no tenen cap mena de reconeixement formal. Són pocs els professionals en actiu que reconeixen haver cursat aquests estudis, però l'oferta d'aquests cursos s'ha incrementat en les darreres dècades, la qual cosa pot indicar una nova manera d'enfil·lar la formació del professional de l'escriptura.

Molts professionals de l'escriptura es dediquen a la docència (mestres, professorat de secundària i universitari), la qual cosa determina la seva dedicació a l'escriptura, que qualifiquen d'"esporàdica" o "intermitent".

Els escriptors professionals estan obligats a adscriure's al règim especial de treballadors autònoms i pagar les seves quotes mensuals. No obstant això, i com passa a la resta de professionals d'altres àmbits de les arts i la creació, no tenen accés a una oferta de formació professional contínua nodrida pels recursos del FORCEM.

Sector de les arts literàries: guionistes

Tot i estar immersos en una societat audiovisual, es constata l'absència de matèries que s'hi relacionin dins les etapes inicials de l'ensenyament obligatori. A més, la majoria d'escoles de guió o cinema no estan regulades i això les diferencia de les musicals o de dansa.

Malgrat l'oferta no reglada creixent (escoles i *workshops* de guió), crèdits a l'ensenyament superior (comunicació audiovisual) i màsters específics, persisteix un alt percentatge de guionistes autodidactes. La percepció general del sector professional és que els continguts educatius d'aquesta oferta estan allunyats de la realitat professional i industrial del sector.

Es detecta una manca de cursos de reciclatge o formació contínua per als professionals i, especialment, de formació ocupacional per reduir l'alta desocupació sectorial.

Sector de les arts visuals: arts plàstiques i visuals

Com s'ha comentat anteriorment, en el disseny curricular actual de l'ensenyament secundari obligatori s'atorga una importància especial als crèdits instrumentals i tecnològics, i es releguen a un segon terme matèries com l'expressió plàstica i visual i el coneixement de la història de l'art, ja que la LOMCE deixa a la voluntat i iniciativa del cos docent de cada institut el fet que es recullin dintre dels crèdits opcionals.

Es valora positivament la implantació del batxillerat artístic, que ha millorat substancialment el nivell de l'alumnat que accedeix als estudis artístics superiors que s'ofereixen a la Facultat de Belles Arts de Barcelona (UB), a la xarxa d'escoles superiors d'art i disseny de la Generalitat de Catalunya i en algunes de titularitat municipal (l'Escola Massana de Barcelona, l'EMBA de Lleida, etc.). No obstant això, els únics estudis amb rang universitari són els impartits per la Facultat de Belles Arts de Barcelona. La resta de titulacions són de grau artístic, amb les mateixes limitacions que els de la resta de graus artístics (música, arts escèniques, dansa...).

Amb l'aplicació del Pla de Bolonya, l'antiga llicenciatura en Belles Arts ha esdevingut grau. De la mateixa manera, la Facultat de Belles Arts ha generat una oferta de cursos de postgrau amb sis màsters, dos dels quals incideixen específicament en la formació de l'artista visual: Creació artística: realismes i entorns i Producció i recerca artística. El màster Arts visuals i educació: un enfocament construccionista incideix en els ensenyaments artístics, el disseny urbà i en la intervenció del dissenyador en la construcció de l'espai públic urbà.

L'oferta de formació ocupacional o contínua a les arts visuals, desplegada fins ara per l'AAVC,⁴³ pateix les mateixes limitacions d'ordre econòmic que altres sectors artístics atès que és absent dels recursos que el Departament del Treball posa a disposició de les grans centrals sindicals.

Sector de les arts visuals: il·lustració

Cal esperar l'any 1995 per veure recollida la il·lustració dins de les especialitats d'ensenyament artístic definides amb la titulació de tècnic superior en il·lustració (juntament amb les arts plàstiques, disseny en gràfica i fotografia artística) dins dels ensenyaments de formació professional II. Es tracta, doncs, d'un grau superior en FP i no pas d'un grau Bolonya d'àmbit universitari.

43. <http://formaciocontinua.aavc.net/ca>

L'excepció a aquesta norma és el cas de la Facultat de Belles Arts de Madrid, que imparteix un màster en il·lustració.

L'absència d'un grau superior comporta uns ensenyaments artístics en il·lustració, còmic i animació de només dos anys de durada i molt allunyats de la realitat professional i industrial del sector, cosa que ens fa diferents de la resta de països europeus, que hi dediquen quatre anys, entre cursos comuns i específics.⁴⁴

44. Font: Nuevo libro blanco de la Ilustración Gráfica en España. FADIP 2011 <http://www.apic.es/informacio/publicacions/cid:6-14/lid:ca/>

[illegible]

IV.

L'artista i el creador en el dret comparat

En aquest apartat es presenta un recorregut ràpid per les normes internacionals més significatives que busquen aconseguir una millora de la condició de l'artista, el creador i el professional del món de la cultura en l'àmbit tributari i laboral.

A.

Àmbit tributari⁴⁵

Seguint la metodologia utilitzada en la diagnosi de la situació d'artistes i creadors a Catalunya, s'introduirà la tributació d'artistes i creadors en altres països europeus per tipologies d'impostos.

Impost sobre la renda de les persones físiques

Des de la perspectiva internacional, la tributació de l'artista i el creador ofereix problemes de diversa índole similars als que té la nostra normativa. Alguns exemples en són el tractament deficient de les despeses, la falta de consideració de la irregularitat dels ingressos i la impossibilitat de periodificació quan aquests es produeixen en un període llarg de temps.

En general, a escala internacional, la dificultat per deduir despeses de negoci continua sent un problema que no ha estat resolt a la majoria de països, ja sigui perquè no es consideren despeses de l'activitat o bé perquè se segueix el principi de correlació de les despeses amb els ingressos. En aquest sentit, en molts països, incloent-hi Espanya, es rebutja la possibilitat de deduir una despesa en la mesura que no pot compensar-se pels ingressos generats per l'activitat durant el període d'imposició respectiu.

En general, els artistes autònoms tenen més oportunitats per deduir despeses de negoci de les seves declaracions d'impostos que els artistes assalariats. Ara bé, en alguns països hi ha bonificacions especials per a persones assalariades. Per exemple, Bulgària, Polònia i Eslovènia estableixen bonificacions a l'impost sobre la renda que permeten descomptar entre un 40 i un 50% dels seus ingressos. Així mateix, Hongria permet una reducció del 25% sobre els ingressos derivats dels drets d'autor. Eslovènia té una deducció fixa del 25% com a despeses de negoci per a treballadors autònoms registrats en el sector cultural, quan l'ingrés anual del professional sigui inferior als 42.000 euros. A més, hi ha una bonificació addicional del 15% en el cas que els ingressos no arribin als 25.000 euros.

45. Font: Consell d'Europa / ERICarts, "Compendi de polítiques i tendències culturals a Europa"

Irlanda eximeix els artistes visuals, els escriptors i els compositors del pagament de l'impost sobre la renda sobre els guanys derivats del seu treball creatiu, mesura criticada pels que no poden beneficiar-se d'aquesta exempció perquè no assoleixen els ingressos suficients que els obliguin a pagar l'impost sobre la renda.

A França els artistes independents paguen una quota del 15,5% de l'ingrés anual de la seva activitat en comparació amb el 23% dels treballadors assalariats i del 30% al 50% del volum de negocis anual dels treballadors autònoms. També s'han definit exempcions per a determinats premis, beques o subvencions.

Pel que fa referència a la possibilitat de periodificar els ingressos en diversos exercicis, la majoria dels països de la Unió Europea proporcionen la possibilitat de fraccionar la declaració dels ingressos establint una mitjana de renda, de manera que s'aconsegueix periodificar els ingressos en un termini que se situa en general entre els dos i els quatre anys. Aquestes regulacions beneficien qualsevol creador que treballi durant períodes perllongats de temps en un treball individual i que rebí l'ingrés un cop el seu treball ha estat produït, per tant, són especialment indicades per a autors literaris, compositors i artistes visuals.

Finlàndia és un exemple de país en què està permès, durant un període de dos anys o més, pal·liar l'impacte de la progressivitat de l'impost sobre la renda en els casos en què l'ingrés del treball artístic fet durant diversos anys es cobra en el mateix any.

A França el codi general d'impostos preveu que els rendiments derivats de les produccions científiques, literàries o artístiques, a sol·licitud de l'artista, es determinin restant de la mitjana d'ingressos de l'any fiscal en curs i els dos anys anteriors, la mitjana de les despeses durant aquests mateixos anys.

En alguns països, s'exoneren de tributació determinats premis o beques. Aquest és el cas d'Alemanya, Àustria i Luxemburg, en què els premis i beques concedits com a reconeixement a una trajectòria professional estan exempts de tributació. No obstant això, si l'import percebut es considera que és una compensació per un treball o un projecte, han de tributar com un ingrés regular.

Una altra qüestió és el tractament d'ingressos per drets d'autor. A Dinamarca, Estònia, Hongria, Itàlia, Polònia i Portugal, aquest ingrés està subjecte a reduccions, però en la majoria dels països nòrdics, on les remuneracions pels drets de propietat intel·lectual i els drets d'autor són generalment una font important d'ingressos per als artistes independents, aquestes són considerades ingressos de l'activitat.

Impost sobre el valor afegit

Un fet incontestable és la disparitat dels tipus d'IVA per a béns i serveis culturals i en relació amb les condicions per aplicar l'exempció d'aquest tribut a entitats culturals i/o a artistes individuals. En general es pot dir que les mesures adoptades als diversos països de la Unió Europea pel que fa a l'IVA que afecten autors i artistes varien enormement.

En alguns països, per exemple als Països Baixos i Portugal, ens trobem amb tot tipus de situació: tipus general, tipus reduït i exempció.

En diversos països es permet l'exoneració de registrar-se com a operador d'IVA quan els ingressos del professional estan per sota d'un import determinat. Per exemple, al Regne Unit l'IVA sobre la venda d'art només s'aplica si el volum de negocis anual de l'artista excedeix de 83.000 euros; a Irlanda, els artistes amb una facturació de menys de 35.000 euros estan exempts de l'IVA; a Àustria, estan obligats a registrar-se en relació amb l'IVA els que tenen un benefici anual per sobre de 22.000 euros, i a Eslovènia els artistes que guanyen menys de 25.000 € per any no estan obligats a pagar l'IVA. Com a resultat, els artistes que estan per sota d'aquests llindars no han de registrar-se com a operadors d'IVA.

Altres exempcions de tributar l'IVA provenen, per exemple, del fet que la contraprestació que rep l'autor o l'artista sigui en concepte de drets d'autor, com és el cas d'Espanya.

Un problema en relació amb l'IVA és el que fa referència al tractament de l'IVA suportat en les despeses de l'activitat. A diversos països no hi ha una tarifa reduïda d'IVA per a eines professionals importants, com ara instruments musicals, equipaments o viatges, mentre que, entrades a museus i espectacles culturals n'estan exempts i, habitualment, les publicacions gaudeixen d'una tarifa reduïda.

Aquesta situació és particularment perjudicial per a professionals del camp musical i audiovisual, i intèrprets, compositors i productors han fet esforços per aconseguir, mitjançant una revisió de les directives de la UE, les mateixes tarifes preferencials per al material sonor i audiovisual que ara hi ha per a llibres i altres publicacions.

Finalment, per tal de donar una visió panoràmica del tractament de l'IVA arreu d'Europa, s'adjunta una taula on es poden veure els diferents tipus impositius aplicats al sector de la cultura, si bé, tal i com ja s'ha comentat hi ha països que fins a un determinat nivell d'ingressos poden estar exempts d'IVA.⁴⁶

46. Font: Consell d'Europa / ERICarts, "Compendi de polítiques i tendències culturals a Europa", 12a edició (2011).

País	Tipus general %	Obres / serveis		Observacions / excepcions
		Escriptors, compositors %	Arts visuals %	
Albània	20	20	20	
Armènia	20	20	20	
Àustria	20	10/20 *	10	* Per als textos no literaris
Azerbaidjan	18	18	18	
Bèlgica	21	6	6	* Arts escèniques: 6% o exempt (EX)
Bulgària	20	20	20	
Canadà	5	5 *	5 *	* Solament és deduïble l'impost suportat per adquirir béns i serveis necessaris per a la producció de l'obra
Croàcia	23	23	23	
Dinamarca	25	EX	EX / 5	
Estònia	20	20	20	
Finlàndia	22	EX *	8	*Ingressos derivats de drets d'autor
França	19.6	5.5 *	5.5 *	*Amb possibilitat de quedar exempts
Geòrgia	25	25	25	
Alemanya	19	7 *	7 *	* Per a obres protegides per drets d'autor. Opció per quedar exempts si el volum de negocis l'any anterior és inferior a 17.500 €
Grècia	19	9	9	
Hongria	25	5 * / 25	25 **	* Creacions artístiques i literàries ** Fora de l'àmbit de les vendes ocasionals
Irlanda	21.5	21.5 *	13,5 *	* Provisions per a contractes dels autors
Islàndia	24.5	14	14	
Itàlia	20	20	10/20 *	* Vendes ocasionals
Letònia	21	EX *	EX *	* Ingressos derivats de drets d'autor

País	Tipus general %	Obres / serveis		Observacions / excepcions
		Escriptors, compositors %	Arts visuals %	
Lituània	21	15 *	15 *	* Per a obres protegides per drets d'autor, artistes intèrprets o executants, etc.
FYR Macedònia	18	18	18	
Malta	18	5	18	
Moldàvia	20 *	EX	EX	
Països Baixos	19	* EX / 6	6 ** / 19	* EX: prestacions de serveis d'artistes. ** Primeres vendes de l'artista.
Noruega	25	EX	EX	
Polònia	22	* EX / 7 / 22	7** / 22	* EX: prestacions de serveis d'artistes ** Liurament d'obra, publicacions
Portugal	20	EX * / ** 5/20	5 ** / 20	* EX: prestacions de serveis d'artistes ** Liurament d'obra, publicacions
Romania	19	19 *	19	* No hi ha disposicions especials per a artistes. Tipus reduït del 7% per a venda de llibres i publicacions periòdiques
Rússia	18	18 *	18	* No hi ha disposicions especials per a artistes. Tipus reduït del 10% per a venda de llibres i publicacions periòdiques amb contingut cultural o educatiu
San Marino	0	0	0	
Sèrbia	18	18 *	18 *	* IVA sobre el volum de negocis de fins a 25.000 € (opcional en el volum de negocis de fins a 12.500 €)
Eslovàquia	19	19	19	
Eslovènia	20	8.5 *	8.5	* Opció per EX si el volum de negocis previst és inferior a 25.000 €
Espanya	21	EX *	EX / 21	* EX per a serveis professionals
Suècia	25	6	12 *	* IVA opcional fins a la venda de 300.000 SEK
Suïssa	7.6	EX *	EX *	* Opció d'un tipus reduït d'IVA del 2,4%
Ucraïna	20	20	20	
Regne Unit	17.5	17.5 *	17.5	* Provisions per a contractes dels autors.

EX= Exempt

B.

Àmbit laboral

En l'àmbit laboral, es poden destacar Alemanya i França com els països del nostre entorn on l'artista i el creador tenen més protegits els seus drets laborals.

A Alemanya pensant en l'artista i en el creador autònom es va crear la Künstlersozialkasse (KSK) consistent en una institució que té com a objectiu protegir aquests tipus d'autors oferint-los un sistema de Seguretat Social que cobreix la seva salut i jubilació. El funcionament és senzill, l'artista o creador ingressa el 50% de les cotitzacions socials que li corresponguin (va canviant cada any segons el seu nivell d'ingressos) pels conceptes d'assegurança de malaltia, dependència i jubilació, mentre que la KSK ingressa l'altre 50%. L'import que aporta la KSK el paga amb els ingressos que provenen de les empreses que contracten els serveis dels artistes afiliats (30%) i un complement del govern federal (20%).

La KSK no és una mutualitat d'assegurances, sinó una mena d'intermediari que gestiona les cotitzacions a les diferents asseguradores i entitats encarregades de les diferents prestacions socials. Així, la KSK transfereix les cotitzacions en concepte d'assegurances de pensions al Deutsche Rentenversicherung, que és l'organisme que gestiona les pensions i, per altra banda, les cotitzacions en concepte d'assegurança de malaltia i dependència es lliuren a l'entitat asseguradora que esculli l'artista i el creador.

Pot ser soci de la KSK l'artista o el creador que desenvolupi una activitat laboral artística o relacionada amb el món de les publicacions sempre que ho faci com a treballador per compte propi, és a dir, en règim d'autònom. Aquesta activitat s'ha de fer professionalment i amb finalitats lucratives i els ingressos obtinguts han de ser superiors als 3.900 euros l'any.

Els sectors professionals que poden incorporar-se a la KSK són molt diversos: pintors, músics, ballarins, dissenyadors gràfics, de moda, ballarins, il·lustradors, cantants, actors, etc.

A França també hi ha diferents institucions que protegeixen els drets dels artistes, la Maison des Artistes (MDA) i AGESEA. La MDA fou creada l'any 1952 pels mateixos artistes i s'encarrega de gestionar la seguretat social dels seus afiliats, que només poden ser els que desenvolupin la seva activitat artística en les arts visuals o gràfiques. Els artistes autònoms paguen un tipus de cotització del 15,5% dels seus ingressos, mentre que els artistes assalariats cotitzen el 23%.

Per la seva banda, l'entitat AGESEA fa la mateixa funció que l'MDA per a escriptors, autors d'obres científiques, traductors, adaptadors i il·lustradors; autors d'obres gravades en suport físic, com ara cintes, CD-ROM, xarxa de cable, etc.; compositors, coreògrafs, fotògrafs i autors d'obres cinematogràfiques, audiovisuals i altres obres multimèdia.

Per poder afiliar-se a aquesta entitat s'ha de rebre uns ingressos procedents de rendiments de drets d'autor de més de 8.379 euros en l'exercici 2012.

Els pagaments de cotitzacions que han de fer els afiliats són els percentatges següents aplicats a l'import dels seus ingressos:

- Assegurança social (0,85% sobre el 100% dels ingressos)
- Contribució social (7,5% sobre el 98,25% dels ingressos provinents de drets d'autor)
- Contribució de reemborsament del deute social (0,5% sobre el 98,25% dels ingressos provinents de drets d'autor)
- Quota de formació professional (0,35% sobre el 100% dels ingressos provinents de drets d'autor)

Pel que fa als assalariats, la figura més representativa del dret francès és l'Estatut especial per als artistes intermitents. La norma francesa entén per intermitent aquell treballador que, per un període de temps, té diversos contractes per compte aliè amb diversos ocupadors i de durada concreta.

En aquest sistema, a partir d'un nombre de dies d'afiliació l'any amb unes hores mínimes de feina, es cobreixen els períodes d'inactivitat amb prestacions d'atur, és a dir, no cal arribar a uns períodes llargs d'activitat per assolir unes prestacions d'atur. Si es disposa de la condició d'artista, l'entitat estatal gestora corresponent cobreix els períodes de temps sense feina, sempre que es reconegui la situació d'intermitència a partir de l'acreditació d'una feina durant uns dies mínims l'any.

Les prestacions abonades es calculen a partir de les hores treballades i els salaris rebuts per part del beneficiari durant els períodes d'activitat. A més a més, hi ha dins d'aquest sistema francès altres prestacions complementàries a la que ja s'ha exposat:

- **Prestació transitòria o de readmissió:** als treballadors que no arriben al reconeixement de situació d'intermitència (amb el mínim de dies i hores treballats per beneficiar-se de la prestació assenyalada), se'ls concedeix una prestació mínima durant tres mesos.
- **Prestació per fi de drets:** qui ni tan sols arribi a la prestació transitòria anterior, pot rebre una prestació diària durant un temps que es calcula a partir del període reconegut com a "treballador intermitent de l'espectacle".
- **Fons de professionalització i solidaritat:** es tracta d'ajudes per tal de facilitar el retorn als artistes dins del sistema d'intermitència.

C.

Marc legal de protecció dels professionals de la cultura

Respecte als marcs legals on es poden desenvolupar els drets i obligacions d'artistes i creadors, és interessant revisar dos propostes legislatives que s'han donat fora de la Unió Europea, en concret, la *Loi sur le statut de l'artiste*, aprovada el 23 de juny de 1992 al Canadà, i l'*Estatuto del artista y oficios conexos*, aprovat el 17 d'octubre de 2008 a l'Uruguai.

En el reconeixement de les condicions específiques dels treballadors de les arts, el Canadà va ser pioner en aprovar, el 23 de juny de 1992, la **Loi sur le statut de l'artiste**, primera llei a tot el món que fixa un marc legal de protecció dels drets laborals dels artistes. D'aquesta llei en destaquen els punts següents:

- Definició i reconeixement de la condició de l'artista
- Reconeixement del dret d'associació dels artistes
- Criteris de reconeixement de les associacions d'artistes
- Regulació del sistema de negociació col·lectiva entre les associacions i sindicats amb les institucions
- Sistema de resolució arbitral de conflictes
- Catàleg de pràctiques deslleials amb les sancions corresponents

En definitiva, la norma canadenca dona mecanismes als artistes i a les seves associacions per tenir força en les negociacions col·lectives amb les diferents empreses i indústries culturals, quelcom que es troba molt a faltar en el nostre dret.

És també interessant al Quebec la *Politique d'intégration des arts à l'architecture*, que obliga els ministeris, ens públics i tota organització que rebi fons públics per a projectes de construcció a destinar l'1% del seu pressupost a la creació i integració d'una obra d'art pública.

En la mateixa línia del Canadà, l'*Estatuto del artista y oficios conexos* aprovat per la cambra de representants de la República d'Uruguai reconeix les especificitats del treball d'artistes, creadors i altres professions del sector cultural. Un punt interessant d'aquesta llei és la creació d'un registre nacional d'artistes i activitats connexes on els artistes inscrits poden obtenir determinats avantatges que recull la llei. Així mateix, en aquest registre s'hi poden inscriure els contractes que tinguin per objecte les activitats regulades per la mateixa llei i que es desenvolupin en relació de dependència. A més, aquesta norma també crea una comissió que, actuant en el si del Ministeri de Treball i Seguretat Social, té la funció d'assessorar sobre els contractes i els continguts mínims que aquests haurien de complir.

Finalment, en aquest Estatut es regula el còmput dels serveis i es determinen les condicions del dret a la jubilació, pensió i subsidis per incapacitat parcial transitòria.

composers creators musicals interpreters
regisseurs technicians so llum escriptors guionists
translators actors directors theatre cinema
ballerinas choreographers professionals circus
scenographers photographers illustrators painters
sculptors performers videocreators artists
creacio visual comisaris critics art
creacio visual

V. PROPOSTES

V.

Propostes

Un cop feta l'anàlisi de la situació i revisades les principals normes que en referència al treball artístic i creatiu són vigents en les legislacions d'altres països, en el darrer capítol d'aquest treball es plantegen un total de 36 propostes que, en el cas de dur-se a terme, representarien una millora ostensible per als treballadors del sector cultural al nostre país.

A.

Propostes en l'àmbit tributari

En aquest apartat és recullen les 8 propostes plantejades dintre de l'àmbit tributari, cada una d'aquestes vinculada a algun dels tributs que afecten les activitats culturals. En aquest sentit, tenim quatre propostes que plantegen accions sobre l'IRPF, un proposta que planteja modificacions amb relació a l'IVA i un altra amb relació a l'IAE. S'inclou dues modificacions més, una que afecta a la llei del mecenatge i un altra, en relació amb el compliment de les obligacions tributàries.

1. Aplicació d'un IVA cultural, de forma generalitzada, a un tipus super-reduït del 4%. Inversió de l'obligació d'ingressar l'IVA en el receptor de les factures. **Actualització de la definició d'obra d'art.**

Les principals situacions de conflicte detectades a la diagnosi en matèria d'IVA són:

- L'actual legislació planteja de forma errònia la relació dels professionals que haurien d'estar inclosos dins de l'exempció de l'IVA
- El fet que es tingui reconeguda l'exempció d'IVA comporta un encariment de tot servei o producte adquirit pel fet que no és d'aplicació la deducció per IVA suportat. Això suposa que no sempre una exempció serà beneficiosa per al subjecte.
- A més, en alguns casos coexisteix l'obligació de tributar IVA amb l'exempció d'aquest impost depenent del tipus de tasca que s'estigui desenvolupant, segons sigui considerada lliurament d'obra o prestació de serveis, en el cas de les arts visuals, o en funció del destinatari de la prestació de servei, en el cas dels crítics d'art, entre altres.
- En aquests casos es complica la tributació de l'IVA perquè hi ha l'obligació d'aplicar la regla de la prorata.
- La llei actual incorpora un concepte d'obra d'art que imposa uns límits poc adequats a la realitat actual.

Tots els conflictes esmentats se solucionarien amb la creació de l'anomenat "IVA cultural", que consisteix en l'aplicació generalitzada a les activitats culturals del tipus superreduït d'IVA del 4% que estableix l'article 91 de la LIVA.

Com a premissa prèvia per al desenvolupament d'aquesta proposta, s'ha de tenir en compte que l'IVA és un tribut de concepció europea que està regulat per la Directiva 2006/112 del Consell, de 28 de novembre de 2006, relativa al sistema comú sobre l'IVA. En aquesta directiva es determina quines són les activitats afectades per la tributació a tipus reduït i quina és la definició d'objecte d'art. La legislació espanyola és una transposició de la Directiva esmentada, així doncs, alguns canvis proposats no afecten únicament l'àmbit legislatiu estatal sinó que també afecten l'europeu.

En qualsevol cas, dur a terme aquesta proposta implicaria diverses reformes, la primera passaria per la supressió de l'exempció de l'IVA recollida en l'article 20.1, apartat 26,⁴⁷ que evitaria així la complicació que suposa el fet d'haver de diferenciar dins de l'activitat d'un mateix professional quan en una operació ha de repercutir l'IVA i quan no. En el cas que es fes aquesta modificació voldria dir que totes les operacions serien objecte de tributació en IVA, si bé, com es planteja més endavant, es recomanaria que ho fessin a un tipus molt inferior a l'actual del 21%.

L'aplicació de l'"IVA cultural" suposaria que el professional es podria deduir tot l'IVA suportat en la seva activitat a diferència del moment actual en què, a causa de l'exempció existent en la prestació de serveis d'artistes i de col·laboradors gràfics i literaris i compositors, aquests professionals no es poden deduir part de les quotes suportades. Precisament, el fet de poder deduir només una part de l'IVA suportat implica l'aplicació de la regla de càlcul anomenada de prorata per la qual s'ha de calcular quin percentatge de les quotes suportades poden ser objecte de deducció. L'aplicació d'un "IVA cultural" generalitzat, acabaria amb l'obligació d'aplicar la regla de la prorata que tantes complicacions representa per al professional en la gestió de les seves obligacions tributàries.

Per tal de concretar aquesta proposta, s'haurien de fer dues modificacions a la LIVA. La primera representaria la supressió de l'exempció inclosa al punt 26 de l'article 20.1 i la segona requereix ampliar l'aplicació del tipus reduït que recull l'article 91.2 apartat 2,⁴⁸ que actualment només és aplicable en el cas del llibre, a totes les manifestacions culturals. Amb aquesta segona modificació, alhora que es regulen les activitats compreses en l'aplicabilitat del tipus mínim d'IVA, implícitament s'està fent una nova definició dels professionals del món de l'art afectats per la mesura. Per a una millor definició de les disciplines beneficiades per la reducció, també hauria

47. "Article 20 Exempcions en operacions interiors

U. Estaran exemptes d'aquest impost les següents operacions: [...]

26è Els serveis professionals, inclosos aquells la contraprestació dels quals consisteixi en drets d'autor, prestats per artistes plàstics, escriptors, col·laboradors literaris, gràfics i fotogràfics de periòdics i revistes, compositors musicals, autors d'obres teatrals i d'argument, adaptació, guió i diàlegs de les obres audiovisuals, traductors i adaptadors."

48. "Article 91 Tipus impositius reduïts [...] Dos. S'aplicarà el tipus del 4 per cent a les operacions següents: [...]

2n. Els llibres, periòdics i revistes que no continguin únicament o fonamentalment publicitat, així com els elements complementaris que es lliurin conjuntament amb aquests béns mitjançant preu únic.

Es comprendran en aquest nombre les execucions d'obra que tinguin com a resultat immediat l'obtenció d'un llibre, periòdic o revista en plec o en continu, d'un fotoliti d'aquests béns o que consisteixi en la seva enquadernació.

A aquests efectes tindran la consideració d'elements complementaris les cintes magnetofòniques, discos, videocassets i altres suports sonors o videomagnètics similars que constitueixin una unitat funcional amb el llibre, periòdic o revista, perfeccionant o completant el seu contingut i que es venen conjuntament, amb les següents excepcions:

a) Els discos i cintes magnetofòniques que continguin exclusivament obres musicals i el valor de les quals de mercat sigui superior al del llibre, periòdic o revista amb el qual es lliurin conjuntament.

b) Els videocassets i altres suports sonors o videomagnètics similars que continguin pel·lícules cinematogràfiques, programes o sèries de televisió de ficció o musicals i el valor de les quals de mercat sigui superior al del llibre, periòdic o revista amb el qual es lliurin conjuntament.

c) Els productes informàtics gravats per qualsevol mitjà en els suports indicats en les lletres anteriors, quan continguin principalment programes o aplicacions que es comercialitzin de forma independent al mercat.

S'entendrà que els llibres, periòdics i revistes contenen fonamentalment publicitat quan més del 75 per cent dels ingressos que proporcionin al seu editor s'obtinguin per aquest concepte.

Es consideraran compreses en aquest nombre els àlbums, partitures, mapes i quaderns de dibuix, excepte els articles i aparells electrònics."

de ser objecte d'actualització i sistematització el Reial decret 1175/1990, de 28 de setembre, que aprova les tarifes de l'impost sobre activitats econòmiques.

Finalment, s'ha de treballar per actualitzar la definició d'obra d'art d'acord amb els requeriments dels temps actuals atès que l'actual definició recollida a l'article 136 de la LIVA⁴⁹ no té en compte ni molt menys tot el panorama actual d'obres d'art. En aquest sentit, com s'ha comentat anteriorment, és el mateix sector que ha d'assumir la tasca de definir de forma adequada a la realitat actual aquest concepte.

La simplificació de processos que suposaria l'aplicació d'aquestes mesures en el seu conjunt comportaria un efecte beneficiós evident en l'activitat cultural del país.

2. Eliminació de l'obligació de presentar el pagament fraccionat de renda i la reducció de les declaracions trimestrals de l'IVA per l'obligació de presentar-ne només una a final de l'exercici. Inversió del subjecte passiu. Assumpció per part dels professionals del sector de conèixer les "eines del comerciant".

Les obligacions tributàries i formals que els professionals de la cultura han d'afrontar són moltes i complicades. A més, aquestes obligacions en moltes ocasions impliquen per a l'artista o creador la necessitat de recórrer a serveis de professionals especialitzats amb el cost consegüent que això representa, sobretot si es té en compte la precarietat econòmica d'alguns professionals del sector.

En aquest sentit, es planteja la reducció i la simplificació de les obligacions formals tributàries, que comportin una reducció efectiva de la dificultat dels tràmits que han de fer. L'aplicació de les propostes plantejades en matèria d'IRPF per si mateixa és una millora de la gestió de les obligacions de l'artista i el creador.

Per tant, com s'ha proposat anteriorment, fóra aconsellable que les factures emeses pel professional fossin objecte de retenció, si bé d'un tipus reduït de l'1 o del 2%, com a màxim. Aquest fet permetria l'aplicabilitat de l'article 109 del RIRPF⁵⁰ que exclou de l'obligació de presentar el paga-

-
49. "Article 136 Concepte de béns usats, objectes d'art, antiguitats i objectes de col·lecció i de subjecte passiu revenedor
U. A l'efecte del que disposa aquesta Llei es consideren:
[...] 2n. Objectes d'art, els béns esmentats a continuació:
a) Quadres, collages i quadres de mida petita similars, pintures i dibuixos, realitzats totalment a mà per l'artista, llevat dels plànols d'arquitectura i enginyeria i altres dibuixos industrials, comercials, topogràfics o similars, dels articles manufacturats decorats a mà, dels llenços pintats per a decorats de teatre, fons d'estudi o usos anàlegs (codi NC 9701).
b) Gravats, estampes i litografies originals de tirades limitades a 200 exemplars, en blanc i negre o en color, que procedeixin directament d'una o diverses planxes totalment executades a mà per l'artista, sigui quina sigui la tècnica o la matèria utilitzada, llevat dels mitjans mecànics o fotomecànics (codi NC 9702 00 00).
c) Escultures originals i estàtues de qualsevol matèria, sempre que hagin estat realitzades totalment per l'artista; buidatges d'escultures, de tirada limitada a vuit exemplars i controlada per l'artista o els seus drethavents (codi NC 9703 00 00).
d) Tapisseries (codi NC 5805 00 00) i tèxtils murals (codi NC 6304 00 00) teixits a mà sobre la base de cartrons originals realitzats per artistes, amb la condició que no hi hagi més de vuit exemplars de cada un d'aquests.
e) Exemplars únics de ceràmica, realitzats totalment per l'artista i signats per ell.
f) Esmalts sobre coure realitzats totalment a mà, amb un límit de vuit exemplars numerats i en els quals aparegui la signatura de l'artista o del taller, llevat dels articles de bijuteria, orfebreria i joieria.
g) Fotografies fetes per l'artista i revelades i impreses per l'autor o sota el seu control, signades i numerades amb un límit de trenta exemplars en total, siguin quins siguin els formats i suports."
50. "Article 109 Obligats al pagament fraccionat
1. Els contribuents que exerceixin activitats econòmiques estaran obligats a autoliquidar i ingressar al tresor, en concepte de pagament a compte de l'impost sobre la renda de les persones físiques, la quantitat que resulti del que estableixen els articles següents, sense perjudici de les excepcions previstes en els apartats següents.
2. Els contribuents que desenvolupin activitats professionals no estaran obligats a efectuar pagament fraccionat en relació amb aquestes activitats si, l'any natural anterior, almenys el 70 per cent dels ingressos de l'activitat van ser objecte de retenció o ingress a compte."

ment fraccionat de l'IRPF (model 130) en el cas que més d'un 70% dels ingressos provinents de l'activitat professional estiguin sotmesos a retenció. Aquest percentatge d'ingressos amb retenció seria fàcil d'assolir, tenint en compte que els tercers amb els quals habitualment contracta l'artista o el creador, no són particulars, sinó altres operadors econòmics, és a dir, empresaris o institucions públiques o privades, per la qual cosa gairebé en la totalitat de les factures que hauria d'emetre l'artista s'hauria de fer retenció. D'aquesta manera quedaria suprimida l'obligació de presentar les quatre declaracions trimestrals relatives al pagament fraccionat de renda.

També es podria reduir a una única presentació anual la declaració de l'IVA, que actualment es presenta en quatre declaracions trimestrals més el resum anual que es presenta juntament amb la declaració de l'últim trimestre. La forma de reduir aquesta obligació tributària fóra a través de l'aplicació del mecanisme anomenat d'inversió del subjecte passiu previst a la LIVA per a determinats casos.

L'aplicació d'aquest mecanisme implica que, quan el professional emet una factura amb la repercussió de l'IVA corresponent —cal recordar que hauria de ser un tipus reduït—, el destinatari de la factura no paga l'IVA a l'artista o al creador sinó que ingressa la quota suportada directament al tresor públic. Tenint en compte que els contractants dels professionals de la cultura no solen ser particulars sinó operadors econòmics, és a dir empresaris o institucions públiques o privades, la implantació del mecanisme proposat no els hauria de representar cap problema atesa l'estructura de gestió de què normalment disposen aquests organismes; en canvi, per als creadors, els artistes i els tècnics els seria una simplificació considerable de les seves obligacions. Amb aquest sistema, l'Administració tindria una major garantia de l'ingrés del tribut generat per l'activitat artística o cultural de què es tracti, mentre que l'única obligació que tindria l'artista o el creador seria la de presentar una declaració anual a final de cada exercici per tal d'obtenir la devolució de l'impost suportat, la qual cosa en simplificaria extraordinàriament la gestió.

3. Nou sistema de retencions aplicable a l'IRPF.

Com s'ha comentat, els ingressos en el sector són molt escassos i irregulars, cosa que representa un problema força important, però a aquest problema s'afegeix el problema, no menys greu, d'haver de sotmetre els ingressos d'activitats professionals a la pràctica d'una retenció en el moment del cobrament.

L'article 95 del RIRPF⁵¹ disposa, de manera expressa, que els rendiments obtinguts per autors d'obres provinents de la propietat intel·lectual o industrial es consideren una activitat professional i estan sotmesos a retenció. Com s'indica en l'article 101 en el seu apartat cinquè,⁵² el percentatge

51. "Article 95 Import de les retencions sobre rendiments d'activitats econòmiques

1. Quan els rendiments siguin contraprestació d'una activitat professional, s'aplicarà el tipus de retenció del 19 per cent sobre els ingressos íntegres satisfets.

No obstant això, en el cas de contribuents que iniciïn l'exercici d'activitats professionals, el tipus de retenció serà del 9 per cent en el període impositiu d'inici d'activitats i en els dos següents, sempre que no hagi exercit cap activitat professional l'any anterior a la data d'inici de les activitats.

Per a l'aplicació del tipus de retenció previst en el paràgraf anterior, els contribuents han de comunicar al pagador dels rendiments la concurrència d'aquesta circumstància, quedant obligat el pagador a conservar la comunicació degudament signada.

[...]2. A l'efecte del que es disposa en l'apartat anterior, es consideraran compresos entre els rendiments d'activitats professionals:

a) En general, els derivats de l'exercici de les activitats incloses en les seccions segona i tercera de les tarifes de l'impost sobre activitats econòmiques, aprovades pel Reial decret 1175/1990, de 28 de setembre.

b) En particular, tindran la consideració de rendiments professionals els obtinguts per:

1r. Els autors o traductors d'obres, provinents de la propietat intel·lectual o industrial. Quan els autors o traductors editin directament les seves obres, els seus rendiments es comprendran entre els corresponents a les activitats empresarials."

52. "Article 101 Import dels pagaments a compte [...]

Els percentatges de les retencions i ingressos a compte sobre els rendiments derivats d'activitats econòmiques seran:

a) El 19 per cent, en el cas dels rendiments d'activitats professionals establerts en via reglamentària.

No obstant això, s'aplicarà el percentatge del 9 per cent sobre els rendiments d'activitats professionals que s'estableixin reglamentàriament."

de retenció serà del 21%, si bé s'aplica el 9% en el cas dels tres primers anys d'inici d'activitat sempre que el professional comunicui aquesta situació al retenidor. Tot i que l'esmentat article estableix una retenció del 19%, la disposició addicional trenta-cinquena⁵³ de la LIRPF estableix una pujada del tipus de retenció al 21% per als exercicis 2012 i 2013, i així es mantindrà en el 2014.

Doncs bé, no deixa de ser sorprenent que, per a certes activitats econòmiques, l'import de retenció no superi l'1% o el 2% (com és el cas de les activitats agrícoles o de determinades activitats econòmiques que tributen en estimació objectiva). També és difícil d'entendre que la major part de rendiments obtinguts per part d'un treballador disposen d'una certa progressivitat en el percentatge aplicable en funció dels rendiments que aquest obté i que, per a cert tipus de rendiments, hi hagi un import mínim exempt de retenció, com és el cas dels rendiments del treball que queden exclosos de retenció fins a 15.617 euros, en determinats casos i en funció de les càrregues familiars, com així es disposa a l'article 81 del RIRPF.⁵⁴ El motiu d'aquest mínim exclòs de retenció no és altre que el fet que, amb aquests ingressos i amb les càrregues familiars previstes, la tributació seria igualment nul·la o gairebé nul·la.

Abans de concretar la proposta per aquest punt, cal afegir que les retencions compleixen dues funcions. La primera funció és anticipar al tresor públic l'obtenció de fons provinents de l'IRPF dels contribuents. La segona és de control dels ingressos dels contribuents. És a dir, atès que la persona física o jurídica que practica i ingressa la retenció feta es veurà obligada a identificar la persona a qui li ha practicat la retenció, s'aconsegueix controlar els ingressos de tots els contribuents sotmesos a aquest sistema.

En aquest apartat podríem pensar en dues propostes alternatives i incompatibles entre si:

La primera possibilitat consisteix a proposar que el mínim exclòs de retencions sigui aplicable també als rendiments derivats de l'activitat professional dels creadors, artistes i professionals dels oficis connexos amb el món de la cultura. A la pràctica suposaria l'exempció d'aplicar la retenció per IRPF fins a un llindar d'ingressos màxims de 15.167 euros atès que la tributació seria nul·la.

El fonament és clar atès que es tracta d'un sector on la majoria dels professionals obtenen uns ingressos per sota dels 12.000 euros; per tant, la tributació és nul·la. Ara bé, el que és cert és que l'Administració no tindria cap control sobre els ingressos derivats de l'activitat del creador, de l'interpret o del professional del sector.

La segona proposta consisteix en l'aplicació a les activitats artístiques d'una retenció de l'1% o del 2% tal com es fa a les activitats agrícoles, entre altres.

Aquesta segona proposta seria més respectuosa amb les finalitats de la retenció que és aconseguir l'avançament d'ingressos i tenir-los controlats per tal d'evitar el frau fiscal, alhora que

53. "Disposició addicional trenta-cinquena
Gravamen complementari a la quota íntegra estatal per a la reducció del dèficit públic en els exercicis 2012 i 2013
-[...]4. En els períodes impositius 2012 i 2013, els percentatges de pagaments a compte del 19 per cent previstos a l'article 101 d'aquesta Llei i el percentatge de l'ingrés a compte a què es refereix l'article 92.8 d'aquesta Llei s'elevan al 21 per cent."

54. "Article 81 Límit quantitatiu excloent de l'obligació de retenir
1. No s'ha de practicar retenció sobre els rendiments del treball la quantia dels quals, determinada segons el que preveu l'article 83.2 d'aquest Reglament, no superi l'import anual establert en el quadre següent en funció del nombre de fills i altres descendents i de la situació del contribuent:

Situació del contribuent	Nombre de fills i altres descendents		
	0	1	2 o més
1a Contribuent solter, vidu, divorciat o separat legalment	—	3.662 €	15.617 €
2a Contribuent el cònjuge del qual no obtingui rendes superiors a 1.500 euros anuals excloses les exemptes	13.335 €	14.774 €	16.952 €
3a Altres situacions	11.162 €	11.888 €	12.519 €"

no tindria un impacte excessiu en la liquiditat dels pocs i irregulars ingressos obtinguts pels professionals del sector. A més, tal com més endavant comentarem, aquesta proposta té un avantatge afegit, que és el fet que permetria reduir les obligacions tributàries del professional perquè es podria evitar l'obligació de presentar el pagament fraccionat de l'IRPF (model 130).

4. Aplicació del criteri de caixa i realització de pressupostos per evitar tributar abans de cobrar una factura.

El fet que la regla general sigui haver de tributar en el moment de la realització de la prestació del servei o del lliurament de l'obra, en el cas dels artistes visuals, genera un greu problema al professional que es veu obligat a avançar el pagament d'un impost abans d'obtenir el cobrament de la factura. Per evitar aquesta situació es presenten dues propostes, que es concreten en dues recomanacions d'aplicació fàcil sense que en cap cas s'hagi de fer una modificació legislativa.

La primera proposta a fer per mitigar el problema objecte d'estudi és acollir-se a l'opció que permet l'article 7 del RIRPF⁵⁵ que permet tributar en IRPF pels ingressos i les despeses que s'obtenen seguint el criteri de caixa enlloc del criteri de meritació. És a dir, no s'haurà de tributar quan es fa o es rep el servei o el lliurament del bé de què es tracti, que acostuma a coincidir amb el moment d'emissió o recepció de la factura, sinó que es tributarà quan es cobri o es pagui el servei o el bé en qüestió.

L'article 7 demana com a requisits per aplicar aquest sistema que el professional tributi en estimació directa, normal o simplificada i que, un cop acollit a aquest sistema de tributació, s'hi mantingui durant un període de tres anys. A més, l'article esmentat, en el seu apartat 3r, permet que en els casos que hi hagi rendiments derivats de la cessió de l'explotació dels drets d'autor on s'abonin bestretes a compte d'aquests drets, hi hagi l'opció d'imputar la bestreta a compte dels drets esmentats a mesura que es vagin reportant.

La segona proposta en relació amb el problema objecte d'estudi és de caire pràctic, i consisteix en la realització i el lliurament d'un pressupost econòmic pel servei o encàrrec que es fa. L'ús d'aquesta eina permet planificar el sistema de pagaments i cobraments tant per encàrrecs que es poguessin perllongar en el temps com per serveis de curta durada.

Per exemple, en el cas d'un ballarí, d'un coreògraf o d'un músic que ha de fer una sèrie d'actuacions per a un mateix client, sigui aquest públic o privat, la realització d'un pressupost permet poder fer previsió dels costos que el professional en qüestió haurà d'afrontar (transport d'instruments, vestuari, etc.), alhora que pot establir un calendari d'emissió de factures i del seu cobrament per tal de poder quadrar el pagament de les despeses. El mateix es pot aplicar en el cas de projectes de més llarga durada com poden ser alguns projectes d'artistes visuals o escenògrafs.

Fer el pressupost permet evitar l'avançament de despeses, atès que es pot establir el calendari d'emissió de factures i del seu cobrament d'acord amb el compliment d'uns objectius dins de la realització del projecte.

55. Article 7 del Reial decret 439/2007, de 30 de març, pel qual s'aprova el Reglament de l'impost sobre la renda de les persones físiques: *Imputació temporal de rendiments*

"1. Els contribuents que duuguin a terme activitats econòmiques han d'aplicar a les rendes derivades d'aquestes activitats, exclusivament, els criteris d'imputació temporal que preveu el text refós de la Llei de l'impost sobre societats i les seves normes de desplegament, sense perjudici del que preveu l'apartat següent. Així mateix, és aplicable el que preveuen els apartats 3 i 4 de l'article 14 de la Llei de l'impost en relació amb les rendes pendents d'imputar en els casos que estableixen els mateixos apartats.

2. 1r Els contribuents que duuguin a terme activitats econòmiques i que hagin de complir les seves obligacions comptables i registrals d'acord amb el que preveuen els apartats 3, 4, 5 i 6 de l'article 68 d'aquest Reglament poden optar pel criteri de cobraments i pagaments per imputar temporalment els ingressos i les despeses de totes les seves activitats econòmiques."

5. Possibilitat de fraccionar la declaració d'ingressos generats en diversos exercicis.

Un altre problema propi del sector de la creació prové del fet que un ingrés es pot generar en un període superior a un any i, en canvi, el total de l'ingrés s'ha de tributar en un sol exercici. És cert que aquesta problemàtica és específica de determinades disciplines artístiques pel tipus de feina que desenvolupen (arts visuals, escenografia, escriptors), però és un problema de gran transcendència.

En aquest cas, no hi ha cap article ni en la LIRPF ni en el RIRPF que estableixi el que podríem anomenar una periodificació dels ingressos per tal d'adequar-ne el període de generació a l'exercici de tributació, encara que l'article 32⁵⁶ de la LIRPF disposa la possibilitat de reduir en un 40% els rendiments obtinguts en un període superior a dos anys o els que es considerin notòriament irregulars. Així mateix, des de l'1 de gener de 2013, la LIRPF també preveu una reducció del 20% amb el límit de 100.000 euros per inici d'activitat econòmica.

En aquesta línia, com a complement d'aquest article 32, el RIRPF en el seu article 25⁵⁷ diu que són considerats notòriament irregulars els premis artístics literaris o científics. Cal advertir que la reducció només és aplicable als premis i que mai no es pot aplicar la reducció a les quantitats obtingudes per un concurs o per una subvenció, ja que la norma no ho preveu.

Malgrat tot el que s'ha comentat, no hi ha cap article que prevegi la periodificació de l'ingrés per a l'obtenció del qual s'ha hagut de treballar, investigar i produir durant més d'un exercici. D'aquesta manera, l'ingrés generat en diversos exercicis acaba tributant en un sol exercici, amb l'encariment de l'impost a pagar, atès que recordem que l'IRPF és un impost progressiu, o dit d'una manera gràfica, segueix la màxima que "qui més guanya més paga".

Per tal d'evitar aquesta situació es proposa, en primer lloc, repetir la recomanació de mantenir la pràctica de presentar un pressupost per tal d'obtenir ingressos que siguin efectivament cobrats al llarg de tota la durada del projecte o encàrrec. D'aquesta manera, en cadascun dels exercicis es tributa per l'ingrés efectivament obtingut i no s'ha de pagar tot l'impost en un únic exercici amb l'encariment consegüent.

56. "Article 32 Reduccions

1. Els rendiments nets amb un període de generació superior a dos anys, així com els que per reglament es qualifiquin d'obtinguts de manera notòriament irregular en el temps, es redueixen en un 40 per cent.

El còmput del període de generació, en cas que aquests rendiments es cobrin de forma fraccionada, ha de tenir en compte el nombre d'anys de fraccionament, en els termes que per reglament s'estableixin.

No és aplicable aquesta reducció als rendiments que, tot i que individualment puguin derivar d'actuacions desenvolupades al llarg d'un període que compleix els requisits abans indicats, procedeixin de l'exercici d'una activitat econòmica que de manera regular o habitual obtingui aquest tipus de rendiments.

[...]

3. Els contribuents que iniciïn l'exercici d'una activitat econòmica i en determinin el rendiment net d'acord amb el mètode d'estimació directa poden reduir en un 20 per cent el rendiment net positiu declarat d'acord amb el mètode esmentat, minorat si s'escau per les reduccions previstes en els apartats 1 i 2 anteriors, en el primer període impositiu en què aquest sigui positiu i en el període impositiu següent.

Als efectes del que disposa el paràgraf anterior s'entén que s'inicia una activitat econòmica quan no s'ha exercit cap activitat econòmica l'any anterior a la seva data d'inici, sense tenir en consideració les activitats en l'exercici de les quals s'hagi cessat sense haver arribat a obtenir rendiments nets positius des del seu inici.

Quan amb posterioritat a l'inici de l'activitat a què es refereix el paràgraf primer anterior s'iniciï una nova activitat sense haver cessat en l'exercici de la primera, la reducció prevista en aquest apartat s'ha d'aplicar sobre els rendiments nets obtinguts en el primer període impositiu en què aquests siguin positius i en el període impositiu següent, a comptar de l'inici de la primera activitat.

La quantia dels rendiments nets a què es refereix aquest apartat sobre la qual s'ha d'aplicar aquesta reducció no pot superar l'import de 100.000 euros anuals."

57 "Article 25. Rendiments d'activitats econòmiques obtinguts de forma notòriament irregular en el temps i rendiments percebuts de forma fraccionada

1. A l'efecte de l'aplicació de la reducció prevista en l'article 32.1 de la Llei de l'impost, es consideren rendiments d'activitats econòmiques obtinguts de forma notòriament irregular en el temps, exclusivament, els següents, quan s'imputin en únic període impositiu:

[...]

c) Premis literaris, artístics o científics que no gaudeixin d'exempció en aquest impost. No es consideren premis, a aquests efectes, les contraprestacions econòmiques derivades de la cessió de drets de propietat intel·lectual o industrial o que les substitueixin."

Una altra proposta seria la modificació de l'article 32 de la LIRPF, o afegir un article 32 bis, de tal manera que la llei recollís la periodificació dels ingressos. És a dir, la modificació hauria de preveure la possibilitat de fraccionar la declaració de l'ingrés en aquells casos en què l'ingrés no pogués reduir-se, però que derivés d'actuacions o intervencions desenvolupades al llarg de més d'un període impositiu. Si fos factible la reducció del 40%, no escauria la periodificació.

El fraccionament consistiria a declarar l'ingrés en el mateix nombre d'exercicis impositius en què aquest ingrés s'hagi produït. Si un ingrés s'ha generat en tres exercicis, es declararia en tres exercicis, a raó del 33% en cada declaració.

6. Possibilitat de deduir totes les despeses de producció en el moment d'incórrer-hi.

Possibilitat de deduir les inversions en determinats instruments o béns necessaris per a l'exercici de l'activitat artística (instruments musicals, aparells de circ, béns dels tècnics de l'espectacle...).

Les despeses deduïbles per raó de l'execució d'una activitat professional comporten una triple problemàtica a tenir en compte:

La primera fa referència a la possibilitat de deduir determinades despeses com puguin ser les derivades de la utilització d'un vehicle, els desplaçaments o dietes, el consum de subministraments en els casos en què l'habitatge i l'estudi s'ubiquen en el mateix lloc i, també, altres despeses com viatges professionals, despeses de formació o reciclatge.

Aquestes despeses són totalment deduïbles dels ingressos sempre que s'acrediti que tenen una relació directa amb l'activitat. Es tracta d'una qüestió de rigor i d'ordre en la conservació de totes les proves que acrediten la relació de la despesa amb l'exercici de l'activitat professional per poder procedir a la imputació de la despesa. Per exemple, si es fa un viatge a l'estranger per aconseguir la contractació d'una actuació, cal conservar totes les factures relacionades amb el viatge, bitllets de transport, factura d'hotel, despeses de manutenció, etc., però també cal conservar els comprovants que demostrin que aquest viatge s'ha fet per un motiu de feina, com podria ser el contracte que s'ha signat o els missatges electrònics enviats i rebuts concretant-ne les dates, les targetes de visita dels interlocutors amb qui s'ha contactat...

La segona problemàtica té a veure amb la desgravació dels imports que s'abonen en l'adquisició de béns de llarga durada que romandran en el si de l'activitat econòmica més enllà d'un exercici econòmic i passaran a formar part de les seves inversions permanents. En aquest cas aquest tipus de béns té la consideració d'immobilitzat enlloc de despesa i, per aquest motiu, no són deduïbles de cop, sinó que en cada exercici es dedueix un percentatge del cost d'adquisició del bé en qüestió.

En relació amb els béns de l'immobilitzat, la legislació preveu alguns sistemes que permeten optar per amortitzar-los lliurement, fet que suposaria donar-los el mateix tractament que a qualsevol despesa, o accelerar els períodes d'amortització d'algun tipus de béns immobilitzats. Concretament el Text refós de la Llei de l'impost sobre Societats (TRLIS) en el seu article 110 preveu un sistema de lliure amortització per a béns de valor escàs,⁵⁸ i en el seu article 111 també

58. "Article 110 Llibertat d'amortització per a inversions d'escàs valor
Els elements de l'immobilitzat material nous posats a la disposició del subjecte passiu en el període impositiu en el qual es compleixin les condicions de l'article 108 d'aquesta Llei, el valor unitari dels quals no excedeixi de 601,01 euros, podran amortitzar-se lliurement, fins al límit de 12.020,24 euros referit al període impositiu."

preveu un sistema d'acceleració de l'amortització per a béns d'immobilitzat nous.⁵⁹ Amb l'aplicació d'aquests dos articles previstos per la Llei, la diferència entre despesa i béns d'immobilitzat queda mitigada, en certa mesura.

La tercera problemàtica es refereix a determinades situacions derivades de l'anomenat procés d'activació de les despeses que implica que les despeses de producció d'una obra artística no són deduïbles fins a la seva venda. El tractament d'aquestes despeses com un actiu pot modificar el resultat d'un exercici comptable i pot succeir que en un exercici en què l'artista preveu tenir pèrdues, l'activació de la despesa feta pugui comportar que l'artista acabi declarant beneficis amb l'obligació consegüent de pagar IRPF.

Aquesta situació, pròpia de les arts visuals, se soluciona amb l'admissió d'aquestes despeses com a despeses deduïbles, ara bé, aquesta no és una proposta fàcil de concretar perquè les despeses de producció no poden tenir el mateix tractament en funció del tipus d'obra. Per exemple, en el cas d'una obra efímera és plenament defensable el fet que les despeses no siguin objecte d'activació, perquè la vida de l'obra ja és per si mateixa curta. D'altra banda, si pensem en una obra permanent, les despeses de producció queden, en gran part, vinculades a l'obra i, per tant, en formen part integrant, cosa que implica que tingui certa lògica l'activació de les despeses de producció mentre no se'n faci la venda.

Finalment, en atenció a una demanda històrica dels músics carregada de lògica, es proposa que els músics puguin deduir com a despesa en els rendiments de treball les inversions en instruments musicals. Aquesta reivindicació és extensible a altres col·lectius com el del circ pel que fa als aparells que utilitzen en el seu treball, als actors i actrius per a determinades despeses que assumeixen directament i els tècnics de l'espectacle per als béns que aporten per desenvolupar la seva activitat. Per tal de dur a bon port aquesta proposta, es requereix la modificació de l'article 19.2 de la LIRPF,⁶⁰ de manera que afegeixi una nova lletra a l'apartat esmentat que permeti la deducció de les despeses de tots els béns indispensables per a l'exercici de l'activitat artística i de professions connexes.

Finalment, i com una qüestió general que afecta molts artistes, creadors i professionals d'oficis connexos amb el món de la cultura, convindria fer una gestió davant l'Agència Tributària per tal de poder explicar la situació real de l'artista, del creador i del professional del món de la cultura pel que fa a l'especificitat de les seves despeses, amb l'objectiu que els inspectors d'hisenda siguin conscients d'aquestes particularitats, i acceptin la desgravació de totes les despeses, per estranyes que puguin semblar, sempre que lògicament estiguin ben documentades i que la seva necessitat per fer l'activitat artística estigui justificada.

59. "Article 111 Amortització dels elements nous de l'immobilitzat material i de les inversions immobiliàries i de l'immobilitzat intangible
1. Els elements nous de l'immobilitzat material i de les inversions immobiliàries, així com els elements de l'immobilitzat intangible, posats a la disposició del subjecte passiu en el període impositiu en el qual es compleixin les condicions de l'article 108 d'aquesta Llei, podran amortitzar-se en funció del coeficient que resulti de multiplicar per 2 el coeficient d'amortització lineal màxim previst en les taules d'amortització oficialment aprovades."

60. "Article 19 Rendiment net del treball
1. El rendiment net del treball és el resultat de disminuir el rendiment íntegre en l'import de les despeses deduïbles.
2. Tenen la consideració de despeses deduïbles exclusivament les següents:
a) Les cotitzacions a la Seguretat Social o a mutualitats generals obligatòries de funcionaris."
b) Les detraccions per drets passius.
c) Les cotitzacions als col·legis d'orfes o entitats similars.
d) Les quotes satisfetes a sindicats i col·legis professionals, quan la col·legiació tingui caràcter obligatori, en la part que correspongui als fins essencials d'aquestes institucions, i amb el límit que s'estableixi per reglament.
e) Les despeses de defensa jurídica derivades directament de litigis suscitats en la relació del contribuïent amb la persona de la qual percep els rendiments, amb el límit de 300 euros anuals."

7. Redefinició dels professionals del sector (artistes, creadors i professions connexes) als epígrafs de l'IAE.

Atesa la imprecisió i la poca sistemàtica amb què es regulen les diferents activitats englobades dins el sector de la cultura, s'ha d'avançar en una millor classificació de les diferents professions relacionades amb la cultura en el seu conjunt que inclogui les que avui no estan recollides per la normativa fiscal.

Des d'aquest punt de vista s'haurien d'endegar dues tasques. Per una banda, ubicar tots els professionals del món de la cultura en una sola secció, ja sigui la segona o la tercera, i en una sola agrupació. Actualment les arts escèniques són a la secció tercera i les professions anomenades liberals artístiques o literàries se situen a la segona amb una nomenclatura del tot deficient. Per una altra banda, s'ha de completar i establir-hi epígrafs específics per als artistes visuals (ampliant el contingut més enllà dels oficis de pintor, escultor, ceramista artesà o gravador, que són els que actualment acull), fotògrafs, il·lustradors, escriptors, guionistes, crítics d'art, gestors culturals, escenògrafs, regidors i tècnics de l'espectacle.

8. Modificacions en la legislació sobre el mecenatge per afavorir la inversió privada en béns culturals.

Atesa la regulació actual en matèria de mecenatge que s'ha demostrat clarament insuficient per atraure la inversió privada en art i cultura es proposa una millora dels incentius fiscals en la Llei del mecenatge que passaria per una modificació de la Llei 49/2002, de 23 de desembre, de règim fiscal de les entitats sense finalitats lucratives i dels incentius fiscals al mecenatge.

Concretament, les millores a introduir passarien per ser en essència les següents:

- Un increment de les deduccions del 25% en el cas de l'IRPF i del 35% en el cas de l'IS, fins arribar al 60% i al 70%, respectivament.
- Ampliació dels possibles beneficiaris de les aportacions, que no quedin limitats a fundacions i associacions declarades d'utilitat pública i que es puguin ampliar a empreses i autònoms.
- Incloure la modalitat de microdonacions amb un 100% de deducció per al donant (*crowdfunding* o micromecenatge).

Des de la perspectiva autonòmica, per evitar el gravamen de qualsevol tipus de donació a persones físiques, fetes amb l'esperit d'actuacions de mecenatge, es proposa la modificació de la Llei 19/2010, del 7 de juny, de regulació de l'impost de successions i donacions, per recollir el supòsit d'exoneració de tributació en el cas de les donacions (microdonacions o no) rebudes pel beneficiari de la donació, persona física artista o creador, en forma de donatius per dur a terme el seu espectacle o obra.

Des de la perspectiva del donant, tenint en compte la capacitat del poder legislatiu català per establir deduccions d'IRPF, també es proposa l'establiment d'una deducció per a aquelles donacions fetes a favor de tercers, persones físiques o jurídiques, que tinguin com a objectiu fer un projecte cultural. Per tal d'aconseguir l'efecte incentiu desitjat, es proposa una deducció del 100% de la quota autonòmica en el cas de microdonacions i del 70% en el cas d'altres tipus d'aportacions.

B.

Propostes en l'àmbit laboral

Abans d'entrar a les propostes concretes a la problemàtica exposada en el camp laboral, és necessari fer dues reflexions prèvies que ajudaran a ubicar millor el context jurídic laboral del sector.

En primer lloc, s'ha de valorar com les noves tecnologies han afectat l'àmbit creatiu i artístic, amb conseqüències directes dins de l'esfera jurídica laboral: l'augment de l'autoedició i l'auto-producció en moltes activitats artístiques fa que canviï la qualificació d'una activitat que abans era per compte aliè i que ara passa a ser per compte propi.

No es pot perdre de vista que la frontera legal entre una situació de treballador contractat per compte aliè i un autònom no és una qüestió perfectament definida i perfilada en la praxi, es tracta d'una matèria molt casuística i difícil de prefixar i fins i tot dins d'una mateixa activitat artística es poden donar prestacions de serveis similars, però que una sigui qualificada com a laboral o per compte aliè i una altra com a mercantil o per compte propi.

És evident que la implantació massiva de les noves tecnologies ha derivat en l'augment de l'activitat per compte propi en detriment de l'activitat per compte aliè. A més, aquest gir fa que cada vegada sovintegi més la possibilitat que un artista pugui estar enquadrat a la vegada en dos règims de seguretat social diferents. Per exemple, un músic pot ser un autònom de manera habitual, però l'empresari que el contracti per a un espectacle o un concert continua estant obligat a donar-lo d'alta com a treballador dins del règim general de la Seguretat Social.

En definitiva, actualment, la situació real de les diferents manifestacions artístiques tendeix cap a una situació laboral on prima la disminució de la dependència o "alienitat" alhora que augmenta l'assumpció dels beneficis i riscos en les activitats per part dels mateixos artistes.

En segon lloc, gran part de les millores que pot obtenir el sector artístic passen per una bona organització general de tots els sectors afectats per tal d'assolir un sistema de representativitat com a treballadors. La realitat actual de crisi general que afecta tots els àmbits de la nostra societat i, molt especialment, el sector de la cultura, fa que sigui més urgent que mai la proliferació i l'enfortiment de la representativitat artística des del punt de vista sindical que doni suport a processos de negociació per aconseguir convenis col·lectius que ajudin a regular i protegir els drets dels artistes. Això tindria alhora un efecte positiu en el nivell artístic de les propostes culturals.

Amb aquest posicionament s'està defensant la lògica, evident i indispensable, de les bones condicions laborals per als artistes, creadors i professionals d'oficis connexos amb el món de la cultura alhora que es planteja una eina vàlida per a la part empresarial per defensar les seves necessitats. Tot plegat ajudaria a mantenir el nivell dels espectacles i de la cultura en general dins d'uns paràmetres d'acceptació satisfactòria per a totes les parts implicades.

A continuació es detallen les propostes per afrontar els problemes en l'àmbit laboral detectats en la fase de la diagnosi, que són les següents:

9. Disminució del tipus fix de retenció per IRPF en les relacions laborals especials d'artistes del 15% al 7%. Supressió del tipus fix del 2% de retenció per als contractes laborals de durada determinada.

Atès que pot resultar complicada l'aplicació del tipus de retenció general per als artistes perquè no és gens fàcil fer una previsió d'ingressos anuals i calcular el tipus aplicable, es proposa un tipus fix del 7%, més baix del general, que no disminueixi tant les retribucions líquides dels artistes contractats sota el Reial decret 1435/1985.

Com s'ha comentat anteriorment, a diferència de les relacions de treball generals que, si no tenen una causa taxada legalment que ho justifiqui, són de durada indefinida en el temps, la major part dels contractes laborals generals que es fan en el sector són de durada determinada. Aquest fet suposa un perjudici evident per al treballador pel que fa a les retencions per l'IRPF que s'apliquen a les seves retribucions.

Tal com estableix el Reial decret 439/2007, de 30 de març, que aprova el Reglament de l'impost sobre la renda per a les persones físiques, en els casos en què el contracte de treball sigui de durada determinada, no s'aplica el criteri general de càlcul del tipus de retenció a partir de la globalitat dels ingressos anuals i la situació personal del treballador, sinó que s'aplica un tipus fix d'un 2% en tots els casos.

Si bé és possible que es pugui al·legar que les retencions a compte poden resultar beneficioses per als treballadors que tenen una activitat mínimament continuada durant l'any perquè suposen un pagament a compte de la seva declaració de renda, és ben cert que són majoria els casos en què, si s'acumulen tots els ingressos rebuts al llarg de l'any, no caldria practicar cap retenció aplicant el criteri general regulat del Reial decret 439/2007. Quan això succeeix, els artistes han de presentar la seva declaració de renda per tal que l'Agència Tributària els torni les quantitats retingudes de més. Entenem que, ateses les peculiaritats del sector (contractes de durada temporal per la pròpia estructura del sistema), no pot rebre l'aplicació d'aquest tipus fix de retenció.

10. Necessitat que el sector tingui un sistema de representativitat com a treballadors, mitjançant la constitució de delegats sindicals o unitaris a través de la negociació col·lectiva.

En el sector cultural i artístic és bastant habitual la utilització de contractes de treball que no tenen els requisits legals mínims. S'abusa de la contractació a temps parcial sense concretar el temps o la jornada de treball, fet que comporta uns salaris molt baixos i, com a conseqüència, unes bases de cotització mínimes que no ajuden gens a formar una pensió resultant digna. A més, en molts casos no es determinen aspectes propis de la contractació com serien els desplaçaments, els assajos, els actes de promoció, etc. Si bé hi ha una normativa que intenta adequar les especificitats del sector a la normativa laboral (Reial decret 1435/1985, que regula la relació laboral especial dels artistes en espectacles públics) amb criteris prou encertats, cal que després hi hagi una negociació col·lectiva que desenvolupi aquesta regulació.

Efectivament, de la mateixa manera que tots els sectors econòmics negocien els seus convenis col·lectius dins del marc de la legislació general establerta per l'Estatut dels treballadors, cal que el sector artístic pugui negociar els seus convenis segons les seves necessitats específiques i adequar-les a la realitat de cada activitat artística.

Actualment, el sistema de representativitat sindical que regula la Llei orgànica de llibertat sindical (LOLS) fixa uns requisits que s'allunyen molt de la realitat contractual dels artistes ja que l'activitat sindical es genera a través dels representants dels treballadors que són escollits dins de les empreses on treballen durant anys de manera fixa i continuada, situació inusitada dintre del sector artístic, i per tant, és complicat crear uns òrgans de representació legal si no hi ha un manteniment en el temps de treballadors escollits i de treballadors que estiguin representats.

Una reforma de la LOLS comportaria molt de temps i un resultat del tot incert, i una reforma del procediment electoral comportaria la reforma de l'Estatut dels treballadors i un posterior desenvolupament reglamentari, per aquest motiu és més adient plantejar la constitució de delegats sindicals o unitaris a través de la negociació col·lectiva.⁶¹ Aquesta solució consistiria a fer que els sindicats d'artistes, creadors i professionals de la cultura tinguessin reconegut el dret per nomenar representants als efectes, en principi, de negociar un conveni col·lectiu, que disposessin de les mateixes garanties i competències que la LOLS concedeix als delegats sindicals. Amb aquesta fita, s'assoliria el respecte al dret a la llibertat sindical dels artistes, creadors i professionals del món de la cultura i el reconeixement de la representativitat sindical als sindicats professionals.

Per dur a terme aquesta fórmula, caldria comptar amb el suport dels sindicats majoritaris i la voluntat del sector empresarial d'iniciar unes negociacions encaminades a la signatura d'un acord o conveni que regulés aquells aspectes de les relacions laborals que en el Reial decret 1435/1985 no estan incloses o que, si estan regulades, cal perfilar-ne més acuradament el contingut tenint en compte les especialitats de cada activitat cultural i els canvis provocats pels nous costums i les noves realitats.

Ateses les especificitats de cada sector i les necessitats dels artistes, creadors i professionals d'oficis connexos, s'entén que les unitats de negociació s'haurien d'instaurar de forma que tots els sectors tinguessin la seva quota de representació per tal d'evitar la desatenció a determinats problemes que poden afectar, no el comú dels artistes, sinó col·lectius més específics.

11. Elaboració d'un cens de professionals adscrits als sectors culturals.

El 2 de maig de 2012, al si de la Comissió de Cultura i Llengua del Parlament de Catalunya, es va aprovar, per unanimitat, una proposta de resolució sobre l'elaboració d'un cens de professionals adscrits als sectors de SINDICART. La intenció d'aquesta proposta de resolució fou poder disposar d'una llista de treballadors dels sectors de l'espectacle, l'audiovisual i les arts escèniques per a l'any següent, el 2013. Tot i aquest acord, a data d'avui no hi ha constància de l'inici d'aquest projecte de cens.

És per aquest motiu que es proposa reprendre aquesta resolució, impulsar-la i ampliar-la fent un cens dels professionals adscrits als diferents sectors culturals (música, arts escèniques, visuals i literàries) amb l'objectiu de:

- Conèixer la veritable població dels artistes, creadors i professionals dels oficis connexos amb el món de la cultura a Catalunya, així com la seva realitat socioeconòmica.
- Poder definir les diferents professions al voltant del món de la cultura.

61. Proposta feta ja al mes de desembre de 2008 per part del catedràtic de dret del treball i la seguretat social de la Universitat Complutense de Madrid, Fernando Valdés Dal-Ré en un informe que li va encarregar la Direcció General de Treball del Ministeri de Treball i Immigració

- Afavorir la representació de la comunitat artística, així com la negociació dels seus interessos.
- Defensar millor la condició laboral, fiscal i contractual dels artistes, creadors i professionals del món de la cultura.
- Concretar l'impacte de les propostes o polítiques culturals que es puguin implementar en la comunitat artística.

Cal remarcar que fer un cens de professionals adscrits als sectors culturals és una proposta prioritària per a l'impuls de la defensa dels interessos dels artistes, creadors i professionals dels oficis connexos amb el món de la cultura.

12. Creació d'un sistema específic de protecció per al sector respecte a les intermitències en les afiliacions (curta vida laboral) i l'escassetat dels seus ingressos.

Especialment greu és el problema ocasionat per les intermitències en les afiliacions dels artistes, creadors i professionals del món de la cultura i l'escassetat dels seus ingressos, que els obliga a ampliar les seves activitats cap a altres professions totalment alienes al seu àmbit. La manera com l'Estat cobreix les mancances de feina en els sectors "generals" és mitjançant les prestacions d'atur que, situades dins del sector artístic, són del tot impossibles d'assolir per part dels treballadors atesos els períodes curts de temps cotitzats i les baixes bases de cotització amb què es calcularien les seves prestacions.

Una solució passaria per crear un sistema específic de protecció per al sector similar al sistema francès⁶² que consisteix a cobrir els períodes d'inactivitat amb prestacions d'atur a partir d'un nombre de dies d'afiliació durant l'any amb unes hores mínimes de feina. És a dir, no cal arribar a uns períodes llargs d'activitat per assolir unes prestacions d'atur, sinó que, si tens la condició d'artista i es reconeix la situació d'intermitència a partir de l'acreditació d'un treball durant uns dies mínims durant l'any, l'entitat estatal gestora corresponent cobreix els períodes de temps sense feina.

Les prestacions abonades es calculen a partir de les hores treballades i els salaris rebuts per part del beneficiari durant els períodes d'activitat. A més, dins del sistema francès hi ha altres prestacions complementàries a la ja exposada:

- Prestació transitòria o de readmissió: als treballadors que no arriben al reconeixement de situació d'intermitència (amb el mínim de dies i hores treballats per beneficiar-se de la prestació assenyalada), se'ls concedeix una prestació mínima durant tres mesos.
- Prestació per fi de drets: qui ni tan sols arribi a la prestació transitòria anterior, pot rebre una prestació diària durant un temps que es calcula a partir del període reconegut com a "treballador intermitent de l'espectacle".
- Fons de professionalització i solidaritat: es tracta d'ajudes per tal de facilitar el retorn dels artistes al sistema d'intermitència.

Dins de l'àmbit d'aquesta proposta referent a la instauració d'un sistema de protecció adequat a les especificitats del sector, hauríem d'incloure la proposta 12, que fa referència a la

62. Països com Luxemburg, han introduït sistemes similars al francès dins del seu sistema legislatiu per al sector artístic.

necessitat d'actualitzar el sistema de cotització a la Seguretat Social de les relacions laborals especials d'artistes.

13. Especial atenció als col·lectius específics dels professionals del circ i de la dansa per la curta durada de la seva activitat professional i l'alt risc de lesions.

En aquest punt s'introdueix la problemàtica específica que afecta alguns col·lectius específics (circ, dansa), relacionada amb la curta durada de la seva activitat professional i l'alt risc de lesions que comporta dur a terme una activitat tan exigent físicament. En aquest cas l'acció per solucionar el problema és doble. Per una banda, cal complementar el temps específic d'afiliació a la Seguretat Social per tal que, un cop acabi la vida professional activa d'un artista (a una edat encara llunyana de l'exigible per optar a una jubilació), obtingui un període extra de cotització que ajudi a "allargar" la seva vida artística activa.

Per altra banda, s'ha d'incloure dins de la relació de malalties professionals les pròpies de les activitats del sector que puguin tenir una afectació directa en els artistes, creadors i professionals d'oficis connexos amb el món de la cultura (circ, dansa, músics, tècnics de l'espectacle...), per tal que, en cas de tenir un reconeixement d'incapacitat permanent, es pugui acreditar que la procedència d'aquesta situació incapacitant prové de causes professionals ja que, en aquests casos, la Seguretat Social concedeix molt més fàcilment el reconeixement a una situació d'incapacitat permanent.

14. Adaptació del sistema RETA per als artistes, creadors i professionals d'oficis connexos al món de la cultura en situació d'alta dins del règim especial de treballadors autònoms, atenent a les peculiaritats del sector.

Novament l'origen del problema prové de les peculiaritats del sector artístic que afecten directament el professional de la cultura en el moment de donar-se d'alta a la Seguretat Social com a treballador per compte propi o autònom, especialment les irregularitats en els ingressos i la seva escassetat.

La jurisprudència ha aclarit que la tramitació de l'alta com a autònom⁶³ davant la Seguretat Social és obligatòria a partir del moment en què els ingressos superen el salari mínim interprofessional, ja que s'entén que, a partir d'aquell moment, la feina adquireix el caràcter d'habitual. Per tant, mentre no se superi aquest mínim d'ingressos anuals⁶⁴ no hi ha obligació legal de donar-se d'alta.

Tot i que aquesta interpretació jurisprudencial té la seva part positiva, ja que pot suposar una ajuda per als artistes que inicien una activitat per compte propi i, sobretot, durant els primers anys en què és probable que els sigui més complicat obrir-se camí, no resulta gens beneficiós el fet de no cotitzar a la Seguretat Social molt de temps, ja que això dificultarà l'accés al sistema de prestacions futures. Per tant, la proposta en aquest punt és defensar l'aplicació de determinades mesures que puguin suposar ajudes al sector sense posar en risc el futur econòmic dels artistes.

63. En aplicació del que diu la Llei general de la Seguretat Social, es defineix el treball per compte propi com el que es du a terme de manera habitual, personal i directa.

64. L'any 2013 el salari mínim interprofessional va estar fixat en 9.034,20 euros.

La primera està relacionada amb la possibilitat de cotitzar a temps parcial dins del RETA. Aquesta possibilitat que és perfectament factible dintre del règim general de la Seguretat Social, s'hauria de poder aplicar també al sistema del RETA en els casos en què hi hagi una activitat paral·lela per compte aliè, entenent que aquesta proposta atén els casos en què els artistes busquen una feina que comporta la seva afiliació dins del règim general de la Seguretat Social deixant de banda, aleshores, l'obligació de tramitar l'alta dins del RETA.

En segon lloc es proposa l'aprovació d'un sistema de bonificacions de manera que els autònoms que tinguessin uns ingressos per sota d'un barem determinat durant un any poguessin sol·licitar la devolució d'una part de les seves cotitzacions en unes determinades condicions, per exemple, sempre que no haguessin tramitat cap sol·licitud de prestacions per incapacitat temporal, o bé que poguessin accedir a unes bonificacions durant els primers mesos de l'any següent.

Tot i que l'aplicació d'aquestes mesures sembli que tindran un efecte negatiu en la recaptació de la Seguretat Social, en realitat aquest efecte no seria tan significatiu, ja que ajudaria a fer que molts treballadors per compte propi que ara incompleixen aquesta obligació es donessin d'alta per poder tenir en un futur la possibilitat d'accedir a una prestació derivada de les seves aportacions.

Un altre problema ja esmentat que han d'afrontar els artistes autònoms prové de la rigidesa i la inflexibilitat de la Tresoreria General de la Seguretat Social a l'hora de recaptar les quotes dels afiliats a aquest règim. Tots els autònoms han de pagar al final de cada mes la quota escollida en cada cas sense possibilitat d'ajornar-la i, aquest fet, topa frontalment amb la realitat d'un sector que difícilment té uns ingressos mensuals regulars i constants.

En aquests moments, els autònoms que preveuen un període de temps sense ingressos, el que fan és donar-se de baixa del RETA per no haver de cotitzar cada final de mes. És per això que es reclama a la Seguretat Social que permeti la situació de manteniment d'alta durant un màxim de temps sense pagament de quota o pagant una quota mínimament simbòlica per justificar la situació "d'activitat sense ingressos", i deixant fer el pagament de les quotes acumulades dins d'un termini fixat legalment, per exemple, plantejar ajornaments cada certs períodes de temps sense que això impliqui generar un deute ateses les especialitats del sector.

L'aprovació d'una normativa com la que s'ha apuntat, evitaria les intermitències en les situacions d'alta dels autònoms, fet que ajudaria a la Seguretat Social a recaptar més quotes gràcies a l'aplicació d'un sistema de pagament menys rígid que l'actual.

Finalment, i en relació amb aquest aspecte, també seria aconsellable que la Seguretat Social facilités la gestió de les altes i baixes dels autònoms amb un sistema anàleg al que s'utilitza en el règim general.

15. Compatibilitat de la situació de jubilació amb la situació d'activitat artística.

En principi, la legislació actual permet la jubilació parcial per als treballadors enquadrats dins del règim general de la Seguretat Social que fan feines a temps parcial; els jubilats a temps complet poden fer treballs que comportin la seva alta a la Seguretat Social deixant de rebre les prestacions de jubilació durant el període en què compleixen el seu contracte de treball. El que no permet la legislació actual és la situació de jubilació (parcial o total) compaginada amb una situació d'alta en el RETA, ja que aquest règim de la Seguretat Social no permet el treball a

temps parcial (com s'ha comentat anteriorment, aquesta és una situació que es pot solucionar durant l'any 2014).

Cal recordar també el criteri jurisprudencial segons el qual no es considera obligatòria la tramitació d'alta en el RETA fins que els ingressos superen el salari mínim interprofessional. Això vol dir que es podria donar la compatibilitat entre jubilació i treball per compte propi sempre que no s'assoleixi el barem assenyalat.

Una altra solució passaria per aplicar un criteri proteccionista cap a la cultura a partir del qual la Seguretat Social permetés als creadors continuar amb la seva activitat creativa tot i estar en situació de pensionista atès l'interès general en la continuïtat de l'obra artística.

16. Evitar l'ús abusiu de la contractació mercantil en casos en què la contractació de l'artista o creador és clarament per compte aliè.

Aquesta qüestió que es produeix tant en l'actualitat, no només dins del sector de la cultura, no requereix solucions de tipus normatiu ja que la legislació aplicable és prou clara i definitiva en cada relació contractual.

Els empresaris contractants i organitzadors d'espectacles tenen ben clarament definides les seves obligacions, tant en l'àmbit general dins de l'Estatut dels treballadors com a la legislació pròpia de la Seguretat Social i en el Reial decret 1435/1985, regulador de les relacions laborals especials dels artistes en espectacles públics, de la mateixa manera que els artistes tenen ben regulats els seus drets dins dels mateixos textos normatius. Ara bé, és evident que la situació actual de crisi generalitzada afavoreix que es produeixin aquests fets pels quals les entitats contractants es treuen de sobre les seves obligacions i les deriven cap als treballadors, els quals les fan seves per evitar perdre una oportunitat de feina.

Per altra banda, la protecció que ofereixen tant la Inspecció de Treball com la mateixa jurisdicció social emparen suficientment els drets dels treballadors encara que amb força dèficits d'eficàcia temporal.

Per tot plegat, es proposa com a solució a aquesta qüestió la possibilitat que el sector artístic pugui arribar a configurar una representació legal pròpia a escala sindical que permeti una actuació més protectora amb els drets mínims dels artistes que siguin contractats per treballar per compte aliè en espectacles. El fet que es puguin arribar a signar acords legals entre les parts integrants del sector (treballadors de l'espectacle i empresaris) que passin a formar part del sistema normatiu aplicable i que es vetlli pels interessos de totes les parts, ajudaria a evitar aquestes pràctiques que perjudiquen l'assentament dels creadors dins del món de la cultura. Per finalitzar aquest punt, es remet al que s'ha comentat en la proposta 9 referent a la configuració d'una representació legal dels treballadors del sector artístic amb la legislació sindical actual.

17. Incorporar el personal tècnic i auxiliar a la normativa que regula el treball en espectacles públics.

Un altre aspecte a modificar té relació directa amb el Reial decret 1435/1985, que regula la relació laboral especial dels artistes en espectacles públics i, més concretament, en l'àmbit subjectiu d'aquesta normativa. Aquest Reial decret exclou el personal tècnic i auxiliar que "col·labori" (diu la norma) en la producció d'espectacles públics (art. 1.5 del Reial decret) de

les normes de cotització a la Seguretat Social, mentre que sí que inclou el mateix personal que estigui dedicat a la indústria del cinema. Es reclama, doncs, que l'aplicació de les normes de seguretat social que són específiques del sector i que intenten regular les especialitats pròpies de la contractació del sector siguin comunes a tots els àmbits artístics de manera unitària sense excloure personal en virtut que la seva àrea d'actuació pertanyi a un sector concret de la cultura.

18. Desenvolupament de la disposició addicional 15a de la Llei 40/2007, de 4 de desembre, de mesures en matèria de seguretat social.

Una altra solució plantejada és la necessitat que el legislador compleixi amb el que estableix la disposició addicional 15a de la Llei 40/2007, de 4 de desembre. Aquesta disposició dóna un termini d'un any per tal que s'actualitzi el règim de seguretat social aplicable a les relacions laborals especials dels artistes en espectacles públics, per tal de facilitar vides laborals amb els mínims espais possibles d'absència de cotitzacions tot adequant les normes als diferents sistemes de prestació de serveis.

19. Utilització del sistema RED per a les relacions laborals especials d'artistes.

S'hauria de possibilitar que el sistema RED, implementat per a tots els tràmits del règim general de la Seguretat Social, fos accessible per a la tramitació d'altres, baixes i variacions de dades de l'afiliació dels treballadors a la Seguretat Social ja que agilitza i simplifica molt tots els complexos moviments que s'han de fer.

C.

Propostes en l'àmbit contractual

Les 7 propostes plantejades en l'àmbit contractual i de l'aplicació de les obligacions de respectar els drets de propietat intel·lectual són les següents:

20. Establir sistemes eficaços per controlar l'equilibri de les prestacions en els contractes. Implicació de l'Administració.

Per aconseguir un equilibri just en les contraprestacions contractuals és necessària la conscienciació per part dels sectors empresarials o agents de la indústria cultural que contracten artistes i creadors de la necessitat d'aplicar la Llei de propietat intel·lectual (LPI) i els convenis, models de contractes consensuats o codis de bones pràctiques. També és important que artistes i creadors siguin conscients de quins són els seus drets i les seves obligacions i puguin exigir amb tota tranquil·litat i convenciment l'aplicació de la legalitat vigent i/o dels codis o models de contractes consensuats en els diferents sectors.

A més de la conscienciació de les parts directament implicades és convenient que l'Administració sigui sensible a aquests temes i s'erigeixi com a garant de l'aplicació d'unes bones pràctiques contractuals. Si fos necessari s'haurien d'establir els mecanismes de control que obliguessin

els operadors culturals, públics o privats, a complir amb les seves obligacions contractuals, per exemple, es podria establir com a criteri per concedir una subvenció a una empresa cultural el compliment dels codis de bones pràctiques del sector en qüestió.

Més important encara és que l'Administració fiscalitzi els seus propis ens per tal d'aconseguir que es protegeixin els drets dels artistes i creadors, i que faci una formació específica als seus equips de treball amb l'objectiu que siguin molt curosos amb els contractes i amb les bases de concursos públics que impliquen artistes i creadors. En aquest sentit s'ha de tendir a eliminar la pràctica de cessió forçosa de drets en els contractes o en les bases dels concursos.

21. Formalització per escrit dels contractes que regulin les relacions professionals dels autors i creadors.

En determinats sectors de la cultura encara no es formalitzen els pactes per escrit, amb la consegüent dificultat per a les parts, sobretot per a la part més dèbil, de poder exigir el seu compliment contractual. És per això que totes les relacions professionals s'han de pactar per escrit, tal com preveu l'article 45 de la LPI per a la cessió de drets.

El contracte és el millor instrument que tenen l'artista, el creador i el professional dels oficis connexos amb el món de la cultura per defensar el seus drets i per això és tan important regular per escrit allò que s'ha pactat verbalment. El contracte existeix des que hi ha un acord de voluntats, per tant, un pacte verbal és un contracte, però si hi ha acord de voluntats i, per tant, hi ha contracte, el més raonable és formalitzar aquestes voluntats per escrit i així deixar constància dels termes acordats.

Tal i com es diu a la *Guia de contractació de l'artista visual*, publicada per l'AAVC, si la finalitat del contracte és establir les regles per les quals s'han de regir les parts, la forma escrita servirà per concretar, amb absoluta claredat i precisió, els acords adoptats, per poder-ne exigir el seu compliment i tenir —en cas d'incompliment— un excel·lent mitjà com a prova a fi d'acreditar-los.

Així doncs, el contracte dóna seguretat a les parts, i evita o dificulta que hi hagi dubtes sobre què és el que es va pactar, mentre que si el pacte és únicament verbal el problema serà provar allò que es va acordar.

Finalment, si les parts no signen cap contracte i l'únic document que emet l'autor és la factura, s'aconsella que, aquesta, com a mínim, contingui tan detallades com sigui possible les condicions de la cessió de drets.

22. Establir protocols per a l'entorn digital.

És clar que els formats digitals de les obres artístiques (sobretot en el sector literari, musical i audiovisual) són essencials i, malgrat que s'entén que el dret de comunicació pública és el que permet que les obres siguin exposades per Internet (sigui en el format que sigui) es plantegen problemes concrets que haurien de ser tractats degudament per evitar abusos que avui ja s'estan produint.

De fet, en aquests moments, hi ha un avantprojecte de llei estatal de modificació de la LPI que pretén, en aplicació de la normativa de la Unió Europea, adaptar el sistema de protecció dels

drets de propietat intel·lectual a les noves situacions creades pel desenvolupament de les noves tecnologies digitals de la informació i de les xarxes informàtiques.

S'han de crear protocols d'actuació de contractació pensats per a l'entorn digital i els nous intermediaris i/o cadenes de valor que es generen. En aquest sentit, hi ha diverses iniciatives sorgides del sector cultural que requereixen a la Unió Europea buscar una solució que permeti als autors de disposar d'una carta europea de drets d'autor per a la contractació en l'entorn digital.

En qualsevol cas, com a primer pas, s'ha d'actuar amb urgència en tres qüestions molt importants que estan afectant actualment els artistes i creadors:

- Proliferació de la imposició de clàusules de cessió forçosa de drets en l'entorn digital.
- Absolut descontrol en el sistema de remuneració, tant en el càlcul dels drets d'autor per descàrregues com en els controls de liquidacions per descàrregues. És bàsic, en aquest sentit, salvaguardar, a través de les formes de càlcul i d'imposició de despeses a l'artista, que es fixen contractualment, que l'artista continuï cobrant en l'explotació en l'entorn digital de la seva obra les mateixes quantitats que en l'entorn analògic. Aquesta fita és totalment possible, sempre que les parts hi posin el seu esforç, ja sigui tecnològic i/o econòmic, i voluntat perquè així sigui i, per tant, perquè els paràmetres que donin lloc a aquesta remuneració justa siguin prèviament fixats per les parts.
- Dificultat per protegir l'obra en aquests formats, i per tant, falta de control de les modificacions de l'obra i de la seva explotació sense el consentiment de l'artista.

La pirateria ja afecta tots els sectors culturals, i l'avantprojecte de la nova LPI pretén implementar un grup de mesures que pretenen millorar l'eficàcia dels mecanismes legals per a la protecció dels drets de propietat intel·lectual enfront de les vulneracions que es poden patir en l'entorn digital.

Cal garantir que hi hagi una legislació que asseguri una protecció dels drets dels creadors davant les descàrregues il·legals. També cal promoure l'establiment de plataformes que permetin desenvolupar mecanismes d'accés i de compensació a artistes i intèrprets.

S'ha d'anar més enllà de la rigidesa de les mesures proposades i promoure acords generals amb la indústria que cobreixin el compliment de la Llei sense perjudici de l'artista i del creador, és a dir, que els artistes continuïn cobrant sempre per l'explotació de la seva obra, i tinguin garantida la salvaguarda dels seus drets.

Aquests protocols, que haurien d'estar validats pels diferents agents culturals, donarien seguretat a l'artista i al creador pel que fa al seu coneixement sobre el funcionament de cada un dels sectors i també en relació amb com s'han de cedir els drets, quin abast han de tenir i quins són els imports que es poden cobrar. Lògicament, en aquest camp les entitats de gestió de drets hi tenen molt a dir.

Una darrera proposta per a aquest punt, és traslladar als artistes la necessitat que entrin en coneixement i ús de les formes alternatives de protecció de la seva obra especialment pensades per a l'entorn digital, entre les quals destaquen les llicències Creative Commons, que permeten que l'artista dissenyi a mida l'explotació i el reconeixement de la seva obra, a partir de diferents combinacions que produeixen llicències a mida per a cada una de les creacions.

23. Dotar de més contingut al Registre de la Propietat Intel·lectual.

El Registre de la Propietat Intel·lectual és un organisme previst a la LPI, concebut com un dels sistemes de protecció dels drets de propietat intel·lectual, a través de la prova i la publicitat dels drets que s'hi inscriuen.

El Registre de la Propietat Intel·lectual de Catalunya depèn del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya i té la seu a Barcelona i delegacions a Girona, Tarragona i Lleida. To-tes les obres presentades a les oficines del Registre de la Propietat Intel·lectual de Catalunya són qualificades per aquest mateix Registre sense que sigui necessari cap més tràmit amb el Registre Central.

Si es dotés el Registre de més competències en el sentit d'encarregar-li la tasca de validar els contractes que signen els artistes i creadors en la realització de les seves tasques, quedarien en evidència molts dels contractes abusius que actualment reben els artistes de manera que, possiblement, els contractes s'acabarien signant en unes condicions d'acord amb la LPI i els codis de bones pràctiques.

De fet, en el primer article del Reial decret 281/2003, de 7 de març, que aprova el Reglament del Registre General de la Propietat Intel·lectual, es regula l'objecte del Registre i s'estableix el següent: "Asimismo tiene por objeto la inscripción o anotación de los actos y contratos de constitución, transmisión, modificación o extinción de derechos reales y de cualesquiera otros hechos, actos y títulos, tanto voluntarios como necesarios, que afecten a los indicados derechos inscribibles".

També en el seu article 3 es regulen les funcions dels registres territorials, entre les quals s'estableix: "la certificación y demás formas de publicidad de los derechos, actos y contratos inscritos en el registro territorial respectivo".

També en l'article 22 es diu: "El titular del Registro territorial calificará las solicitudes presentadas y la legalidad de los actos y contratos relativos a los derechos inscribibles, y resolverá acordando practicar, suspender o denegar la inscripción".

Dit això, sembla raonable dotar de contingut el Registre amb unes facultats que ja té establertes per la norma a fi i efecte que pugui validar i inscriure en determinats casos els contractes de cessió de drets proposats tant pels agents culturals públics com privats. Fins i tot, es pot formalitzar un segell que aparegui en els contractes validats.

Amb aquestes mesures, l'artista que pactés la cessió de drets podria estar emparat en un marc de seguretat jurídica a l'hora d'encarar una negociació amb més tranquil·litat i convenciment d'allò que és legal i, fins i tot, negar-se a la signatura del contracte si aquest no passa per la validació del registrador de la propietat intel·lectual.

24. Aplicació generalitzada de la LPI.

L'aplicació de la LPI vigent és molt tuitiva i protectora dels drets d'artistes i creadors i, per aquest motiu, la seva aplicació correcta s'ha d'estendre a tots els àmbits de la creació i s'ha d'aplicar en tota la seva integritat. En aquest sentit, en l'article 43 de l'LPI es recull un conjunt de regulacions a favor del creador que són d'aplicació en el cas d'una cessió no completa o no expressada:

- La manca d'expressió de la durada en la cessió de drets la limita a 5 anys.
- La manca d'expressió de l'àmbit territorial en què es faci la cessió la limita al país en què es fa la cessió.
- La manca d'expressió de les modalitats d'explotació limita la cessió a les que es dedueixin necessàriament del mateix contracte i siguin indispensables per aconseguir-ne la finalitat.
- La transmissió dels drets d'explotació no abasta les modalitats d'utilització o mitjans de difusió inexistents o desconeguts en el moment de la cessió.

El coneixement de la Llei és bàsic per al seu compliment, per aquest motiu, és important la formació i conscienciació de l'artista envers els seus drets i els sistemes legals de què disposa per fer-los valer. La proposta no pot ser altra que treballar en la conscienciació i formació dels creadors i els artistes en els seus drets i obligacions envers la contractació i els drets de la propietat intel·lectual en tots i cadascun dels sectors del món cultural.

25. Modificacions legislatives de la LPI.

Per tal d'ajustar la LPI a la realitat de la situació de l'artista, es proposen una sèrie de modificacions legislatives:

- En l'Article 10 es recullen les obres que són objecte de propietat intel·lectual en una relació no exhaustiva on falta esmentar moltes altres obres que haurien de ser protegides expressament, com és el cas de les il·lustracions, els guions, les *performances*, l'art en xarxa (*net art*), les videocreacions, les obres d'art electrònic, l'art tèxtil, les obres d'escenografia i vestuari, entre altres.

La proposta de canvi passa perquè es faci una nova relació, o se'n plantegi una d'oberta, no tan exhaustiva, en què tinguin cabuda totes les obres originals de l'àmbit literari, científic i artístic, sense excepcions. Com ja s'ha dit en la part introductòria, la comunitat artística té molt a dir en aquesta definició d'obra d'art.

- En l'article 56.2 s'hauria de suprimir la transmissió implícita dels drets de comunicació pública d'una obra d'arts plàstiques o fotogràfica pel fet d'haver adquirit la propietat del suport de l'obra.
- L'article 8 s'ha convertit en el "calaix de sastre" de les obres fetes en el context d'un llibre de text, o en el context publicitari. Als agents culturals els interessa l'aplicació d'aquest article atès que s'hi estableix una cessió automàtica dels drets, si no hi ha hagut pacte en contrari. Per evitar que se'n faci un ús abusiu, s'hauria d'especificar en quins casos és d'aplicació aquest supòsit.

26. Implicació de les entitats de gestió en una major protecció dels drets d'autor d'artistes i de creadors.

Fóra molt convenient que les entitats de gestió fessin un esforç d'apropament als seus socis, i fossin més transparents en la seva gestió i en les seves liquidacions. En aquest sentit, tot i que s'han fet alguns progressos, les entitats de gestió haurien d'actualitzar els seus contractes tenint en compte la nova realitat digital.

D.

Propostes en l'àmbit formatiu

En aquest apartat es recullen les 10 propostes que es fan en l'àmbit de la formació. D'aquestes, n'hi ha una que és una recomanació de caire general (proposta 27) i tres que provenen de les peticions que procedeixen dels representants de sectors concrets (propostes de la 34 a la 36). La resta de propostes són de caire general.

27. Acord per a l'educació artística.

Tot i que aquesta qüestió, de cabdal importància, no forma part del nucli dur d'una proposta de millora de la condició professional dels treballadors del món de la cultura, totes les fonts consultades coincideixen en la necessitat d'una profunda reforma de l'ensenyament que tingui en compte l'educació artística.

Les polítiques educatives han estat tractades pel mateix CoNCA en diverses ocasions. En l'apartat dedicat a l'educació artística dins del seu Informe anual de l'any 2011, es ratificava en la premissa que no hi ha política cultural sense política educativa i constatava la “manca de vertebració, en tots els nivells institucionals, llevat de molt poques excepcions, entre les polítiques culturals i les polítiques educatives, especialment pel que fa a l'àmbit de l'educació artística. No hi ha un projecte integral, en cap de les administracions públiques, entre ambdues polítiques, habitualment recloses, cadascuna, en el seu àmbit institucional diferenciat”. A continuació, el CoNCA feia seves i ampliava les recomanacions de l'estudi “Trans_Art_Laboratori”, que han generat molt de consens entre els nostres interlocutors a l'hora de tractar el binomi educació i arts.

Una altra ocasió en què el CoNCA incideix en la política educativa és amb motiu de l’“Estudi sobre les perspectives de futur de la fotografia a Catalunya”. En el capítol de les polítiques educatives, d'estudi i de recerca, proposava un acord o una aliança entre el Departament de Cultura i el d'Ensenyament, amb el concurs de les organitzacions i entitats representatives del sector, per impulsar una profunda reforma del sistema educatiu que incorpori i col·loqui —afegim nosaltres— les arts, l'educació artística, al nostre sistema educatiu. Cal esmentar, també, l'estudi publicat pel CoNCA sobre “L'estat actual de la formació de circ a Catalunya. Propostes de recorreguts formatius”.

Més enllà, doncs, de les intervencions concretes que poden millorar la inserció de la pràctica i el coneixement de les arts als diferents nivells de l'ensenyament, en primer lloc es proposa l'impuls d'una aliança o coalició per a l'educació artística que integri les institucions públiques (Departament de Cultura, Departament de Treball, el Servei d'Ocupació de Catalunya i l'Institut Català de les Qualificacions Professionals) i les comunitats educativa i cultural.

28. Promoure la contractació d'artistes i creadors com a professorat especialista.

La participació dels artistes i creadors professionals en actiu als diferents nivells de l'ensenyament no universitari és una proposta en comú i té per objectiu inserir la pràctica i el coneixement de les arts a l'escola.

A Catalunya ja hi ha una normativa: el Decret 196/2008, de 7 d'octubre, del Govern de la Generalitat, pel qual es regula la contractació de professionals com a professorat especialista en

centres públics d'ensenyament no universitari dependents del Departament d'Educació. A la seva exposició de motius diu: “La intervenció del professorat especialista en el sistema educatiu es fonamenta en la permeabilitat entre l'activitat professional i l'activitat docent, i en la necessitat que es puguin transmetre a l'alumnat els coneixements i competències actualitzats específics de la seva activitat professional”.

Es proposa, doncs, el desplegament ple del Decret 196/2008, de 7 d'octubre.

29. Assegurar i introduir la figura del docent especialista en les arts a l'ensenyament obligatori.

En l'actualitat només es té en compte la figura del docent especialista en música a l'ESO. Tot i així, sovint no és músic, la qual cosa desvirtua o rebaixa la qualitat de l'ensenyament d'aquesta matèria.

Es proposa contractar músics en actiu per a la docència, recuperar l'especialista d'arts visuals i fotografia i introduir noves especialitats relacionades amb la dansa (compatible amb l'especialista d'educació física), el teatre i el circ. Cal estudiar l'opció del docent especialista adscrit a una zona geogràfica que imparteix ensenyament a diverses escoles. El docent especialista hauria de ser un artista/creador en actiu i amb dots pedagògics.

30. Reconeixement del grau als titulats en ensenyaments artístics superiors.

Augmenta la incertesa i el neguit sobre els efectes col·laterals —sobre el mercat laboral, per exemple— de la recent Sentència de 12 de gener de 2012, del Tribunal Suprem, que reserva el títol de grau a les universitats i de forma exclusiva. Consegüentment, la titulació d'ensenyaments artístics superiors és “equivalent” o “assimilada” a la titulació universitària.

Es proposa reformar els apartats de l'article únic de la recentment aprovada Llei orgànica per a la millora de la qualitat educativa (LOMCE) de modificació de la LOE i que són: apartat 39 (titulats superiors en música i dansa), 40 (titulats superiors en art dramàtic), 41 (titulats superiors en conservació i restauració de béns culturals) i 42 (titulats superiors en arts plàstiques i disseny). La reforma persegueix reincorporar la denominació de grau a la titulació obtinguda pels estudiants que compleixin aquests ensenyaments artístics superiors.

Una alternativa a aquesta via és la que recull l'Asociación Española de Centros Superiores de Enseñanzas Artísticas (ACESEA), que es proposa introduir una esmena a la Llei orgànica d'universitats amb el mateix propòsit d'unificar la denominació de grau entre els estudis artístics superiors i els universitaris o bé una proposta de llei orgànica amb un sol article que denomini grau els estudis artístics superiors.

31. Accés dels titulats i graduats en ensenyaments artístics superiors a la docència.

L'antic certificat d'aptitud pedagògica (CAP) que tot llicenciat havia d'obtenir per accedir a la docència a l'ensenyament de règim general s'ha transformat en el Màster de pedagogia, però l'especialitat d'arts encara no s'hi ha implementat.

Per això es proposa activar el desplegament del Màster de pedagogia de les arts que facultarà els llicenciats, graduats i/o titulats en ensenyaments artístics superiors per accedir a la docència a l'ensenyament secundari obligatori i batxillerats.

32. Millora dels continguts educatius relacionats amb la professió i major vinculació amb la realitat professional.

Tot i l'esforç del professorat, especialment del que imparteix l'assignatura de formació i orientació laboral (FOL) als ensenyaments artístics, encara persisteix una gran distància entre allò que s'aprèn a l'aula i la realitat de l'exercici de la professió, l'emergència a l'escena artística, l'impacte de les polítiques culturals, la dura inserció en el mercat o la lògica de les indústries culturals.

Es proposa introduir a l'ensenyament superior totes aquelles matèries que connecten l'alumnat amb la realitat professional, social, cultural i econòmica de la cultura. En aquest sentit, les associacions professionals poden complir una funció important suggerint programes, continguts i docents.

33. Desenvolupar una oferta de formació contínua per als professionals de la cultura.

Els professionals o treballadors culturals cotitzen durant tota una vida laboral a la Seguretat Social, com a autònoms (al RETA), o com a assalariats (al règim general o l'especial dels artistes) i paguen, per tant, la seva formació, que mai no els és retornada. Els recursos estatals són traspassats a la Generalitat i els gestiona el Consorci de Formació Contínua de Catalunya, integrat pel Departament de Treball i per les organitzacions sindicals i empresarials més representatives. Aquest model exclou les associacions professionals i sindicals de la cultura, la representativitat de les quals és impossible de determinar ja que no hi ha eleccions sindicals on no hi ha contractes laborals superiors als sis mesos.

Però, tenint en compte l'extrema dificultat per esmenar la LOLS i, com a conseqüència, l'Estatut dels treballadors, i atès que ens trobem davant d'un col·lectiu on hi ha sectors i subsectors en què no hi ha relació empresa/patronal i treballador/sindicat, es proposen dues vies alternatives d'accés als recursos de la formació contínua:

- Impulsar un acord entre el Consorci de Formació Contínua de Catalunya i el conjunt d'associacions professionals i sindicals de Catalunya que permeti l'accés dels treballadors culturals als recursos de formació contínua amb una proporció equivalent a les dades totals i parcials del cens d'artistes i creadors.
- Plantejar un acord entre les grans centrals sindicals i el conjunt d'associacions professionals i sindicals de Catalunya que formen part del Consorci de Formació Contínua i que les representarien en l'adjudicació dels recursos anuals per finançar els programes de formació contínua.

Molt relacionat amb aquest punt, es proposa que el Servei d'Ocupació de Catalunya (SOC) implementi un departament específic per al sector cultural, amb l'objectiu de poder donar una resposta més específica a la seva situació.

34. Promoure nous batxillerats artístics i reforçar la pràctica dels existents.

Un cop consolidats els batxillerats artístics en les actuals dues vies: arts plàstiques, imatge i disseny, i arts escèniques, música i dansa, es proposa l'obertura de noves vies que reforcin la pràctica o el taller.

Així mateix, els tècnics de l'espectacle sol·liciten incloure estudis tècnics (maquinària, llum, so) en l'àrea de les arts escèniques dels batxillerats artístics.

35. Fomentar nous cicles formatius en formació professional en l'àmbit artístic.

Els actuals cicles formatius de grau superior de formació professional relacionats amb les arts escèniques separen l'àrea tècnica de l'artística: il·luminació i so pertanyen a la família d'imatge i so – audiovisual, mentre que les matèries artístiques estan incloses en la família d'arts i artesanía - arts escèniques.

Els tècnics de l'espectacle proposen afegir maquinària escènica als cicles que ja hi ha dins la família d'arts i artesanía - arts escèniques i afegir-hi il·luminació escènica i sonorització escènica.

Una altra opció seria unificar matèries tècniques i artístiques en un nou grau superior d'FP d'arts escèniques.

36. Impulsar nous estudis superiors de circ, regidoria, tècnics d'arts escèniques i il·lustració i guió audiovisual.

Es proposa incentivar la propera implementació dels nous cicles formatius, mitjà i superior, de l'ensenyament professional del circ com a primer pas cap a uns estudis superiors que afrontin les etapes de domini i virtuosisme i ens equipari amb experiències ben properes.

De la mateixa manera, les associacions professionals i els experts consultats coincideixen que cal implementar nous estudis superiors en regidoria d'arts escèniques, tècnics d'arts escèniques, il·lustració (actualment inclosa dins d'arts plàstiques i disseny) i guió d'audiovisual (ara no reglada) en ensenyaments artístics superiors que assegurin una formació altament especialitzada i de rang equivalent als estudis universitaris per tal de no obstaculitzar altres vies d'ocupació.

■ IC1 (2011)

Estudi sobre l'estat i perspectives de futur del sector de la fotografia a Catalunya. Proposta de política pública general en l'àmbit de la fotografia

■ IC2 (2011)

Diagnosi i pla d'actuació en matèria d'adquisicions públiques d'art a Catalunya

■ IC3 (2012)

L'estat actual de la formació de circ a Catalunya.
Propostes de recorreguts formatius.

Relatories de les II Jornades de Formació de Circ, celebrades a Barcelona els dies 20 i 21 de novembre de 2010

■ IC4 (2012)

Entorn de la fotografia en el context de les arts visuals a Catalunya

■ IC5 (2014)

36 propostes per a la millora de la condició professional en el món de la cultura